Yeni Olgu

ARALIK 1984 SAYI 12 200 TL

18 YAŞINDAYIM, SANDIĞIN BAŞINDAYIM MI?

AÇIKTA KALAN VAR MI?

"Yaşasaydım sadece Nokta'da yazardım"*

Gazeteci - Yazar
ERNEST HEMİNGWAY

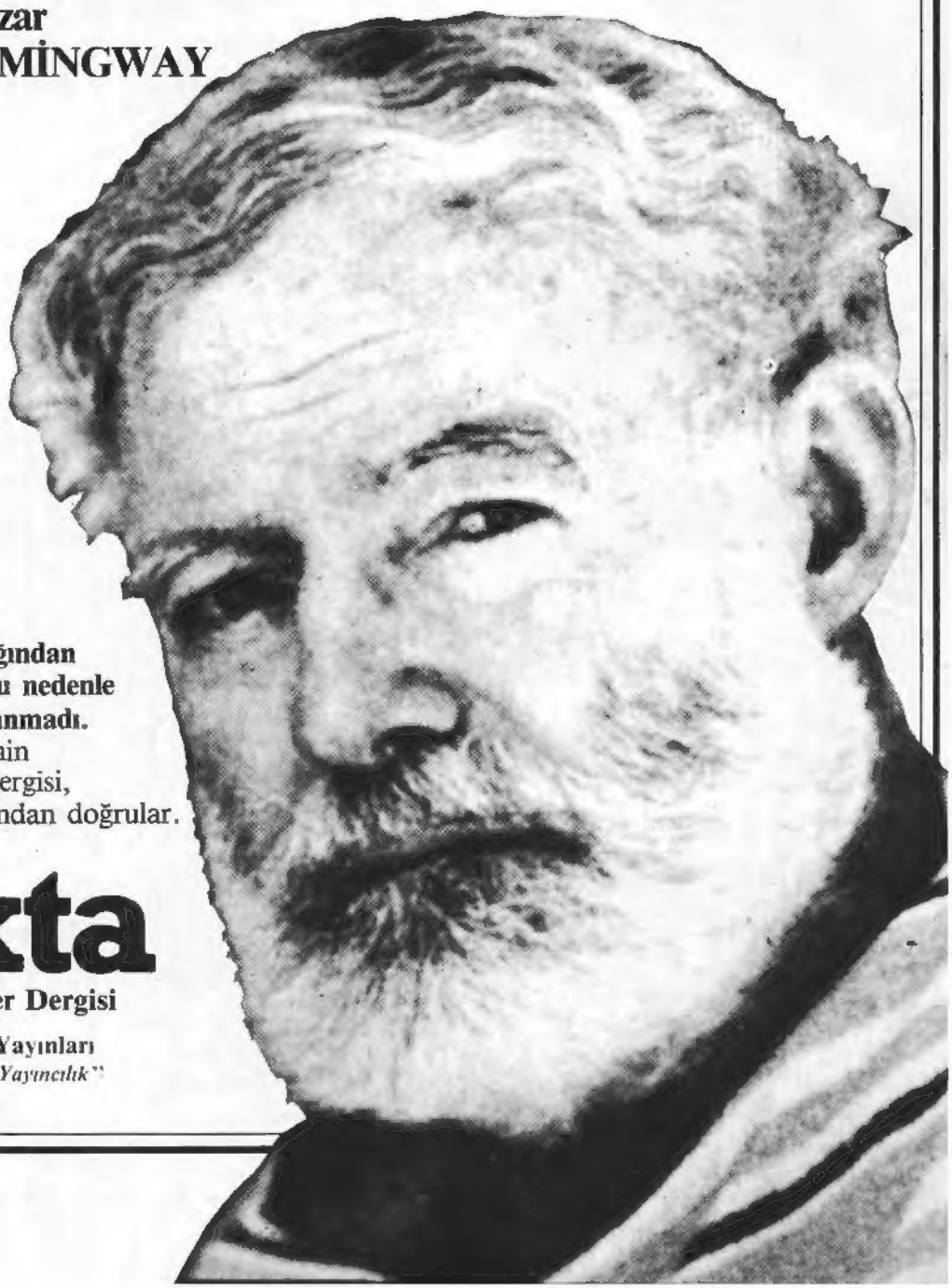

*** Bu haberi kaynağından doğrulayamadık. Bu nedenle NOKTA'da yayınlanmadı.**
NOKTA, Türkiye'nin
1 numaralı haber dergisi,
her haberi kaynağından doğrular.

nokta
Haftalık Haber Dergisi

Gelişim Yayınları
"Güvenilir Yayıncılık"

İÇİNDEKİLER

AÇIKTA KALAN VAR MI ... 2
18 YAŞA OY HAKKI 10
BUCA EĞİTİMDE KARDOLAŞMA 18
İLK ÖĞRENCİ DERNEĞİ KURULUYOR 23
ÇİLEHANEDEN MEKTUP .. 24
GENÇLİK VE ERK 26
İLERİ-GERİ KONUŞMALAR 28
İLERLEME DİYE BİRŞEY .. 30
ARABESK / II
EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN TÜRK ROMANCILIĞI 40
SEVGİ SOYSAL ÜZERİNE .. 44
ALMANYA'DA BİLİM KURGU 50
SİNEMAMIZIN SON DÖNEMİ ÜZERİNE NOTLAR 52
ÖYKÜ
DÜNYANIN GÜNLÜĞÜNDEN ÇALDIKLARIM 56
ÖLÜM AYRINTILARI 58
BALKON / YAYA GEÇİDİ MAVİ 60
ŞİİR
MEHMET SARI 17
ERTUĞRUL BAŞER 32
METİN SEVEN 33
ALİ HİMMET DAĞ 34
YAVUZ SELİM AĞAOĞLU .. 51
NEVRUZ UĞUR 57
TUNCA ARSLAN 57
AKGÜN AKOVA 59
AKIN ÖZDEMİR 59
İSMAİL TEPİROĞLU 61
SATRANÇ / BULMACA 63
KÖŞE 64

GENÇLİK YILINA DOĞRU

Sevgili Yazar/Okurlar,

Elinizdeki bu sayıyla Yeni Olgu 1 yaşına giriyor. Ülkemizin özgün koşullarında yalnızca gençliğe dayanarak bir yayın faaliyeti sürdürmenin zorluğuna karşın; katılım, hoşgörülü, çok sesli bir anlayışla "GENÇLİK BU İŞİ YAPAR"ı kanıtladık.

☆

Yeni Olgu baştan beri kendini MEŞRUİYET sınırları içinde kalan YAYINCILIK FAALİYETİ şeklinde tanımlamıştır.

☆

Yayıncılığın yaşadığı şu kriz günlerinde "GENÇLİĞE DEMOKRASİ, GENÇLİK İÇİNDE DEMOKRASİ"yi savunarak bu güne gelebilmenin YASALLIĞA sonuna kadar bağlı kalmamızla mümkün olduğunun bilincindeyiz. Bundan sonra da, MEŞRU, YASAL, DEMOKRATİK hakların kararlı savunucusu tutumumuzu sürdüreceğiz.

GENÇLİK YILI İÇİN

'85 gençlik yılında daha canlı, daha dolu, daha araştırmacı ve tartışmacı bir Yeni Olgu için önerilerinizi, eleştirilerinizi, ürünlerinizi bekliyoruz. Yeni yılın ilk sayısını "BİZE", yani gençliğe ve onun yayıncılık faaliyetindeki ifadesi olan dergimize ayırdık.

EVET... TÜRKİYE'DE GENÇLER VAR.

☆

MÜJDE

Yeni Olgu Yayınları ilk kitabını yayınladı. Ertuğrul Başer' in şiirleri, FER. Ülkenin fikir ve sanat hayatına yeni bir soluk getirecek genç seslerin; roman, öykü, deneme, inceleme, şiir, karikatür vb. türden telif ve çeviri ürünlerini bekliyoruz.

SİZLERİ DE KİTAPLI YAZAR/OKUR OLMAYA ÇAĞIRIYORUZ.

☆

ÖZÜR

9. sayımızda Neruda çevirisi Sayın Hilmi Yavuz'a aittir. 11. sayımızdaki paralı eğitim soruşturmasında sayın İzzettin Önder ve Sayın Toktamış Ateş in yanıtları yer değiştirmiştir. Kendilerinden ve tüm yazar/okurlardan özür dileriz.

Yeni Olgu

YENİ OLGU YIL: 4 YENİ DİZİ : 12
ARALIK 1984 200 TL
SAHİBİ : GENAŞ
(Genç Basım Yayım ve Turizm A.Ş.)
Adına: Fatih Aksoy

Yazı İşleri Müdürü:
Kenan Halis Kızıldağ

Kapak:
Levent Kuruca

Teknik Büro:
İstanbul Yeni Olgu

Adres:
Bayındır sk. 12/3
Kızılay/ANKARA

İst. İrtibat:
Klodfarer Cad. Işık Sk. Işık Han
No. 41 Cağaloğlu

Yazışma Adresleri:
P.K. 60 K. Esat/ANKARA
P.K. 1330 Sirkeci/İST.

Dizgi:
Reba Ajans

Baskı:
GÜNTUR Tesisleri

Abone Koşulları:
6 Aylık : 800 TL.
Yıllık : 1500 TL.
Yurtdışı : İki katı

İlan Koşulları:
Arka Kapak : 100.000TL.
Kapak İçleri : 75.000 TL.
İç Tam : 60.000 TL.
1/2 : 30.000 TL.
Çeyrek : 20.000 TL.

açıkta kalan var mı?

Hazırlayanlar:
Fatih AKSOY
Levent S. KURUCA
Ziyaver ŞENCAN
Canan TAŞBAŞI

Eskiler "dünyada mekân, ahrette iman" derdi. Gerçekten de doğru dürüst bir konuta sahip değilseniz yaşam zehir zıkkım bir karabasana dönüşür. Anomik kentleşme, nev-i şahsına münhasır gecekondulaşma, her iktidar dönemi gündeme gelen imar affı ve kaçak bina avı, bir de Suudi Bey'in "Tahsis belgesi" ile konut meselesi ülkemiz insanının sorunlar gündeminde evveleski sadaret makamını işgal etmiştir. Eee, tabii öğrenciler de bundan nasibini alacaklardı. Ve almaktadırlar da. Fazlasıyla üstelik. Önceki yayınlarımızı okuyanlar bilirler, şimdiye değin bu noktaya yurt yaşamındaki olumsuzluklardan yaklaşmaya çalışmıştık. Yurda kayıt yaptırabilmenin neredeyse şans sayıldığı, (öyle ya, öğrenim döneminin başladığı 1 Ekim'de yurtlara başvuran 46 bin öğrenciden ancak 15 bini istihdam edilebilmişti) Günümüzde meseleyi daha geniş bir mercekle tarayacağız. Bakalım yaptığımız bir dizi röportajla "gurbetçi seferi" öğrencilerden "aç ve açıkta" ama özellikle de "açıkta" kalanına rastlayabilecek miyiz?

"BİZ YENİ OLGU'YA DARGINIZ"

İlk etapta Kredi ve Yurtlar Kurumu İstanbul Bölge Müdürlüğüne giderek birinci seviyeden sorumlu yetkililerle görüştük. Ricaları üzerine isimlerini belirtmiyoruz.)

— Hoşgeldiniz çocuklar. Yalnız baştan söyleyeyim, size dargınız. Basın tek taraflı olmamalı. Şimdiye kadar olayın hep şikayet cephesini dile getirdiniz. Sizi aradık, ancak ilişkiye geçemedik. Geç kaldınız, çoktan yapmalıydık bu konuşmayı.

— Yeni Olgu : Efendim, tek taraflı ve hele yanlış kamuoyu oluşturmak niyetinde değiliz şüphesiz. Kaldı ki, bize gelen mektupları yayınladık çoğunlukla. Şimdiye kadar hep bu mealde geldi. Pek azını yayınladık. Ancak, işaret ettiğiniz eksiği bu konuşma ile gidereceğiz umarım. Sayısal bir döküme ne dersiniz? Kaç kişi başvurdu kurumunuza, kaçına barınma imkânı sunabildiniz?

— Ülke çapında 46 bin başvuru oldu. İlk etapta en yüksek puanlı 15 binini yerleştirdik. İstanbul bölgesinde 5 bin 500 erkek ve 2 bin kız öğrenci başvurdu. % 25'ini hemen istihdam ettik. Kasımın ortasına değin çeşitli uygulamalarla bir % 20 kadar daha kapasite sağladık. Ayrılanların yerine, veya mevcudu artırılan, mesela AÖS gibi tesislere, yedek listelerden aldık bu çocuklarımızı. Tecrübeme dayanarak söyleyebilirim ki, Şubat ayına kadar mezun olanların ve çeşitli nedenlerle yurtlardan çıkarılanların yerine alınanlarla başvuranların yaklaşık % 75'ine hizmet götürmüş olacağız.

Yeni Olgu : Yurttan çıkarılma?..

— Evet. Kurum yönetmeliğine uymayan, parasını zamanında yatırmayan, sınıfta kalan, çeşitli disiplin ihlallerinde bulunanları çıkarıyoruz. Yönetmeliği uygularız sadece.

Yeni Olgu — Efendim, tam da bu noktada yaygınlık kazanan bir şikayet var; yurtlardaki kısıtlamalar, yasaklar...

— Bakın, siz kaç yaşındasınız? Para kazanıyor musunuz? Babanın eline bakıyorsanız onun kurallarına uymalısınız. Hem sonra, gelenekleriniz babaya ataya sürekli saygı ister. Öğrenci baba evindeyken belirli şeylere uyuyor da, neden yurt kuralları ağrına gidiyor? Biz büyük bir aileyiz. Sizler evlatlarımızsınız. Olaya bir de böyle bakın.

— Yeni Olgu : Hayır ama, şeyin mantığını kavrayamıyorum. Brook Shields, Travolta falan bile yasaklanmış, astırılmıyormuş. Bu kısıtların anlamı ne? Bu öğrenciyi rahatsız etmez mi? Yani, temelsizce dayatılırsa?

— Öyle değil o. Bir kere dediklerine pek dokunulmaz. Bunlar, sakıncasız. Takvimler, ders programları dolap kapaklarına asılıyor, bir şey demiyoruz. Ama siyasi bir şey oldu mu, eski günlere dönme çabaları... Bunlara karşıyız tabii.

Yeni Olgu : Çok eleştirildi ama, çizilen bir üç hilal var 'Bir folklor gösterisinde...

— Böyle bir durum oldu mu, hemen gidiyoruz üzerine. Sağ-sol ayrımı yapmadan. Siyasetimiz belli; dengeli, ortada bir milliyetçilik, Atatürkçülük diyebilirsiniz buna. Bakın bir şey anlatayım. Ermeni olayının en civcivli olduğu sırada 2 çocuk geldi. "Biz" dediler "Ermenilerle ilgili bir çalışma yaptık. Ama yurt müdürü panoya astırmadı. Oysa devletin resmi görüşüne paralel. Yardım edin" dediler. Okudum, hakikaten doğru şeyler, altına imzamı atabilirim. Astıramam dedim. Fotokopisini aldım, hoşuma gitti, dökü-

manlar, gazeteler... Araştırmışlar. Ancak devlet resmi görüşünü TRT yoluyla iletiyor sonra gazeteler var. Şimdi bunu aşarsak, doğru bir siyaseti bile yurt panosuna asarsak, siyasi propagandanın yolu açılır. Geçmişte olduğu gibi, yarın şeriatçılar, solcular gelir, çeşitli konulardaki görüşlerini ilan etmeye başlarlar. Sonra 12 Eylül öncesi gibi sen-ben kavgası. Birkaç gün sonra ne oldu biliyor musunuz? Tercüman'da, şimdi adını unuttum, birşey Kuseyri galiba, "yurtlarda devletin resmi görüşü de olsa politika yok" diye yazmış. Olmadı bu tabii. Böyle değil ki! Onu diyorum ya, basın karşısında yoğurdu üfleyerek yiyoruz... Dikkatli.

Yeni Olgu: Evet ama, yine de bir ton kısıtlama için rasyonel temel ararken zorlanıyor insan. Ne dersiniz?

– Eksik biliyorsunuz. Mesela resmi binaların boya ve badanaları için devletin bir tamimi vardır. Krem rengi duvar, tahta aksam ise... Bunun dışına çıkamayız. Ölü yüzü gibi diyorsunuz ama, talimat var. Sonra duvarlara çakılan çiviler, yapıştırılıp sökülen selobantlar tahrip ediyor zemini. Sadece AÖS'ün yıllık boya-badana masrafı milyonlarca lira. Evinizde neye katlanıyorsanız, yurtta da öyle. Radyo, teyp, ışık başkalarını rahatsız ettiklerinde tavır alınan şeyler. Misafiriniz geldiğinde, karşısına iç çamaşırla çıkar mısınız? Her an bir yabancı, bir misafir, bir denetçi gelebilir. Bunun için de tertipli olmakta fayda var. Dediğim gibi, büyük bir aileden farkımız yok. Uyarıları iyiniyetle, tepkisel olmadan değerlendirmeliyiz. Ailenizle ilişkinizde olduğu gibi.

Yeni Olgu : İsterseniz yeniden barınmaya, açıkta kalanlara dönelim. Yaptığınız bütün iyimser hesaplardan sonra % 25-30'luk bir kitle açıkta kalıyor. Bunlar ne yapıyorlar? Ne kadarı öğrenimini bırakacak kadar yılıyor?

– Açıkta kalan yok. Tecrübeme dayanarak söylüyorum yok. Sosyal dayanışmamız kuvvetli. Akraba, hemşehri, eş, dost barındırıyor öğrenciyi. Kaldı ki pansiyonlar var.

Yeni Olgu : Pansiyon meselesini açar mısınız?

(Pansiyon konusunda genç ve sevimli bir memure devreye girerek

➔

"BU DA YURT"

Dışardaki yurtlar ne alemde peki? Almanya, Fransa, ABD, İsrail... Buralarda yurt yaşamı bizim gibi parçalı bulutlu ve çileli mi? Yoksa günlük güneşlik ve neşeli bir atmosfer mi hakim ecnebi yurtlar cephesinde?

Bütün bunlara cevap verebilecek ve belki de bir yazı dizisi esprisini gerçekleştirecek yayınlara önümüzdeki sayılarda yer vermeyi düşünüyoruz.

Bu anlayışın bir parçası olarak, ilkin, F. Almanya'daki bir kız yurdundan fotoğraflar yayınlıyoruz. Şimdi pek çok yurtzede arkadaş; "Ne yani, –baaak, onların neleri neleri var!– diyerek nispet mi yapıyorsunuz?" diye sorabilirler.

Fikir "asla ve kat'a" bu değil tabii. Okurlarımıza sadece ve sadece karşılaştırma imkânı sunmaya çalışıyoruz.

Daha fazla yorum yapmayalım.

BU DA YURT!..

Fotoğraf: Susanne Stimpfle

Augsburg Üniversitesi Yurdu/Almanya

ayrıntılı bilgi verdi.)

– Ankara'da daha önce başlamıştı pansiyonculuk. İstanbul'da da oturmuş sayılır. Şehrimizde şimdiye kadar 150 aile başvurdu. 39'ununki çeşitli nedenlerle geri çevrildi. Öğrencinin huzur içinde okuyabileceği yerlere benzemiyorlardı. 20'si kız, 86 öğrenciyi pansiyoner yaptık. 581 başvuru vardı. Pansiyoner öğrencilerin artacağını sanıyorum. Mesela Pendik'te 150 yataklı çok amaçlı bir bina bu işe ayrıldı.

– Yeni Olgu : Fiyatları ve yoğunlaştığı semtler?

– 10. - 70 bin arasında değişiyor. Tabii fahiş fiyata öyle 40 - 50 binin üzerine pek izin vermiyoruz. Fatih, Kocamustafapaşa, Üstbostancı, Bakırköy, Kadıköy pansiyonların en yoğun olduğu semtler. Ulaşım olayı çok önemli, iptallerin önemli kısmının nedeni bu. Fiyatlar

öğrencinin kurumumuzda doldurduğu formda istediği konfora göre artıyor tabii.

Yeni Olgu : Pansiyon müessesesi kamuya mal edilebildi mi?

– Evet, ilanlar verdik, üstelik bu 86 rakamı yanıltıcı olabilir. Bunlar fiilen kalanlar. Bir kısım öğrenci yerleşip ayrıldı veya baştan caydı. Bunlar dahil edilmedi.

Yeni Olgu : Yurda 600 lira verecekken, pansiyona en aşağı 10 bin lira vermek az mesele değil. Bu dengesizliğin nedeni ne?

– Hizmetin ölçeği küçüldükçe, birim maliyet, dolayısıyla da fiyat artar. Yurt yaşamı arkadaşlık, ders, danışma ve ucuzluk noktalarında öne çıkarken, pansiyon ortamı adeta bir aile havasını taşır. Her iki taraf da birbirine muhtaçtır. Öğrenci barınak, aile, ki ihtimal emeklilerdir, yaşlı bir karı-kocadır; adeta bir evlat özlemi içindedir. Her iki taraf da birbirininin eksiklerini tamamlıyor. Esasta karşılıklı anlayış, biraz da maddi katkı (10-15 bin lira şu kira koşullarında, hele bekâr öğrenci kiracılığında) ile bir yuva kazandırır öğrenciye. Kimi aileler, özellikle kimsesiz, yaşlı hanımlar, bedava da alabiliyorlar öğrenciyi yanlarına.

Yeni Olgu : Yine de pansiyon olanağı kısıtlı. Hele de bedava gibi bir piyango milyonda bir herhalde. Bu durumda bekâr evleri ve otel odaları kalıyor. Ailelerinin mütevazi bütçelerinden gönderdikleriyle okumak zorunda olanlar, bu seçenekleri değerlendirirken çok zorlanıyorlardır sanırım. Peki, sizce öğrenimini yarım bırakacak kadar sıkışan oldu mu, böyle başvuru vaki mi?

– Okulunu terkedip memlekete dönen olduğunu sanmıyorum. Ne oluyor bakın; puanı en yüksek olandan başlayarak başvuranların 3/4'ünü alıyoruz. Kalanlar pansiyon, kiralık ev, hatta bizim misafirhanelerimizde kalıyor. Zor durumda olan varsa, biraz daha dişlerini sıkmalarını öneririm. Şubat ayında yine önemli bir miktar öğrenci alacağız. Memleketlisinin, akrabasının, eşinin dostunun yanına yerleşip okuyanlar kovuluncaya kadar kalsın. Dayanırsa imdadına yetişiriz. Zaten böyle oluyor. Yersizlikten öğrenimi bırakana pek rastlamadım. Dediğim gibi, gerekirse memurlarıma ait misafirhaneleri ayırıyorum onlara. Şu an Şehremini ve Bolu misafirhanelerinde 20 kız öğrenci barınıyor. 1200 liraya. Çok zor durumda kalana mutlaka el uzatıyoruz, buraya gelenlere, çok sıkışmışlara mutlaka çare sunuyoruz.

Yeni Olgu : Buna rağmen, özellikle maddi sorundan sıkışıp da sizin yardım edemedikleriniz varsa?

– Hayır, hayır. Biraz daha sabretsinler. Dediğim gibi, yakınlarının yanında kovuluncaya kadar kalmayı göze alsınlar. Şubata kadar onları da alacağız.

Yeni Olgu : Bir kız arkadaş vardı. Yer bulamayıp karakola sığınmıştı. Çözüm meselesinde böyle zorlananlara ne dersiniz?

– Bir dakika, o öğrenciyle ilgili dosyayı bulalım. (Telefonla Çiğdem Çetin'in son durumu? Evet, bakın çocuklar; Çiğdem yeni bir öğrenci değil. Hukuk Fakültesi'nde son sınıfta kalmış. 5. senesi yani. Yanlış beyanla genel müdürlüğe başvurmuş, bilgisayarı atlatıp Çemberlitaş'a girmiş. Ancak bu durum teşhis edilince de çıkarılmış. Çiğdem propagandaya meraklı ki karakola gitmiş, gazetecileri çağırmış.

Yeni Olgu : Sonuç olarak, normal süresi içinde okulu bitiremeyenleri yurttan çıkarıyorsunuz. Mezun olmasına 1-2 ay bile kalmış olsa, bu durumdaki birini çıkarır mısınız?

Şimdi şöyle; biz yönetmelik çerçevesinde davranırız. Kurumun yönetmeliği ne diyorsa öyle... K ve YK fakir, muhtaç ve çalışkan öğrencileri barındırır. Durum oldukça açık. Öğrenci daha yurda başvururken bunları biliyor. Kaldı ki, Çiğdem bana gelmiş olsaydı, böyle böyle deseydi... Yanlış beyanla kurumu yanıltmasaydı, böyle olmazdı sanırım. Yalan beyan olunca iş değişiyor tabii.

Yeni Olgu : Yaşam standardının düşüklüğü, örnekse Vezneciler deki duş olayı?..

– Niye tek yanlısınız? AÖS'ü de tartışalım. Orada 3600 kişiye haftada 2 gün sıcak su sağlıyorum. İstanbul susuzken, öğrencilerim AÖS'te haftada 2 kez hamama girdi. Ama kimse memnun değil. İçeri giren çıkmak bilmiyor. Arkadaşının hakkına tecavüz edenler hamamda yarım saatten fazla kalmak isteyenlerle tartışma çıkıyor. İşte bu koşullarda, başkasının hakkına el uzatılması durumunda işliyor kurallar.

Şişli'de, Site Sineması'nın arkasındaki sokakta bulduk aradığımız evi. Kapının açılmasını beklerken, her şeyin paraya tahvil edildiği şu mübadele toplumunda, evini bedava pansiyon olarak tahsis eden ev sahibi ile talihli pansiyoneri gerçekten merak ediyorduk. Nihayet, 70 yaşlarında bir ninecik ile 25 dolaylarında genç bir hanım belirdi antrenin loşluğunda.

CAHİDE

"TAMAMEN TESADÜF"

Yeni Olgu: İyi geceler efendim. Yeni Olgu dergisinden geliyoruz. Öğrencilerin barınma sorunu ile ilgili olarak bir dizi röportaj yapıyorduk. Cavide hanımın bedelsiz pansiyoner barındırması ilgimizi çekti. Siz de Cahide hanım olmalısınız. İzin verirseniz birkaç soru soracağız.

— Cahide: Tabii buyrun.

— Cavide Nine: Efendim, ne istiyorlamış?

Cavide Teyze: Cahide'yi Allah gönlüme göre verdi.

— Cahide: Teyzeciğim, beyler gazeteci. Buradaki pansiyoner yaşantım hakkında bazı şeyler soracaklarmış.

— Cavide Nine: Nerden bulmuşlar adresimizi?

— Yeni Olgu: K ve YK İstanbul Bölge Müdürlüğünden aldık (Bilahare oturma odasında susturulan TV karşısında yerlerimizi alarak başladık soru salvosuna).

— Yeni Olgu: Cahide Hanım, tanıtır mısınız kendinizi?

— Cahide: 1960 doğumluyum Çanakkale-Ezine'liyim. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi 1. sınıf öğrencisiyim. 1978'de kazandım bu bölümü. Önce Şehzadebaşı Vakıf Kız Öğrenci Yurdu'nda kaldım. Ancak, biliyorsunuz dönem karışıktı. Yurtta sıkıştırıyorlardı, başını ört vs. diye. Halamın yanına çıktım. Bin pişman oldum, sonra da birkaç ayda 10 kilo verdim, dayanamayıp, döndüm memlekete.

— Yeni Olgu: Öğreniminizi feda ettiğinize göre, üstelik akraba yanında da kalıyormuşsunuz, çok önemli bir nedeniniz olmalı.

— Cahide: Özel bir mesele, hâlâ dargınız halamlarla. Neyse. Yarım bıraktığım sadece okul değildi. Türk musikisine de başlamış ve bir hayli ilerlemiştim. Hocam, gitme dedi, ama bunalmıştım, sinirlerim zayıflamıştı. Döndüm memlekete.

— Yeni Olgu: Ve 5 yıl sonra yeniden öğrenci oldunuz. Nasıl, zorluk çektiniz mi, uyum sağlamakta?

— Cahide: Çalışmayı, çok yönlü çalışmayı seven bir insanım. Memlekette musikiden ve okumaktan kopmamıştım. Ama içimde bir ukde kalmıştı: Yarım kalan öğrenimim ve musiki eğitimim. '84 kış döneminde yeniden okuma hakkı elde edince, Ezine'ye dönüşüme neden olan barınma sorunu düşünmeye başladım. Pansiyon için başvurdum, ancak ilk günlerde cevap gelmeyince Kredi-Yurtlardan, derslerin başlamış olmasına rağmen geri döndüm. 3 hafta cevap gelmedi ve sonunda da olay K ve YK'nun dışında çözüldü.

— Yeni Olgu: Nasıl yani?

— Cahide: Oldukça tesadüfi diyebilirim. Cavide teyzenin bir yakını ve benim bir yakınım şans eseri tanışıyorlar kurumda ve anlaşıyorlar. Uğraşan tanıdığınız olmazsa çok zor durumda kalırsınız. Şimdi burdayım, adeta evimde gibiyim ve çok memnunum. Evin bir odası değil de tamamını istediğim gibi kullanıyorum. Teyzeyle çok iyi anlaşıyoruz, neredeyse ana-evlat gibi. Çok anlayışlı. Pek kimsesi yok. Perhizde. İstediğim yemekleri yapıp yiyorum. Haftasonu müzik ile uğraşıyorum, okuldan çıkınca hemen eve gelirim. Alışverişi yapar, ortalığa çeki-düzen veririm. Teyzemi cam kenarında beni beklerken bulmak gerçekten çok hoş.

— Yeni Olgu: Teyzeciğim, Cahide'ye katılıyor musunuz? Siz de ondan memnun musunuz?

— Cavide Nine: Allah, Cahide'yi gönlüme göre verdi. Temiz kalple isteyince oluyor. Niye memnun olmayacak mışım? Eşim rahmetli subay tekaütü idi. Dul maaşım ve faizdeki paramdan geliriyle rahat geçiniyorum. Çocuğum yok, yeğenlerim var ama, onlar yerini tutmazlar. Cahide zeki, çalışkan, iyi bir kız. Onun bir yuvaya, benimse bir cana bir insana ihtiyacım var, birbirimize muhtacız. Kızımdan bir miktar parayı alıyorum, o veriyor zaten.

— Cahide: Evet, alması için ben zorluyorum. Cüzi bir miktar; elektrik, su ve yakıta katılıyorum biraz. Yoksa rahat edemem.

— Yeni Olgu: Anladığımız kadarıyla her iki taraf da fevkalade memnunlar mevcut durumdan.

— Cahide: Aslında bir pansiyonerin ev sahibi için olumsuz konuşması zor tabii. Ama gerçekten biz çok farklıyız, dediklerimizde son derece samimiyiz.

— Yeni Olgu: Peki Cahide, senin gibi şanslı olmayanlar var kuşkusuz. Hatta sen de geçmişte barınma meselesi yüzünden çok zor durumda kalmış ve eğitimini yarım bırakmışsın. Bu durumda olan arkadaşın var mı? Ne önerirsin onlara?

— Cahide: Var tabii. '67 doğumlu Mersinli bir kızcağız geldi hemen aklıma. Ailesinin haberi olmadan yer değiştirdi, yedeklere düşmüştü. Öyle bunaldı ki intihardan bile bahsetti. Ben de çok sıkılmıştım; hatta sinir krizi geçirecek raddeye gelmiştim '78'de. Bu durumda olan arkadaşlara şartları değerlendirmelerini önerebilirim; okul amaç olmamalı; sabit fikir olmamalı. Yoksa,

önemli bir engel karşısında, aşamazsa eğer bunu, yıkılır insan. Daha başka amaçları olmalı insanın, benim musiki, radyo mesela.

— Yeni Olgu: Son olarak Cahide, genelinde, pansiyon, yurt ve öğrenci evlerini karşılaştırır mısın?

— Cahide: Ben titiz bir insanım, şüpheci bir insanım. Şimdiye kadar bu özelliğim yüzünden kaybetmedim. Yurtta hem beraber olacağınız insanlar sizin dışınızda belirleniyor —ki bu çok önemli— hem de konfor çok kısıtlı. Özellikle temizlik başlıbaşına bir problem, yıkanmak öyle. Birkaç arkadaşla ev kiralamanın da benzer sakıncaları var. 3 kere beraber olduğunuz insanla ev tutmaya kalkıyorsunuz. Mecburiyetten tabii. Ama pansiyon farklı, özellikle Cavide teyzem sayesinde sanki evindeyim gibi geliyor.

— Yeni Olgu: Peki Cahide, ilgine teşekkürler, teyzeciğim siz de hürmetlerimizi kabul edin, iyi geceler efendim.

"PEKİ GÜVEN, ŞİMDİ NE YAPIYORSUN?"

— Merhaba Güven, Yeni Olgu'da yayınlanan ve yurt yaşantısını anlatan bir yazıdan sonra başın derde girdi galiba. Ne oldu ondan sonra, özetler misin?

— Güven Tuzkaya: 15 Nisan'dan beri yurtsuzum. Çeşitli arkadaşlarımın yanında kaldım. Ordan oraya taşınmak zorunda olmak, kalıcı bir meskene sahip olamamak, en samimi arkadaşımızın dahi yanında kalsanız, geleceğinbelirsizliğindendolayı huzursuz ediyor sizi. Allahtan sınavlar erken bitti de, çok dolaşmak zorunda kalmadım. Şimdi pansiyonerim ve Danıştay'da açtığım yürütmeyi durdurma davasının sonucunu bekliyorum.

— Durumunun o kadar kötü olduğunu sanmıyorum Güven. Evet, yurttan atıldın ama, popüler de oldun. Sonra kalacak yer de sorun olmamalıydı. Refik Erduran, "Güven kızım, gel bizde kal" demişti mesela.

— Güven Tuzkaya: (Epey güldükten sonra) Evet ama, hem Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesine devam etmek ve hem de akşamları Refik Bey'in nazik davetine uyarak evine, Kıbrıs'a gitmek pek pratik olmayacaktı galiba!..

— Pansiyonda kalıyorum demiştin. Kurum kanalıyla mı buldun?

— Güven Tuzkaya: Hayır, tanıdık aracı oldu. Şu aşamada K ve YK ile bir ilişkim yok. Bakalım, dava bir sonuçlansın önce...

— Nasıl, memnun musun pansiyondan?

— — Güven Tuzkaya: Evet, oldukça. İstediğim gibi hareket ediyorum, bir odayı değil, bütün evi istediğim gibi kullanabiliyorum. Evin bir kızı var. Benden büyük ve çalışıyor. Çok iyi anlaşıyoruz. Yalnız, bunun ne kadar kalıcı bir çözüm olduğunu bilemiyorum. O belirsizlik yok mu, burada da bırakmıyor insanın peşini.

— Yurttakiyle karşılaştırır mısın şimdiki yaşantını...

— Güven Tuzkaya: İnsani ilişkiler açısından çok daha zengin yurt tabii. Sonra maddi olarak da oldukça avantajlı. O paylaşım ortamı, ortak ders çalışma... Güzel şeyler bunlar, bir de gürültü falan olmasa. En önemlisi de, idarenin yersiz ve

şey almak gerekse, rahatlamak için çıkardığınız sokak kıyafetini tekrar gereksiz yasakları, kısıtları tabii. Yatana kadar sokak kıyafetiyle dolaşma kararını alın mesela; yatağınızda oturduğunuzu, bir şeyler yaptığınızı, ne bileyim, kitap okuduğunuzu falan düşünün. Kantine inip ihtiyacınızı alacak, tekrar yatak kıyafetinizi giyip okumaya veya mektup yazmaya devam edeceksiniz. Sonra bir başka odadaki veya etüddeki bir arkadaşınızla konuşmanız gerekse veya tuvalete gidecek olsanız, yeniden sokak kıyafetinizi giyecek, oradan çıkacak... Ay, anlatırken bile fenalık geçiriyor insan. İşte böyle bir sürü sıkı kural var yurtta. Bu da, yaşantıyı oldukça güçleştiriyor.

— Tam da bu noktada Ethem Bey, "Yurtta bize veya bir başka arkadaşımıza her an bir ziyaretçinin veya bir denetçinin gelebileceğini, derli toplu olmanın bu yüzden anlamlı ve önemli olduğunu" vurguluyor. "Yurdun aile gibi kabul edilmesini, eve misafir geldiğinde gecelikle çıkıp çıkmayacağınızı" soruyor.

— Güven Tuzkaya: Ethem Bey iyi demiş, güzel demiş de İstanbul'un şu insanı mahfeden gündelik rutininden sonra, acaba kendisi her akşam gelmesi muhtemel misafirlerine karşı tetikte mi bekliyor? Yurt evimizse, orada rahat ve samimi davranmak hakkımızdır.

— Peki Güven, bundan sonrası için ne diyeceksin? Bir biçimde yurda dönme hakkını elde edersen, Danıştay'la falan, ne yapacaksın?

— Güven Tuzkaya: Herşeye rağmen yurda dönmeyi isterim. Arkadaşları çok özledim. Ama bu, şu andaki yaşantımdan memnun olmadığım anlamına gelmiyor tabii. Yalnız şu var ki, devamlılık açısından yurt daha huzur verici, daha kalıcı bir çözüm.

"AYNI YATAKTA İKİ KİŞİYİZ, AMA YURTTAN İYİDİR."

Yağmurun yıvış yıvış ettiği arnavut kaldırımları katederek, İngiliz Konsolosluğundan, Dolapdere'ye kadar yürüdük. Evet, aradığımız yer şu olmalı. 3 katlı ve oldukça mütevazi evin daracık kapısından, karanlık merdivenlerinden çıkarak çaldık kapıyı:

— *Merhaba Düzgün, beklettik mi?*

— Düzgün: Yoo, geçin içeri, biz de yemekle uğraşıyorduk.

Pişmekte olan balığın her köşesine mis gibi sindiği, 3 somya, kitaplık, masa, iskemleler ve duvarlardaki saz, portmanto, resimlerin hıncahınç doldurduğu, kiracılara tahsis edilmiş tek odadayız şimdi. Bol çorba, bol bol ekmek, süper güzel bir çoban salatası ve balıktan oluşmuş menüyü 5 dakikada hallettikten sonra sohbetimize başladık.

— *Önce evde kimlerin kaldığını soralım...*

— İbrahim Tarhan: Ben, Petrol Ofisinde çalışan abim Mehmet, İ.Ü. Felsefe'de okuyan Düzgün ve bir matbaada çalışan Hüseyin. Toplam 4 kişi.

— *3 somya görülüyor. Başka oda var mı?*

— Mehmet: Hayır, kullandığımız tek oda bu. Bir oda daha var arkada. Ama, onda evsahibinin eşyaları duruyor. 4 kişi 3 yatağı paylaşıyoruz.

— *Peki, 2 öğrenci 2 de işçi, değişik yaşam alanlarında çalışan insanların bir odada, hatta bir yataktaki birlikteliği sorun çıkarmıyor mu?*

İbrahim Tarhan: Çıkarmıyor. Bir birimizi zaten eskiden beri tanırız. Bir problem çıktığında da eleştiri-özeleştiri ile gayet demokratikçe hallederiz.

— *Bazı pratik meseleleri nasıl çözüyorsunuz? Mesela İbrahim ve Düzgün gece geç vakte kadar ders çalışıyorlar. Ama Mehmet ve Hüseyin sabah erkenden işe gitmek zorundalar. Ayrı bir çalışma odası olmadığına göre, erken yatanların ışık gibi bir dertleri olmalı...*

— Hüseyin Dölek: Evet, ben mesela çok erken kalkarım. Mehmet de. Önceleri oldukça rahatsız oluyordum ama, giderek alışıyor insan.

— *İlginç. Peki ses, gürültü olayı ne alemde? Radyo, teyp çalınması falan. Özellikle birileri uyurken, diyelim ki canınız, mesela bant dinlemeyi çekti.*

— Mehmet: Onları hallettik hep. Hüseyin'le ben de üniversite sınavlarına hazırlandığımızdan yarım öğrenci sayılırız. Sonra hepimizin düzenli bir şeyler okumak alışkanlığı vardır ve birbirimizin dikkatini dağıtmamaya gayret ederiz. Aramızdaki ilişkiler karşılıklı anlayışa, tahammüle dayanıyor.

— İbrahim: "Alternatif" sayılırız yani...

— *Ev işlerini nasıl hallediyorsunuz? Sonra maddi mesele var?*

— Düzgün: Bulaşık, temizlik, yemek ortak hallediliyor. Hafta sonları genel temizlik yapıyoruz. Bu, mahallede oldukça sempati toplamamıza yol açtı. Maddi sorunu ise herkesin eşit katılımı ile çözüyoruz. Masrafları yazıyoruz şu deftere ve sonra dörde bölüyoruz.

— *Aylık masrafınız?*

— Mehmet: Her birimiz 20-25 bin arasında katınca halloluyor.

— *Ev sahibi ve komşularla ilişkiniz ne düzeyde?*

— Hüseyin: Eve, bir arkadaşımızdan aldığımız anahtarla ve ev sahibinin uzaktan akrabasıyız diye girdik. Başlangıçta çevre ilişkileri soğuktu. Ama zamanla bizim efendi uslu insanlar olduğumuza inandılar. Şimdi oldukça iyiyiz. Demin sözü edilen hafta sonu temizliğinin, camdan bile bakmayarak, yolda yürürken sağa sola takılmayarak oluşturduğumuz mazbut insanlar imajının etkisi büyük tabii. Şimdi kimi komşular yemek bile gönderiyorlar. Sağolsun ev sahibi de kirada oldukça anlayışlı davranıyor.

— *İbrahim sen eskiden yurtta kalıyordun. Yurt yaşamının aksaklıklarından bahsederdin sık sık. Şimdi bir yatakta iki kişi yatıyorsun. Şu*

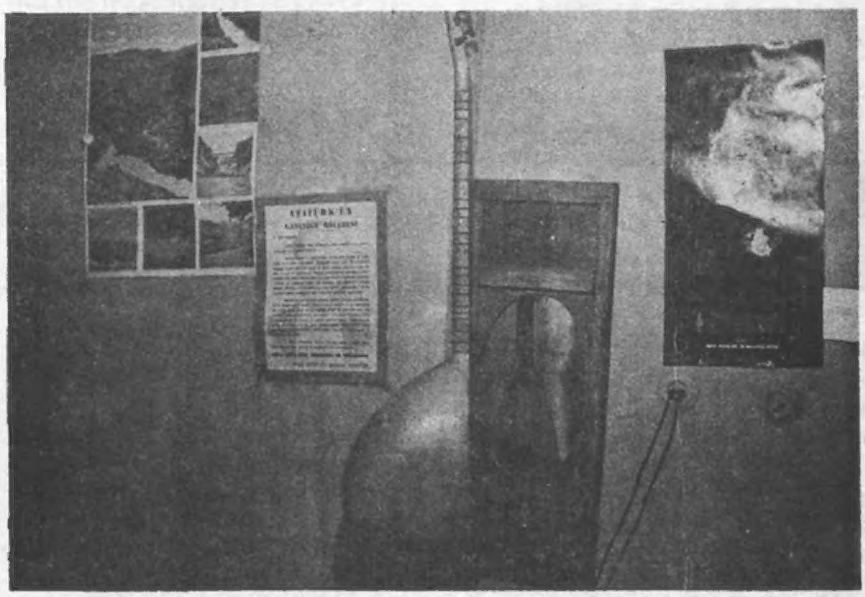

... Ve duvarlardaki saz, portmanto, resimlerin hıncahınç doldurduğu...

anki şikayetlerini alabilir miyiz?

— İbrahim: Baştan şunu söyleyeyim: halen yurtta kalma hakkım var. Ama, orada boğazıma çöküyorlarmış gibi zapturapt altında yaşayacağıma burada biriyle yatağımı paylaşırım. Şikayetim yok, rahatım iyi.

— Aynı durum yurtta olsa, mesela bir yurdun kapasitesi artırılsa, odalardaki yatak, ranza vs. sayısı artırılsa... Hatta, çok kısa bir süre için de olsa yatağını biriyle paylaşmak zorunda kalsan, tepkin nasıl olurdu?

— İbrahim: İkisi farklı. Bence devlet okumayı kolaylaştırmalı. Yurtla ev farklı. Ama, açıkta kalan, yedek listelerde olan arkadaşların barınması söz konusu ise, odamı da paylaşırım, yatağımı da. Ancak, K ve YK'nu da eleştirmekten geri kalmam. Eğer kurum, faize verdiği 2 milyarını yurt yapımında kullansa bu sorun büyük ölçüde çözülürdü. Sonra amacı dışında kullanılan yurt binaları var. Şehremini'de böyle koca bir bina var, öğrencilere açılmadı. Şimdi, bunları eleştirmeyip de ne yapacaksınız? Eleştiri hakkımı kullanarak zor durumdaki gerekirse 2 kişi ile bile paylaşırdım yurttaki yatağımı. Ama, öğrencinin de görüşünü almalılar, yasakları, gereksiz kuralları kaldırmalılar. Evde herşey insanların özgür iradesi ve seçimine bağlı. Böyle olursa, en zor şartlara bile katlanabilir insan.

— Akrabalık, hemşehrilik ilişkisi sayesinde, oldukça yetersiz de olsa bir bekâr evi bulmuşsunuz. Bir an diğer yolların da; pansiyon, yurt gibi, kapandığını düşünelim. Ne yapardınız o zaman? Öğrenimi yarım bırakıp memlekete dönmeyi düşünür müydünüz?

— Düzgün: Beni burda tutacak her türlü ilişkiyi zorlar, yaslanacak bir şeyi mutlaka bulmaya çalışırdım. Memlekete dönmek istisnai bir durum. Ancak kızlar için bu daha geçerli galiba.

— İbrahim: İlle okumak isteyen insan, bu olanağı yaratır gibi geliyor bana da.

— Bu geceki menü oldukça zengindi. Özel miydi yoksa?

— Mehmet: Öyle sayılır. Yoksa genellikle çorba ve bir çeşit daha yaparız.

KIZILAY: "ÖĞRENCİNİN SOKAKTA KALMASI MİLLİ AFET DEĞİLDİR"

Şimdi biraz düşünelim... Memleketinizden kopup geldiniz, okumak üzere kazandığınız yüksek öğrenime kaydınızı yaptırdınız. Peki, nerede kalmayı düşünüyorsunuz? Yurda giremediniz. Pansiyona ve öğrenci evine verecek kadar paranız yok. Hem maddi yönden ve hem de huzurlu çalışamayacağınızdan otel seçeneğini de geçiyoruz. Yanında uzun boylu kalacağınız eş, dost, akraba taallukat vs. falan da yok ki. Peki, şimdi NE YAPMALI? Üniversiteyi kazanana kadar canınız çıkmıştı zaten; bir de kalkıp geri mi döneceksiniz? Olmaz canım! Yeni Olgu olarak büyük bir kamu hizmeti gerçekleştirelim ve öğrencilere yönelik alternatif yerleşme birimleri oluşturalım dedik. Fikir şuydu: Kızılay'dan yeter miktarda çadır alındıktan sonra, Belediyeyle de izin ve yer sorunu halledilecek, böylece diğer barınma yolları kapanmış çok sayıda öğrencinin istikballeri garantiye alınacaktı. Tabii halde mevcut pastırma yazının ilâ nihaye devam edeceği, böylece de nemli vaziyetlerden azade olacağımız ön koşuluyla geçerliydi bütün bunlar.

Ancaaak, hesabımız Kızılay'a uymadı: Kızılay İstanbul Baş Bölge Müdürlüğünde bakın nasıl karşıladılar bizi:

— Yurda giremeyen ve zor şartlar altında barınmaya çalışan öğrenciler tek tek veya gruplar halinde başvursalar çadır için, alabilirler mi?

— Kızılay Baş Bölge Müdürlüğü'nün kendi başına böyle bir tasarrufu olamaz. Zaten kurumumuzun çadır ve benzeri yardımlarda bulunabilmesi için milli afetler olmalı. Öğrencilerin durumunun ne kadar zor olursa olsun böylesi bir afetle kıyaslanamayacağı açıktır.

— Niye? Bu öğrencinin kendi çapında bir afet sayılmaz mı? Üstelik çok sayıda başvuru olursa?

— Hayır, bizim ilk elden yapabileceğimiz bir şey yok. Ancak prosedür şu: Sorun önce Genel Müdürlüğe götürülür, oradan Yönetim Kuruluna ve Merkez Kuruluna gider. Karar ancak bu yol izlenerek alınabilir. Tabii bu mekanizmanın işleyebilmesi için çok sayıda başvuru olmalı Genel Merkeze.

Baştaki tüm sorularımızın olumsuz cevaplandığı varsayımından hareketle gittiğimiz Kızılay'dan da umduğumuzu bulamayınca tersyüz olmadık değil hani. Şimdi tüm temennimiz, hiçbir öğrencinin çizdiğimiz bu karamsar tabloya benzer bir durum içinde olmaması. Bu veya benzeri şartlar altında "okumaya çalışan"lar varsa, haberdar etsinler bizi. Belki, Yeni Olgu camiası olarak bir şeyler yapabiliriz. Evet yazar-okurlar, bu merkezdeki haber, yazı, röportaj, fotoğraf, desen ve karikatürlerinizi de bekliyoruz.

"OTELLERDEN HABER" NE

Yurt, pansiyon, bekâr evi ve tanıdık yanı gibi olanaklardan yararlanamayan öğrencilerin otelde kalma şartlarını araştıralım dedik. Öyle turiste benzeyen bir halimiz de olmadığından fotoğraf makinesini ve özellikle de mikroteybimizi kamufle ederek daldık Sirkeci'deki otellere.

Şöyle tahmini bir yaklaşımla 10 kadar 2., 3. ve 4. sınıf oteli taradık. Yerli olduğu belli olan genç bir çiftin bu seyahati, Sirkeci'nin arka sokaklarında panik yaratmadı değil hani. Bütün o resepsion "gibi" şeyleri işgal edenler, daha biz kapıdan görünür görünmez:

— *İki kişilik odamız yok canım* silahına sarılıverdiler. Bir-iki otelden, daha ağzımızı açmadan çıkmak zorunda kalınca, haliyle taktik değiştirdik. Esnafın ve mahalle efradının meraklı bakışları arasında, girdiğimiz müteakip otelde "öğrenci"ydik artık. İşte Otel İnci'deki muhabbetimiz:

— *Boş odamız yok abi.*

— *Kardeşim 2 kişilik değil, ben kalacağım, tek yataklı istiyorum. Ne kadar fiatı.*

— *Ha, bak o var. 1750 lira geceliği.*

— *Bakın ben öğrenciyim, mezun olmama 1-2 ay kaldı. Mesela 1 aylık peşin ödesem ne olur? Tenzilat yâni?*

— *Değişmez abi. Hep aynı, bir gece de, 30 gece de kalsan aynı.*

— *İyi ama çok pahalı değil mi? Ayda 60 bine nerde istesem ev tutarım.*

— .....

2. sınıf otellerden vazgeçip, 3. ve 4. sınıf olanlara giriyoruz artık. Fiyatlar hiç de makul değil. 3. sınıf otelin geceliği 800-1100 lira, 4. sınıfınki ise 700-900 lira arasında değişiyor. Öğrenci olmak, bir ay kalmak, peşin ödemede bulunmak indirim için pek ikna edici olmuyor. Sultanahmet'e geldiğimizde Sirkeci otellerinde kalan öğrenci olmadığına kanaat getirdik. Öyle ya, bu gürültü, bu gayrisıhhi şartlar (özellikle yetersiz ışık) altında, üstelik bu paraya kalan öğrenci, ders çalışabileceği, dinlenebileceği uygun ortamı bulamazdı kesinlikle.

Sultanahmet otellerinde artık "gazeteci" modundaydık. Sirkeci ahalisinin "yoğun çaba"sıyla namusunu korumuş olan Canan, fotoğraf makinesine davranabilirdi artık. Mikroteybi de fora ettik ufaktan..Hotel Stop'tayız.

— *Kolay gelsin, Yeni Olgu dergisindeniz.*

— *?!?!*

— *Gençlik kültür dergisi. Öğrencilerin barınma sorununu araştırıyoruz. Size başvurdular mı hiç? Uzun süre kalan oldu mu?*

— *Hayır, biz hep turist çalışırız. Gruplar halinde gelirler. Şimdiye kadar uzun kalan öğrenci olduğunu hatırlamıyorum.*

— *Kapıda 400 lira yazıyor. Oldukça iyi bu. Mezbele gibi 9. sınıf oteller 800-1000 lira iken, aslında siz tam da öğrencilerin başvurabileceği bir yersiniz. Oldukça sakin, temiz...*

— *Evet ama, hiç boş olmayız. Mesela şimdi Pakistanlı bir grup var, epey kalacaklar. Ondan ucuzuz. Yani dönemlik kalıyorlar. Sultanahmet'de öğrencilerin kaldığı otel olduğunu sanmıyorum. Aksaray ve Laleli'ye bakarsanız bulursunuz belki.*

Gerçekten Sultanahmet'de de bulamadık aradığımızı. Aldığımız istihbaratlar bizi doğruca Laleli'ye yönlendiriyordu.

— Canan, bak bakalım kaç pozumuz kalmış.

— .....

— Efendim?..

— Film takmayı unutmuşuz.

Gazeteciliğin cilvesidir, olur böyle şeyler, ne yapalım dedik. Yazıyı fotoğrafsız vereceğiz artık. Ve Aksaray tarafından vazgeçtik. Ne olur ne olmaz. Bir de bantlara yanlış kayıt falan yaparız da, bunca koşturmamız heba olur diyerek bant çözümlemenin başına oturduk.

Şimdi bir esaslı mesele var; Yeni Olgu'nun yazar okurları üşünmeyip bildikleri otel müdavimi öğrencilerle ilgili röportaj, yazı, fotoğraf vs.'yi gönderme liler. Böylece öğrencilerin barınma olayının oteller cephesini de tamamlamış olacağız

18 yaşındayım sandığın başındayım mı?

Fatih AKSOY
Filiz AYLA

18 yaşındakilere oy hakkı verilmesine ilişkin Anayasa değişikliği önerisi meclise geldiğinden beri; konu, partiler arasında ve partiler içinde –konunun özüne yönelik fikirler pek de ileri sürülmeksizin– tartışılmakta, pek çok konu gibi bu da karşılıklı yergilerin aracı haline getirilmekte iken; biz, acaba toplumun partiler dışında kalan kesimi, üniversitedeki öğrenci, sokaktaki simitçi, çarşıdaki kuyumcu vb. bu konuda ne düşünüyor ve konuşuyor diye çıktık sokağa ve önümüze gelene sormaya başladık... Onların bu olaya bakışları ya da bakmayışları oldukça farklı idi. Kimisi konudan çok kendisine elinde fotoğraf makinesi ve teyp olan birisinin soru sormasıyla ilgilendi, *"Bugün de çok kötüyüm, "Bir dakika saçımı düzelteyim"* gibi sözlerle bunu ifade etti. Kimisi *"İşim gücüm var kardeşim"* deyip yanımızdan kaçtı. Bazıları adlarını vermek istemediler ve hatta *"Böyle işlerle (!)"* uğraştığımız için bizi azarlayanlar bile oldu. *"Bilmem ki"* diye söze başlayanlar çoğunluktaydı. Biz onları o anda düşündürmeye çalıştık ve cevaplarını kaydettik.

Şunu söyleyebiliriz ki, *"biraz mürekkep yalamış"* herkes bir şeyler söylemeye çalıştı ve söyledi. Ve hatta olayın uzun uzun tahlilini yapanlar olduğu gibi, bu tahlillerinden bir sonuç çıkartamadıklarımız da vardı... Kimi *"18 erkendir, 19 olsun"* dedi, biz bu bir yılın yaratacağı farkı pek anlayamadık... Kimi 18 yaşındaydı ve *"Oy verecek bilinçte olmadığını"* söylüyordu... Bazıları ise daha biz yanlarından ayrılmadan birbirleriyle tar-

verilsin...verilmesin..verilsin...verilmesin ..verilsin

Cevdet Selvi

CEVDET SELVİ
(Petrol-İş Sendikası Bşk.)

Yetki ve sorumluluk eşit olmalı, 13 yaşındaki bir çocuğa en güç şartlarda çalışmak koşuluyla aile sorumluluğunun yüklendiği, ve tüm ceza yasalarının gençler için de yaşlılar gibi uygulandığı bir ülkede oy kullanma hakkının genel seçim yasası içinde eşit olarak düzenlenmesi gerekir. Mademki ülkenin geleceği ve bu ülkenin sorumluluğu her insan gibi onları da ilgilendiriyor, onların

Hakan Balamir

bu sorumluluğa daha ciddi girebilmeleri için seçmen yaşı 18'e indirilmelidir.

ZAFER BOYAR
(Demiryol-İş Sendikası İstanbul Şube Başkanı)

Seçmen yaşının 18 yaşa indirilmesinden yanayım. Bu konu daha önce de gündeme getirilmiş, gerçekleştirilememişti. Bugün, demokratikleşmenin yeniden başladığı bir dönemde yeniden ele alınmasını olumlu bir adım olarak görüyor ve destekliyorum.

Necati Cumalı

NECATİ CUMALI

18 yaşındakileri

18 yaşındakilerin çoğu 40 yaşındakilerden daha iyi düşünüyor, daha akıllı düşünüyor. İnşallah 20 yaşında başbakanlar da görürüz. 18 yaşındaki gençler daha saf daha içtendir. 18 yaşındakilerin oy hakkına taraftarım.

KADİR İNANIR:

Böyle bir konu hakkında konuşmak ve yorum yapmak istemiyorum.

Rıfat Ilgaz

DENİZ TÜRKALİ:

18 yaşa oy hakkı tanınması için çok geç bile kalındı. Oy hakkına taraftarım.

RIFAT ILGAZ

Gençler yönetime karışsın isterim, gençlere her zaman her çağda güvenmişimdir. Gençleri kötü niyetli politikacılar şaşırttı, suç şaşırtanların, 18 yaşındaki gence oy hakkı tanınmalıdır.

tışmaya başladılar.

Bu dar araştırmamızın sonunda, kendisi seçmen olup da seçmen yaşının kaç olduğunu bilmeyen pek çok kişinin olduğunu öğrendik. Gene pek çok kişi için askerlik yapmış olmak çok önemli bir kriterdi. Askerliğini yapmamış kişi *olgunlaşmış* sayılmıyordu.

Sonuçta aldığımız cevapları *"verilsin iyi olur"*, *"verilmesin kötü olur"* gibi iki şıkka indirebiliriz. Birinci şıkkı seçenlerin ortak paydası *"reşit olma yaşı"* ile oy verme arasındaki ilişkiydi. Ancak onların bile bazılarının aklına gelmiyor değildi: *"18 yaşında, henüz askerliğini yapmamış kişiler o olgunlukta mı acaba?"* Neydi "o" olgunluk?... Son olarak konuştuğumuz kişi bize *"Okuma-yazma bilmeyen, sandığın yolunu bile bulamayan kişiler oy verebilirken, 18 yaşındaki lise mezunlarının verememesinin hatalı olduğunu"* söylüyordu. Ama liseye gitmeyenler hatta ilkokulu bile okumayanlar ne olacaktı? Oy verirken de mi diploma gerekecekti yoksa?

İkinci şıkkı seçenlerin çoğu ise bir yandan 18 yaşındakilerin etkilere daha açık olduklarını söylüyor. Diğer yandan ise *"gerçi biz de birtakım şeylere kapılıyoruz"* diye aradaki farkı belirsiz bir şekle sokuyorlardı. Genç olup gençlerin saygısızlığından yakınanlar olduğu gibi, yaşlı olup, *"o çocuk, değil 18 yaşında 10 yaşında bile bir fikir sahibidir"* diyenler de vardı.

Şimdi bizim, çeşitli yaş ve mesleklerdeki insanlardan aldığımız cevaplar olaya onların duyduğu ilgiyi veya ilgisizliği az-çok ortaya koyabiliyor.

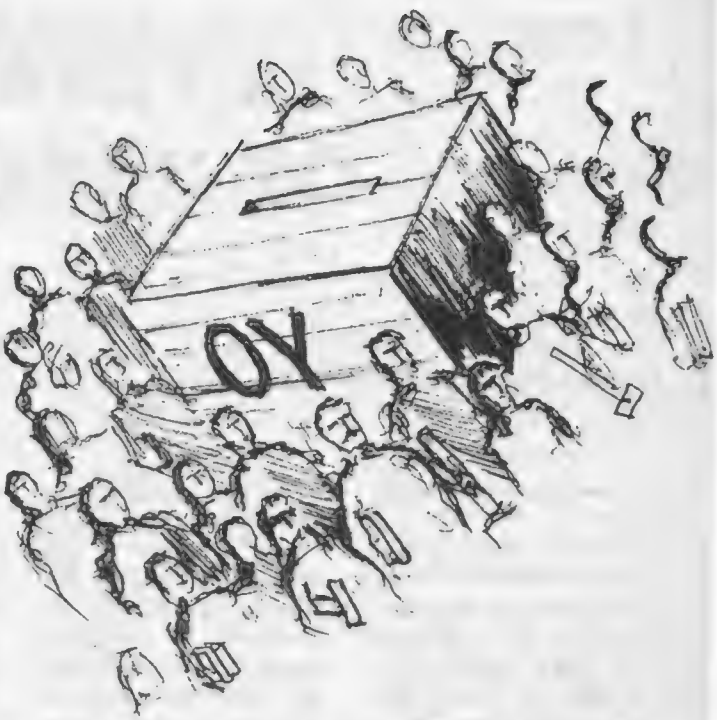

...verilmesin verilsin...verilmesin..verilsin...verilmesin

Tarık Akan

TARIK AKAN

18 yaş siyasi düşüncelerin belirlendiği yaştır. Bu yaşlar öncesi edinilen, belli belirsiz siyasi düşünceler bu yaşta artık şekillenir ve belirginleşir. Bu düşüncelerin oya dönüştürülmesi gerekir. 18 yaşındakilere bu sorumluluk artık verilmelidir.

BURHAN GÜNEL:

18 yaşındakini idam ettiklerine göre, 18 yaşa oy hakkı tanınması uygundur

Nilüfer

NİLÜFER:

Bu yıllardır tartışılan bir konudur. Bence 18 yaşındaki insanlar oy kullanabilmelidir. 18 yaşındaki insan her bakımdan kendini ve düşüncelerini değerlendirebilecek durumdadır. Bu yaştaki insanlara bu sorumluluk ve ülke yönetimine oylarıyla katkıda bulunma sorumluluğu verilmelidir.

HAKAN BALAMİR:

18 yaşa oy hakkına

Kadir İnanır

evet diyorum. Yıllardır çeşitli nedenlerle gündeme gelen bu konu artık aydınlatılmalıdır. Tabii ki karar yüce parlamentonundur. Ama gereklidir.

DEMİRTAŞ CEYHUN

18 yaşa oy hakkına taraftarım. Ülkemizdeki insan nüfusunun yüzde 75'i gençlerden oluşuyor. O yüzden gençlerin toplum yönetimi ve yaşamına katılması gerekir. Gerçek demokrasi

Metin Çekici

gençler 18 yaşında rüşte erecek hem de toplum yönetimine katılacak iradeye sahip olmayacak bu bir çelişkidir.

METİN ÇEKİCİ

(50) Tezgahtar

Valla verilirse sakıncaları olur. Verilmese de gene aynı şekilde. Verilmemesinden yanayım, çünkü 18 yaşına kadar idrak edemez ortalığı. Yaş ilerledikçe daha iyi düşünülür.

18 YAŞA OY HAKKI

Bahar-Erol ASLANOĞLU

Soruna nereden başlamalı.

Ülkemiz kendi içsel yapısı içinde oldukça karmaşık olan ve yeterince özümsenmemiş bir sosyal değişim süreci yaşamaktadır. 60 yıllık bir zaman kesitine baktığımızda bu sürece demokratikleşme adını verebiliriz. Öyle bir süreç ki içerisinde çok zengin değişiklikleri, ilerlemeleri, gerilemeleri barındırıyor. Kendinden sonraki kültürel birleşimlerin tohumlarını gerek olumlayan gerekse yanlışlayan zenginliklerle dolu bir süreç.

İşte bu süreçte, ülkemiz gerçekleriyle zıtlaşmış ve hâlâ aşılamamış bir olgu da bütün eskiliğiyle varlığını sürdürüyor. Bu olgu, demokrasiye inanan biz genç lerin, çok yakından tanıdığı yaşama, dolayısıyla bizlere damgasını vuran olaylar hakkında birkaç çift söz söyleyememek, dıştalanmak, edilgenliştirilmek olgusu. Süs çiçeği gibi saksıda doğ, büyü ve öl olgusu. Bir de iş toplumsal boyutlarda ele alındığında da aranan suçlu olmak ve cezalandırılmak. Bugün ülke nüfusuna orantılı olarak cezaevi nüfusunun genç oluşu bu olgunun bir göstergesi değil midir? Yoksa gençliğin suçluluğunun mu? Unutmamalı ki bugün hangi bağlamda olursa olsun gençliğin yargılanması toplumun yargılanmasıdır. Çünkü gençler gökten zem bille inmiyor. Köylü toprağa buğday ekip birkaç kat fazlasıyla buğday almayı düşünür. Yoksa buğday ekip incir toplamayı düşünmez. Yani ne ekilirse o biçilir. Eğer rüzgâr

verilsin...verilmesin..verilsin...verilmesin verilsin

Bayram Yüksel

Prof. Dr. METİN SÖZEN:

Gecikmiş bir konu, 18 yaşındaki genç idam ediliyorsa oy hakkı da tanınmalıdır.

BAYRAM YÜKSEL
(25) Gazete Bayii

Karşıyım. O yaştaki çocuklar dünyayı toz pembe görür. En azından askerliğini yapmış olması gerekir ki daha olgun daha düşünceli olsun. Askerliğini bitirmesi lazım. Bu şart.

Fehmi Başaran

İBRAHİM MERT
(23) Simitçi

20 yaşındakiler oy kullanıyor... Kullanamaz, inanmıyorum. Askerliğini yapmayan veremez.

FEHMİ BAŞARAN
(21) Öğrenci

Böyle bir uygulamanın yararlı olacağı kanısındayım, çünkü 18 yaşındaki bir genç rüştünü ispat etmiştir. Dolayısıyla bunun yönetime katılması çok doğaldır.

Nazmiye Bilgen

ZAFER YAŞLI
(24) Öğrenci

18 yaşındaki bir kimsenin düşünce gelişimini tamamladığını sanıyorum.

Teknolojinin karmaşıklaşması ve uzmanlık dallarının ortaya çıkmasıyla tecrübenin önemi azalıp yerine bilgi geçiyor. 18 yaştaki insanların oy kullanmasına taraftarım.

MEHMET
(17) Otobüs bileti satcısı

Ne diyebilirim ki... Valla bilemeyeceğim...

Abdullah Şavlan

ABDULLAH ŞAVLAN
(42) Şoför

18 yaşında olabilen ehliyet alabiliyor, diil mi? Niye oy kullanmasın, imza yetkisi olabiliyor.

CENGİZ KORKUTAN
(2) Elektronik tamircisi

İyi de olabilir kötü de. 18 yaşında çoluk çocuk sahibi olan aile geçindirenler var. Ancak hayatla ilgisi olmayan askerliğini yapmıyan ana-baba parası yiyenler var.

ekerseniz fırtına biçersiniz. Toplumsal olaylarda da böyledir. Aksini düşünmek en hafif derecesi ile saflıktır. Bir gençlik düşünün ki her şey kendi dışında planlansın, oluşturulsun ama olumsuzlukların yükü de sırtına vurulsun. Bu bırakınız gençlik konumunda olmayı insanın doğasına aykırıdır. İnsanlık tarihi insanın insanla, insanın doğa ve evrenle olan çelişkileri ile örüntülü bir mücadele tarihidir. İnsan bu mücadelelerle sınıflaşmış, toplumlaşmış, devletleşmiş, uluslaşmıştır. Tarih günümüz insanına yüzyılların mücadeleleri sonucunda ortaya çıkan demokrasi dediğimiz toplum yapısını gerekli, kaçınılmaz kılmıştır. En basit anlamıyla bu demokrasi seçme seçilme özgürlüğüdür. İnsanın toplumsal yapı içerisinde özgür ve bilinçli eylemlerini gerçekleştirme imkânlarının varlığıdır.

Genç nerededir? Toplumda. İrade sahibi midir? Yok edilmek istenilse de evet. Toplum olaylarına bilinçli katılımı mümkün müdür? Evet. Evet, ama genç yine de gençtir! O cumhuriyetin kararlı savunucusu, yılmaz bekçisidir, geleceğin güvencesidir vs. ama bu parlak nutuklarda böyledir o kadar! Seçmek mi, konuşmak mı, eleştirmek mi yo hayır. Siyasetle uğraşmak mı sümme haşaa. Onun adına her şey seçilir, belirlenir kendisine söylenir. O da söylenenleri uygular. Uygulayıcı olmak ona yeter. Hele bir uymasın! İşte böylece vatana, millete, ailesine hayırlı bir evlat olur! Peki bir insan bilincinin, varlığının yetkin olduğu alanlarda bunu kullanamıyorsa, ondan yararlanmak diye bir şey söz konusu mudur? Yani iyi bir avcı ol ama sakın tüfeğe elini süreyim deme gibi bir şey.

Buralara nereden geldik? Bugün devlet yöneticilerinin de söylediği bir söz var; demokrasiye geçiş süreci. Bu sürecin tarihi ve güncel değerlendirilmesinin farklılıklarını bir yana koyalım. Süreçte demokrasi adına birçok şeyin eksik olduğu çıkarımında anlaşalım. Eksikliği duyulan meselelerden biri de meclis kürsüsüne gelmiştir. 18 yaşa oy hakkı verilsin mi verilmesin mi? Çok şükür bizim de bir kürsümüz (Yeni Olgu) var. Biz de bu kürsüden fikirlerimizi söylüyoruz. Diyoruz ki, ülkemiz gençliğinin konumuna, özel de 18 ve yukarı yaş gençliğinin toplumdaki işlevlerine baktığımızda geç bile kalınmıştır.

Neden Oy hakkı!..

Türkiye bircok 3.dünya ülkesi gibi genç bir ülkedir. Nüfusun 1/4'ünden fazlası gençtir. Yani 13 milyon genç vardır. Ama ne garip tir ki, ülkemiz gençliğinin bireysel, kitlesel, kültürel olarak diğer toplum kesimleriyle ilişki kurma olanağı bu sayısal çoğunluğa oranla çok azdır. Var olanın da yok edilme çabalarının artması da cabasıdır. Bu toplumsal devinimimizi gerileten bir çelişmedir. Çünkü gençlik hayatın her alanında faaldir. Örneğin çalışma hayatının % 38'ini gençler oluşturmaktadır. Bunların % 25'inin evli olduğunu düşünürsek etkileştiği alan daha da genişlemektedir. Yine önemli bir kesim öğretim içerisinde bulunmaktadır.

Toplumsal sorunları yakından tanıyan hatta katmerlisiyle yaşayan bir kesimdir gençlik. Örneğin

→

verilmesin ... verilsin...verilmesin..verilsin...verilmesin

Nejla Birgül

Garo Kebapçıoğlu

Bali Kaptan

HASAN GEZGİN
(23) Hurdacı

İyi olabilir, çünkü 18 yaşındaki bazı kimseler ev geçindiriyor, çoluk çocuk sahibi oluyor, bu da onların hakkı.

NECLA BİRGÜL
FİDAN EFECİK
(18) Öğrenci

N.B.— Birşey söyleyemeyeceğim.

F.E.— Ben de bir şey söyleyemeyeceğim, ama bence verilmesin.

Fidan Efecik

N.B. — Bence de verilmesin. Herkes onun bilincinde değil. Biz onun bilincinde değiliz. Mesela daha oy kullanabilecek görüşlere sahip değiliz.

NAZMİYE BİLGEN
(22) Kasiyer

Şimdiki ortamda gençler büyüklerine karşı saygısız, bizim bir saygımız vardı. Yaşımın ileri olmamasına rağmen çok şikayetçiyim gençlerden... Doğru bir karar veremezler. Kendi çıkarları doğrultusunda karar verirler, fakat onları da büyükler anlayışla karşılamaz tabii. Sorunlar vardır ve çıkacaktır.

HAKAN ZEYTUN
(23) Veteriner Hekim

Verilsin. Onsekiz yaşında oy hakkı dışında bütün haklardan yararlanan bir gencin o haktan yararlanamaması doğal gelmiyor.

GARO KEBAPÇIOĞLU
(24) Kuyumcu

Herhalde iyi olur.

Bali Kaptan

BALİ KAPTAN
(74) Emekli Kaptan

18 yaş iyidir. Hatta ben hanımlar için 15 yaşından başlasalar, erkekler için 18 yaşından daha iyi olur diyorum.

AHMET KİRAZ
(30) Memur

Olgun insan gibi birtakım yaptırımlarla karşı karşıya bıraktığımız insanlara niye çocukça davranıyoruz.

iş arayan 3 kişiden birisi gençtir. O halde Sezar'ın hakkı Sezar'a verilmelidir. Ülkemiz nüfus ve iş gücünde önemli bir yeri olan gençlerin ülkenin ekonomik, siyasal ve sosyal gelişimine olan katkıları inkâr edilemez.

Bütün bu gerçeklere rağmen gençliğin belirli bir kesiminin seçme hakkından yoksun olmasının anlamı nedir? Gençliğin örgütsüz, dayanaksız, yaşadığı olayları değerlendirme, yönlendirme hakkından yoksun bırakılmasının anlamı nedir? Bizce bir tek anlamı vardır. Eğer hakkında karar verilen insanlar toplumsal süreçte söz sahibi değilseler ve bu kütle belirli bir çoğunluksa orada işte öyle bir demokrasi vardır. Toplumsal yapının temel birimlerinden olan ailede gencin kendi hakkında karar vermedeki konumu demokratikleşme derecesinin bir göstergesidir. Evlenecek kızların eşlerini ve yaşam biçimini belirlemedeki özgürlük derecesi de yine bir göstergedir.

Topluma tepki ve oy kullanma yeterliliği

Ülkemizde gençliğin kendi hakkında karar verip söz söyleyememesi, toplumun diğer kesimleriyle üretken, katılımcı bağlar kuramaması ve kendi içinde fonksiyonel toplumsallaşmalara gitmesinin engellenmesi topluma tepki biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu tepki çok çeşitlilik göstermektedir. Toplumu küsmek, güvensizlik, toplumsal değerlere en uç noktalardan saldırı, evden kaçmak, binbir kılığa girerek grupta yeni değerlerle toplumdan soyutlanmak (Punk, Rock, Heavy Metal, Teddy boy'lar gibi), tepkisini siyasi-ideolojik platformlara büründürerek boşaltmak gibi. Ya da sorunlarının çözümü için bilinçli yaklaşımlarla arayışı sürdürmek gibi tepkiler. Bu tepkiler çoğaltılabilir. Hatta bazıları 18 yaş gençliğinin oy kullanması meselesinde yetersizlik örnekleri olarak verilebilir. O halde sorunun bir boyutu da yeterliliktir. Bu boyutu irdeleyelim.

Erinlik dönemiyle birlikte kişi ben kimim, toplumdaki yerim nedir gibi soruları sormaya başlar. 18 yaşa geldiğinde artık bu soruları geleceği de kap sayacak biçimde toplumsal yapı içinde cevaplandırmaya çalışmaktadır. Hatta olumsuzlukları da bu bağlamda eleştirebilmekte, yargılayabilmektedir. Eleştirilere kulak asılıp, taraf olarak alındığında gençlik hızlı sıçramalar göstermektedir. Aksi durumda toplumsal yaralara taze kan verilmiş olunur.

Gençlik, toplumsal sorunlar karşısında gerçekçi davranmaktadır. Örneğin liseliler arası bir ankette lise eğitimiyle yetinmek isteyenlerin azlığı neyin göstergesidir? Her şeyden önce eğitimin yetersizliğinin ve bunun yanı sıra önemsenmesinin kavranmasının göstergesidir. Ki bunun eğitimciyiz diyenlerin, hatta eğitimi kuşbakışı yönlendirmek durumundakilerin duyarsızlıklarına rağmen tesbit edebiliyorlar.

Yine yapılan bir ankette okuduğunuz dergi ve gazetelerde en çok hangi konuyla ilgilenirsiniz sorusuna verilen cevaplarda; % 35 ayrıntılı inceleme ve araştırmaya dayanan haber ve yazılarla, % 25 gazetenin politik tutumunun doğru olmasıyla cevabı veriliyor. →

verilsin...verilmesin..verilsin...verilmesin ..verilsin...

Hatice Haçim

HATİCE HAÇİM
(30) Hemşire

Kullansalar daha güzel olur. Öyle tahmin ediyorum.

İBRAHİM TARHAN
(18) Öğrenci

Rüştünü kanıtlayan herkes oy verebilmelidir. Bu anlamda, medeni hukuk ile Anayasa arasında bir çelişki vardır. Bu durum düzeltilmelidir.

Savaş Kutlu

SAVAŞ KUTLU
(26) Hamal

Verilsin. Askerliğini yaparsa daha iyi olur, ama verilsin derim.

İBRAHİM AKBULUT
(63) Emekli

18 yaş bütün dünyada "teen age" diye tabir ediliyor. Manası ne bunun? Delikanlılık. Bilinçli olarak oy verebilir mi? Tahmin etmiyorum, gençler belki de bir tesir altında kalır. Gerçi biz de birtakım sevlere kapılıyoruz. Olgun bir yaş değil, tasvip etmiyorum.

HP'li Canver, yasa önerisi hazırladı

18 yaş için top ANAP'ta

ANKARA, ÖZEL

SEÇMEN yaşının 21'den 18'e indirilmesi

yasa değişik

hazırlayan HP

kili Cüneyt

Meclis Gru

vurarak des

Anayasa de

133 milletvek

tiğinden

Grub

değişik

Başkanlığı

HP Ad

de

gerekli 133

lusunda ANAP

n istedi. Öneri

AP'lının daha

İdam cezası

kullanmasın

yeterli destek

ve politikacıların ciddiye

üyesi olarak Sayın Başbaka

çağrısı ile üzerimize düşeni

ne getirip öteden beri inançla sa

Özal, "100 imzayı bul, gel"

"Gençlere güvenmeliyiz" Başbakan Turgut Özal, öğrenc

ki akşam bazı parlamenterlere

verdiği yemek sırasında bir mi

lletvekilinin gençlere oy hakkı ve

rilmesi halinde okullara siyasetin

girmesinden endişe ettiğini belir

mesi üzerine şunları söyledi:

"18 yaşından güç alan

Milliyet

NAİM BAKAN
Tezgahtar

Ben, yaşım 18'i geçtiği için bilemeyeceğim.

İHSAN BAYDAR
(55) Emekli

Versinler. Daha gençlerin oy hakkı olsun istiyorum.

KAMİL LÜLE
(42) Tezgahtar

Valla birşey diyemiyeceğim. Kullansınlar.

Ders dışında ne tür kitaplar okursunuz sorusuna; % 64 roman, öykü şiir, % 43 felsefe ve toplumbilim, % 39 bilim ve teknik ağırlıklı kitaplar okurum cevabı veriliyor.

Bu küçük örneklem de gösteriyor ki gençler araştırıyor, inceliyor, öğreniyor. Bu alanlarda toplumun en duyarlı kesimlerinden biridir. Yine gençler istense de istenmese de birçok politikacıdan daha ciddi olarak politika ile ilgileniyor. Ülkemizde var olan mesleğin, sosyal, ekonomik konumun ve particiliğin tipik anlayışlarının politikacıyı ortaya çıkardığını düşünürsek ciddiyetsiz politikacıların varlığı su götürmez. Gençlik her türlü politik çıkar kaygılarından bağımsız bu alanda düşünme yeteneğine sahiptir.

Gençlerin dinamizmi ile tutuculuk ülkemizde yoğun bir çatışma içindedir. Öyle ki, genç ya kalıplara uymak ya da dıştalanıp cezalanmakla karşı karşıyadır. Tutuculuğun çok yönlü destek bulabildiği ülkemizde gençlik Kurtuluş Savaşı ve sonrasında birçok siyasal, sosyal olaylara damgasını vurmuştur. Yani politikleşmiştir ve öyle de olmak zorundadır. Gençlerin politik bilinci toplumdaki politik bilinç seviyesindedir. Zaman zaman bunu aşabilmektedir de.

Yine yapılan bir anket te toplumun en önemli sorununun ne olduğu sorusua % 54 ekonomik nitelikte sorunlardır cevabı verilmiştir. Bu da bu sorunları yaşamalarından gelmektedir. Yani bu alanda da yaşamlarının dayattığı bir bilince ve çözüm bilincine gençlik sahiptir. Genç lik ulusal bilince de sahip olduğunu çeşitli kereler ispat etmiştir. Kurtuluş savaşı ve 60 yıllık tarihimizdeki birçok olay bunu göstermektedir. Gericiliğe, yobazlığa, bağımlılığa karşı gençlik ulusal bilinçle ayaklanmış, birçok mücadelenin dinamizmi olmuştur. Ancak çelişkisi şudur ki bu fonksiyonlarını sistemin yapısına kalıcı olarak yerleştirememiştir. Bugünkü toplumsal siyasal yapımız bu gerçekleri sindirmede gençlik kesiminden daha gerilere düşmüştür.

İrdelediğimiz bu noktalar 18 yaş ve yukarısındaki gençliğin mevcut ekonomik, siyasi, politik seviyede oy kullanabilecek yeterliğe sahip olduğunu göstermektedir. Sorun kanun, yasa sorunu değil; demokratikleşme sorunudur. Demokrasi mi yasa mı ikileminden demokrasi seçilmelidir.

Sonuç olarak

Oy kullanma isteği bir gençlik hevesi değil, toplumsal oluşumlara katılmanın bir aracı olarak anlaşılmalıdır. Eğer dogmatik düşünmüyorsak, ya hep ya hiç mantığıyla soruna bakmıyorsak bu aracın kullanımını desteklemeliyiz kanaatindeyim. Aksi anlayışlar yani redci, inkârcı ve iradeci tutumlar da demokratikleşmeye zarar vermişlerdir. Oy kullanmak özellikle belirli bir gençlik kesiminin daha oy kullanması demokrasinin tek ve belirleyici ölçütü değildir; ama bunun toplumsal sürece katılımın bir aracı olarak anlaşılması demokrasiye inanmanın bir ölçütüdür.

Not: Yazıdaki anket değerlendirmeleri Cumhuriyet gazetesinin gençlik araştırmasından alınmıştır. Diğer istatiksel sonuçlar da DİE'nün yayınlarından alınmıştır.

YENİ OLGU YAYINLARI

ertuğrul başer

FER

ŞİİR

"E. Başer şiirlerinde lirizme ulaşıyor. Sözcüklere terim anlam kazandırmayı başarıyor."

Cemal Süreya

KANDIRMACA MI?

Cafer İLHANLI

Ankara Devlet Konservatuarında sanatçılar için verilen kokteyl'in gözdesi HP Adana Milletvekili Cüneyt Canver'in yanına yaklaşan Başbakan Turgut Özal, *"Cüneyt, 18 yaş için bir tasarı hazırladığını duydum, eğer samimi isen getir, biz de kabul ederiz..."* dedi. Verdiği önerge ile İçişleri Bakanı Tanrıyar'ın istifasına, Maliye ve Gümrük Bakanı Arıkan'ın azline neden olan Canver, tasarıyı hazırlayıp ANAP grubuna getireceğini söyledi başbakana... Ve ertesi gün, tüm gazetelerin 1. sayfasında *"18 yaşa oy hakkı"* konusu işleniyordu...

Oysa, ülkemizde *"18 yaşa oy hakkı"* verilmesi tartışması yeni değildi... Yıllardır söz konusu olan 18 yaşındaki gençlerin *"ülke yönetimine oyları ile katkı"*da bulunması ilk kez Osmanlılar dönemindeki ilk seçim günü olan 2 Ocak 1877'de gündeme gelmişti... Burada seçmen yaşı 25'ti. Kurtuluş savaşı dönemine dek bu yaş sınırı 25 olarak da kaldı. 1923 seçimlerinde ise seçmen yaşının 18'e indirildiği görülüyor. Cumhuriyetin ilanından sonra 1927, 1931, 1935, 1939 yıllarında yapılan seçimlerde de seçmen yaşı 18. Bugün indirelim mi böyle mi kalsın? tartışması bir yana bırakılırsa Cumhuriyet tarihinin ilk dört seçiminde, yani bundan 50 yıl önce seçmen yaşı 18 olarak benimsenmiş ve uygulanmıştır. 1943 yılındaki seçimlerle birlikte yeniden 21'e yükseltilen seçmen yaşının, 18'e indirilmesi için günümüze en yakın tartışmalar ve girişimler yeniden 1961 Anayasası hazırlıkları döneminde yapılıyordu. O tarihteki ilgili komisyonun 18 yaşı kabul etmesine rağmen genel kurul, seçmen yaşını 21 olarak benimsiyordu. Bu uygulama 1982 Anayasasında da aynen benimseniyor ve 18 yaşa oy hakkı tartışması 1982'den sonra yeniden, bir milletvekili ve başbakanın sözleri ile gündeme getiriliyordu.

18 yaşını doldurduğu için velisiz meyhaneye girebilen, seyahat edebilen, ceza yasasındaki tüm hükümlerden nasibini alabilen ve 18 yaşa oy hakkı tartışmasının yapıldığı her dönemde olduğu gibi şimdi de bazı çevrelerce idam edilebilen diyerek tanımlanan 18 yaş gençliğinin bu en doğal hakkının yasallaşması konusundaki sözler gerçekten samimi fikirlerin yansıması mı? Asıl tartışılması gereken ve gençliğin üzerinde durması gereken konu bu olmalı...

İçişleri Bakanı istifa etmiş, Maliye ve Gümrük Bakanı görevden azledilmiş, parti içinde 4 ayrı gruba, *"Arıkancı"*lar grubu eklenmiş, ekonomik kararlara, ülkemizde siyasetin ve siyasetçilerin yönlendiricisi olarak egemen olan iş çevreleri *"baş kaldırmaya"* başlamış, DYP hakkında açılan dava Anayasa Mahkemesince reddedilmiş... Tüm bu siyasi gelişmelere ANAP Genel Başkanı ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Turgut Özal, *"18 yaşa oy hakkı"* tasarısını destekleyeceğine ilişkin açıklamasıyla gözleri, kulakları ve düşünceleri bulandırarak yeni boyut getirdi. Amaç, gerçekten 18 yaşa oy hakkı mı, yoksa Başkentteki toz duman içinde kalan siyasi gelişmelere perde indirmek mi? Bunun değerlendirmesini yapmak ve *"18 yaşa oy hakkı"* böyle değerlendirmek doğru sonuçlar almanın yanısıra, YÖK'ün kararlarına karşı dilekçe verdikleri için cezalandırılan üniversite gençliğinin ülkemizde oy kullanma hakkı alıp almayacağını önceden kestirebilmek için yararlı olacaktır.

Bugün yeniden gündeme *"getirilen mi gelen mi?"* diye düşünülmesi, değerlendirilmesi gereken 18 yaşa oy hakkı tasarısı için en önemli unsur Anayasa değişikliğinin gerekliliği... 18 yaşa oy hakkı verilmesi için Anayasa'da yapılması gerekli değişiklik TBMM'de, Başbakan'ın bir kokteylde söylediği cümle ile gerçekleşir mi? Gerçekleşirse, yakın çevresinin belirttiği gibi, *"18 yaşa oy hakkı verilirse, politika liselere kadar girer"* diyen Cumhurbaşkanı Evren'in tavrı ne olur. Cumhurbaşkanı Evren'in yurt gezilerinden birinde *"Anayasanın kefili benim"* sözlerini başkent kulislerinde anımsatanlar, Evren'in 18 yaş konusundaki *"yaş küçülürse politika liselere kadar girer., bundan da memleket zarar görebilir. Bu bakımdan 18 yaş doğrultusunda alınacak bir kararın isabetli olduğu kanaatinde değilim"* düşüncesini de tekrarlıyorlar... 18 yaşa oy hakkının yasallaşması için gerekli 266 milletvekilinin *"evet"*i ANAP ve HP gruplarının ortak hareket etmesi ile sağlanabiliyor. Ama TBMM'den çıkacak böyle bir kararın Cumhurbaşkanına ulaşmasından sonra *"Halk oyuna"* sunulmasının sonucunu önceden kestirmek olası değil...

Cumhurbaşkanı Evren'in 18 yaşa ilişkin görüşlerinin basında yer almasından sonra, konu hakkında ilk açıklama MDP'nin asker kökenli genel başkanı Turgut Sunalp'ten geliyor-

● ***Gençlik beklemekte ve sahada gençlik adına kararların alınması için hazırlık yapılmaktadır. Sonuç 18 yaşındakiler oy kullanamaz olacaktır.***

du. Sunalp Paşa *"18 yaşındaki gençlerin oy kullanmasından yana olmadığını"* açıklıyordu. Oysa ayn Sunalp paşa 6 Kasım se çimleri öncesinde gençlerin omuzlarında, gençlerin Paşa Başbakan çığlıkları ile gövde gösterileri yapıyordu. Yasa tasarısını hazırlayan Cüneyt Canver'in mensup olduğu HP Genel Başkanı Necdet Calp ise, Cumhurbaşkanı ile yaptığı aylık görüşmeden sonra yaptığı açıklamada, *"Başbakanın bu konuda ciddi olup olmadığını anlamak için yasa önerisini vereceklerini"* söylüyordu... Calp sadece Başbakanın ciddi olup olmadığını öğrenmek için mi öneriyi onayladığını, 18 yaşındakilerin oy kullanmasına evet dediğini açıkça ifade etmiyordu... Parlemento dışındaki partiler ise bu teklifi sevinçle karşıladıklarını açıkça ifade etmekteydiler... Şimdi bütün gözler hazırlanan teklifin ANAP grubunda gerekli desteği görüp görmeyeceği ile Başbakan Özal' ve kurmaylarının oylama (o aşamaya gelirse!) anındaki tavırlarında toplanmış bulunuyor...

Gençlik ise yine tribünde izleyici... Ve sanırım gençlik *"oy kullanma"* hakkının kendisine verilmeyeceğinin (bu döneme özgü) rahatlığı içinde, YÖK'ün kararlarına karşı, kendi güvenliğini, öğrenim hakkını korumakla ilgilenmekte... Ama Atatürk'ün *"ülkeyi emanet ettiği Türk gençliği"* ülke yönetiminde söz sahibi, ülke yönetimini belirleyici oylarını kullanabildiği zaman, bu tartışmaları anımsayacak, oylarını ona göre değerlendirecektir... Gençlik beklemekte ve sahada *"gençlik adına"* kararların alınması için hazırlıklar yapılmaktadır. Sonuç; *"18 yaşındakiler hüküm giyebilir, ama oy kullanamaz"* olacaktır yine.

GREYTA

Greyta şelalesinden atılan
bir kadının çığlıkları
hâlâ duyuluyor İstanbul'dan
ve namus diye yutturuluyor
üç asırlık tabular
ölülerle mi dolu her yanım
ya da haykırışları boğazlanmış
yeşermeden hoyratça biçilmiş
fidanlar mı gördüklerim
susmak ölüm, haykırmak yine ölümse
haykırmayı seçiyorum
greyta şelalesinden atılmadan önce

mehmet sarı

Buca Eğitim Fakültesi ya da HARAMİLER KESMİŞ OKUL YOLUNU

Gece üçtür. Panik iki. Ya da köpek ulumaları.
Beyefendi sıra sizde lütfen.
Evet bu yaralı yüz sizin.
Bu cinayet sarsılması benim.
Gece yine üçtür. Korku da.
Gece korku çoğaltır.
Ne de güzel söylediniz. Tebrikler. Ama
Biz niye hiç konuşmuyoruz?
Biz niye hiç konuşmadık?
Hiç konuşmadık mı biz?
Beyefendi sıra sizde lütfen.

(Ergun Akça, YENİ OLGU,
Sayı: 11, Sy. 34-35)

Orhan TOZKOPARAN

Buca Eğitim Fakültesi Dekanı Hüseyin Sesli, bütün bölüm başkanlıklarına, 23.1.1984 tarih ve özel kalem 020.1/470 sayılı bir yazı göndermiştir. Bu yazıda, fakültede uyulması gereken bazı kurallar belirtilmekte ve bu esaslar içinde davranılması önemle istenmektedir. Bu yazının altıncı maddesi aynen şöyledir: *"Fakülte aynı anlayış içinde, aynı duygu ve düşünceleri paylaşan insanların belirli bir program ve müfredatla oluşacaktır."* Bozuk bir Türkçe ile yazılmış olan bu tümceyle anlatılmak istenen neydi? Fakültede bulunması istenen *"aynı anlayış, aynı duygu ve düşünceleri paylaşan insanlar"* kimlerdi?

Dekan Sesli'nin uygulamaları incelendiğinde, sözünü ettiği *"anlayış, duygu ve düşünceler"*in ne olduğu anlaşılacaktır. Nitekim, Temmuz 1984'te Fakülteden uzaklaştırılan öğretim görevlilerinin yerine getirilen kişilerin durumuna bakıldığında, Dekan Sesli'nin ne yapmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Uzun yıllar yüksek öğretimde başarılı çalışmalar yapmış, bilimsel eserler vermiş, ödüller almış bazı öğretim görevlileri Fakülteden usulsüz alınırken, bunların yerine bakın kimler alınmış: Çeşitli soruşturmalar sonucunda suçlu görülerek Buca Yüksek Öğretmen Okulu'ndan ve (daha sonraki statüsüyle) Eğitim Fakültesi'nden alınıp orta öğretim kurumlarına verilen bazı öğretmenler, Dekan Sesli'nin çabasıyla yeniden Fakülteye alınmışlardır. Nedir bu kişilerin özellikleri? Bilimsel kariyerleri var mıdır? Alanlarında eserler mi vermişlerdir? Mesleklerinde uzman mıdırlar? Hayır. Bunların hiç biri yoktur bu kişilerde. Bu kişilerin tek özelliği, 12 Eylül öncesine açılan anarşi ve terör kapısından içeri alınan, uzaktan kumandalı kurşun askerler olmalarıdır. Görevleri, siyasi örgütlenmenin militanlığını yapmaktır. Tek tek üzerlerinde durduğumuzda, bu iddianın gerçekliği ortaya çıkacaktır.

Yasaların hiçe sayıldığı bir fakültede, öğretim görevlilerinin de aynı tutum içinde olması pek şaşırtıcı değildir. Örgütlenmede ve kendi ideolojilerini baskı yoluyla öğrencilere benimsetmekte oldukça rahat bırakılmış olan unsurlar, eylemlerini sürdürmektedirler.

*"İstenmeyen öğretmenler"*in görevden alınmasından sonra, gericiliğin bütün gereklerini yerine getirmeleri daha da kolaylaşmıştır. Osmanlı - Türk sentezini benimsemiş milliyetçi-ülkücü kadro, örgütlenmelerini pekiştirmektedir. Bugün gelinen durum oldukça tehlikeli boyutlara ulaşmıştır.

Eğer, Fakülte yönetimince desteklenen sağcı öğrencilerle iyi dostluklar kurup, istedikleri toplantılara katılıyorsanız, sınıf geçmeniz çok kolaylaşır. Çünkü sizin *"iyi haliniz"* öğretim görevlilerine anlatılır ve onların koruyuculuğuna kavuşursunuz. Kafanız herhangi bir konuyu ya da dersi alacak kapasitede değil mi? Ne gam! Toplantılara ve topluca namaz kılmalara gidiyorsunuz ya! Zorlanmadan sınıf geçtiniz demektir. Hata muhbirlik yapıyorsanız ve örgütlenme faaliyetlerine katılıyorsanız, vizesiz derslerinizden bile geçirilirsiniz. (İbrahim Coşkuner ve Nesime Türkaslan gibi). Muhbirliğinizin ödülü olarak, araştırma görevlisi olmanız için şimdiden hazırlıklar yapılır. Bütün öğrenciler, bitirme tezi çalışmalarını birlikte yapacakları öğretim görevlilerinin belirlenmesini beklerken, sizin tez çalışmalarınızı bitirmeniz için bir yıl önceden yaz tatilinde yardımcı olunur ve dönem başında bitirme teziniz kabül edilir. (Ödül olarak çikolata verecek değiller ya!)

Eğer düşünceleriniz, İslâmi ideolojiye ters düşüyorsa, kişiliksiz bir muhbir olmayı reddetmişseniz, özgür birey olmaktan falan söz edip, *"evet efendim"*ciliğe karşı çıkıyorsanız, demokrasi ve özgürlüğü yaşama biçimine dönüştürme gibi bir kaygınız varsa ve hele hele öğretim görevlilerinin gerici ve seviyesiz konuşmalarına müdahale ederek gerçekleri söylemekten korkmuyorsanız, siz okulu bitiremezsiniz kardeşim. Naki Gülay'ın deyimiyle *"sizin sınıf geçmeye, diploma almaya niyetiniz yok"*tur. *"Kimdir bu Naki Gülay?"* Biraz ileride ayrıntılarıyla tanıtacağız.

12 Eylül öncesine açılan Buca Eğitim Fakültesi'nin kapısından içeri giren *"kurşun askerler."*in bir bölümünü tek tek tanıtırsak, iddiaların gerçekliğinin ortaya çıkacağını belirtmiştik. Dekanlıkça görevlerinden uzaklaştırılan *"istenmeyen adamlar"*ın yerine kimlerin getirildiğinin sergilenmesi, Fakültede gerçekleştirilen kadrolaşmayı açıkça ortaya koymaktadır.

ÖRNEK 1 – MUSTAFA TARIM

Mustafa Tarım'la ilgili geniş bilgi, geçen sayıda oldukça yer kaplamıştı. O sayıda yer almayan yeni

bilgileri aktarmak istiyoruz.

Mustafa Tarım, Osmanlı atalarının ruhuna fatiha okuturcasına bir diktatörlük uyguluyor doğrusu. Abdülhamit'in 1876 Meclisini, *"vatanı korumak"* için kapattığını söyleyen Mustafa Tarım, Tevfik Fikret'in *"Sabah Olursa"* adlı şiirini sakıncalı ilan ederek yasakladı. Bir teneffüs sırasında, tahtaya *"Sabah Olursa"* adlı şiiri yazan öğrenci, Tarım'ın gazabından ucuz kurtuldu doğrusu. Çünkü tam bir hafta, şiiri kimin yazdığını arayıp durdular.

Buca Eğitim Fakültesi'ndeki –özellikle Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünde– siyasi kadrolaşmada etkili olan Mustafa Tarım'ın bu okula gelişi, uzaklaştırılışı, yeniden gelişi ilginçtir.

1978 yılında Buca Eğitim Enstitüsü'ndeki görevinden alınan Mustafa Tarım, 1980-81 öğretim yılının 2. yarısında Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yeniden göreve başladı. Ancak, 3.7.1981 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu'nun soruşturmasıyla yüksek öğretimde çalışması sakıncalı görülerek, ortaöğretime iade edildi. 1982-1983 öğretim yılı başında ise Dekan Sesli tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığına atandı. Ekim 1983'te bir kez daha fakültedeki görevine son verilerek, 1402 sayılı sıkıyönetim yasasıyla Ege Bölgesi Sıkıyönetim sınırları dışına çıkarıldı. *"Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkanıdır"* sözüne büyük bir bağlılık gösteren Mustafa Tarım, bu sözü yaşama biçimi durumuna getirmiş olmalı ki 1984-1985 öğretim yılı başında yeniden Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığına getirildi. 1402 sayılı yasayla Ege Ordu ve Sıkıyönetim Bölgesi sınırları dışına çıkarılan Tarım, *"yuvasına"* kolayca dönebilmişti.

ÖRNEK 2 – GÜLŞEN AKDAĞ

Geçen sayıda, Gülşen Akdağ'ın *"kızların kendilerini teşhir etmekten hoşlandığı"* saptamasını aktarmıştık. Kız öğrenciler üzerine ilginç görüşlerini belirtmeyi sürdüren bu *"sıradan kadının"* son günlerdeki konuşmalardan birini daha aktarırsak, *"seviyesizliğin"* ölçüsü iyice anlaşılacaktır. İşte Gülşen Akdağ'ın *"sıradan"* ya da *"seviyesiz"* konuşması: *"Çocuklar, İzmir'deki Amerikalılar, fıstık gibi Türk kızlarını alırlar, Bergama otelinin yanında bir otel var, oraya götürürler. Bir de 'kendi rızamla geldim' diye bir kağıt imzalattıktan sonra halledip gönderirler (Burada el hareketiyle kızların nasıl halledildiğini gösterir.) Merak eden gitsin denesin. Gidin deneyin bir akşam isterseniz..."*

Gülşen Akdağ, Türkçe öğretmenidir. 1981-1982 öğretim yılında da, 1. yarıyıl sonu Türkçe kompozisyon dersi sınavında, *"Ey Türk titre ve kendine dön"* sloganını sınav kağıdının sonuna yazan İbrahim Coşkuner adlı öğrencinin bu tutumuna göz yummuştur. Daha sonra bir başka öğretmenin, olayı öğretmenler kurulu tutanaklarına geçirtmesiyle durum resmiyet kazanmış, öğrenci, okul disiplin kuruluna verilmiş, öğretmen Gülşen Akdağ hakkında da soruşturma açılmıştır. Öğrenci İbrahim Coşkuner 15 gün okuldan uzaklaştırma cezası alınış; Gülşen Akdağ'ın ise, Yüksek Öğretmen Okulu'ndan alınarak bir ortaokula verilmesi, soruşturmayı yürüten müfettişlerce Bakanlığa önerilmiştir, Bu öneri doğrultusunda kararnamesi hazırlanarak Yüksek Öğretmen Okulu Müdürlüğüne gönderilmiş, ancak okul fakülteye dönüşüp üniversiteye bağlanınca, Dekan Sesli bu kararnameyi tebliğ etmemiştir. Bu konuyla ilgili soruşturma dosyası Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'ndadır.

Gülşen Akdağ'ın Türkçe Kompozisyon öğretmeni olduğunu belirtmiştik. Ancak kendi el yazısıyla hazırladığı ve *"İzmir Yüksek Öğretmen Okulu 1980-1981 Öğretim Yılı Almanca Bölümü 1. sınıf 2. yarıyıl Türk Edebiyatı Tarihi Güz Dönemi İmtihanı Soruları Cevap Anahtarıdır"* adlı BELGE I'de görülen dilbilgisi yanlışları, kompozisyon dersini ne kadar *"bilimsel"* olarak yaptığını kanıtlayıcı niteliktedir. Yapılan hataları düzelttiğimizde ortaya çıkan tablo şöyle: *"... canına bile bu aşkın kastettiğini söylüyor"*. Tümce düşüktür. Türk Dilbilgisi kurallarına uymamaktadır. *"... aşk plotonik"* : Platonik olacak. *"... herkezin..."* : Herkez değil, herkes olacak. *"Tam ve zengin Kafiye..."* : Tümce içinde kullanıldığından, "kafiye" sözcüğü büyük (K) ile değil, küçük (k) ile başlar. *"Akıcı bir anlatım gütmüştür"* : Anlatım güdülmez. Koyun mu bu? *"... şekil bakımından yenilik Kafiyelerin dizilişindedir"* : Kafiye sözcüğü yine büyük (K) ile yazılmış. Demek ki Türkçe'yi kullanamıyor. *"Vatan, Millet, Hürriyet, Sosyal konular şiire girdi"* Millet, hürriyet, sosyal sözcüklerinin ilk harflerinin küçük olması gerekirdi. Ayrıca, *"Vatan, millet, hürriyet"* şiire girmez, *"Vatan, millet, hürriyet kavramları"* şiire girer. *"... şiirini kısımlara ayırmaz"*: (Anlaşılamadı.) *"Konunun yanısıra içerik şekildede..."* : Yine bozuk bir tümce. *"İçerik şekil"* ne demek? *"Şekildede"* biçiminde yazılmış olan sözcükteki ikinci 'de' dahi anlamındadır, bitişik değil, ayrı yazılmalıdır. *"Türkiye'de türkçe..."*: Türkçe sözcüğü bir özel addır. Özel adlar büyük harfle başlar. Burada küçük (t) kullanılmış. Bunu ilkokul öğrencisi bilir. *"Önce haftada. Bir sonra üç daha sonra da..."* : Sanırız "Önce haftada bir, sonra üç..." demek istiyor. Ama "haftada" ve "Bir" sözcükleri arasına (.) koymuş. Bir sözcüğünü büyük harfle başlatmış. Ne demek istediği anlaşılmıyor.

> ● *... bir fakültenin dördüncü sınıflarında Lise 3'ün ders kitabından işlemek....Naki Gülay'ın "bilimsel!" yöntemidir.*

Gülşen Akdağ'ın yaptığı yanlışlıklara bakılınca, bu "sıradan" bayanın, bu işin öğreticiliğini değil, öğrenciliğini yapması gerektii anlaşılıyor.

Dekan Sesli'nin görevlendirdiği öğretim görevlilerinin *"bilimsel yeterlüklerinin"* ne olduğunu açıkça ortaya seriyor bu örnek.

Gülşen Akdağ'ın görevine Ekim 1983'te son verilmiş ve Ege Ordu ve Sıkıyönetim Bölgesi sınırları dışına 1402 sayılı yasayla çıkarılmıştı. Hem de eşiyle birlikte (Eşi Alman Akdağ aynı okulun İngiliz Dili Bölümünde öğretim görevlisiydi.)

*"İstenmeyen adamlar"*dan ayıklanmış fakülteye, bu öğretim yılı

nın başında karı-koca dönmeleri ilginçtir. Altan Akdağ'ın *"bilimsel yeterliliği"* öğrencilerin *"yamyamca"* olarak nitelediği Çeviri dersi notlarından anlaşılmaktadır.

ÖRNEK 3 – ALİ ÖZTEKİN

Ali Öztekin, 1982 - 1983 Öğretim yılı sonunda, Dekan Sesli'nin görevden aldığı öğretmenlerin yerine ücretli olarak görevlendirilen biriydi. 1983 yılı Eylül sınavlarında göreve başlatılmıştı. Dekan Sesli'nin görevden aldığı öğretmenler, Milli Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu'nun iade işleminî iptal etmesiyle fakülteye dönmüşlerdi. 1983 Eylül sınavlarını yasal olarak bu öğretmenlerin yapması gerekirken, Dekan Sesli kendilerine görev vermemişti. (Bu konu geçen sayıda anlatılmıştı). Sonuçta Eylül sınavlarını öğretmen olmayan kişiler yapmıştı. Öğretmen olmadıkları halde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde görev alan bu kişilerin içinde Naki Gülay ve Çetin Alper'le birlikte Ali Öztekin de bulunuyordu. Naki Gülay Mis-Süt'te çalışan biri, Çetin Alper Fakültenin yazı-işlerinde kâtip, Ali Öztekin ise İzmir İlahiyat Fakültesi sivil savunma uzmanlığında bir memurdu.

1984 yılının Mayıs ayı içinde, Ali Öztekin, Naki Gülay ve Çetin Alper Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'na yaptıkları başvuruda kendilerine öğretmenlik haklarının verilmesini istemişler, Ali Öztekin ile Naki Gülay'ın istekleri kabul edilerek kadroya geçirilerken, Çetin Alper'in başvurusu ise *"durumu uygun olmadığı"* gerekçesiyle reddedilmişti.

Bilimsel yeterliliği, memur Çetin Alper'e danışarak yürütebileceğini sandığı Osmanlıca dersindeki yanlışlıklarında yansıyan Ali Öztekin, 5.7.1984 günü yapılan Osmanlıca dersi sınavında, bir öğrenciyi kopya çekerken yakaladığı iddiasıyla disiplin kuruluna verdi. Bir sonraki öğretim yılında 1 ay okuldan uzaklaştırma cezası alan öğrenci, İzmir 2. İdare Mahkemesi'ne başvurarak cezanın iptalini istedi. İzmir 2. İdare Mahkemesi, 1984/15 esas no'lu 24.10.1984 tarihli kararla, *"hukuka açıkça aykırı bulunan"* cezayı iptal etti. (BELGE 2)

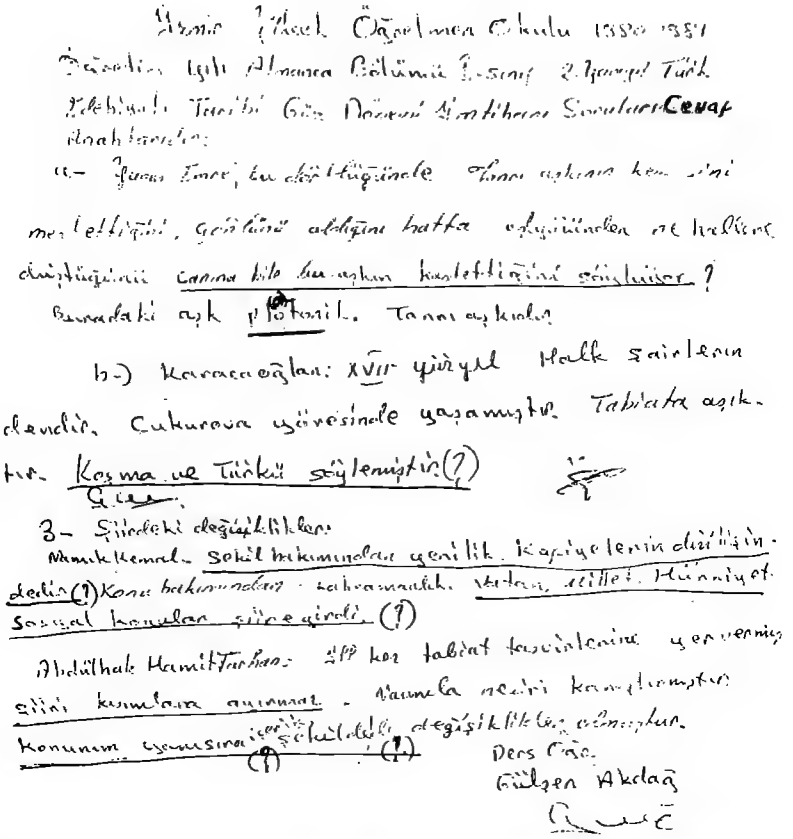

BELGE 1 — Gülşen Akdağ'ın "bilimsel yetersizliğini" kanıtlayan resmi belge.

ÖRNEK 4 – NAKİ GÜLAY

1970'li yılların ikinci yarısında okul işgal edildiğinde, Mustafa Tarım, ve yandaşlarıyla çalışmış biri Naki Gülay, 1983'te yeniden başlayan işgalle Buca Eğitim Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde, 1983-84 öğretim yılı başında ücretli olarak görevlendirildi. Aynı öğretim yılında İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde Türk Dili derslerine girdi ve 1984 Mayısında kadroya resmen geçirildi.

Naki Gülay 12 Eylül öncesinde Buca Eğitim Enstitüsünde görev yapmıştı. 1978 yılında öğretmenlik görevinden ayrılmış İzmir Turizm Müdürlüğünde göreve başlamış daha sonra da buradan Mis-Süt'e geçmiş, Dekan Sesli'nin eski militanları toplama çabasının sonucu olarak 1983'te yuvasına döndürülmüştü.

1984-1985 öğretim yılı başında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün 4-A ve 4-B sınıflarında dört ayrı derse girerek, bilimsel yeterliliğin üniversitelerde artık önem taşımadığının örneğini verdi. (Tıpkı ilkokullardaki gibi. Bu bölümün, son sınıfının tüm derslerine giriyor.)

Batı Edebiyatı ve Yeni Türk Edebiyatı derslerini (bir fakültenin dördüncü sınıflarında) Lise 3'ün ders kitabından işlemek ve *"metin üzerinde çalışmalar"* yapmak Naki Gülay'ın *"bilimsel!"* yöntemidir. Her dersin ilk 20-25 dakikasını, düzeyinizin ne kadar düşük olduğu ve kendisinin ne kadar çok kitap okuduğu üzerine yapılan bir konuşmayı dinlemekle geçirirsiniz. Derse ne zaman başlanacağını beklerken, bu kez de *"ilim"* yapmanın güçlükleri hakkında bir söylev dinlemek zorunda kalırsınız. Size bir bibliyografya yazdırır. Yaklaşık 60 kitaplık bu listeyi ezberlemeniz, hangi kitabın kaç cilt olduğunu ve hangi yıl nerede basıldığını bilmeniz, sizin ne kadar *"ilmi"* bir adam olduğunuzu gösterecektir.

Batı Edebiyatı'ndan çeviri bir şiirde (La Martine-Göl) yabancı sözcük aramak, kafiyelerini bulmak, *"gâvur edebiyatının"* hıristiyanlık propagandası yaptığını, bütün Batı edebiyatının ve kültürünün Hıristiyan dinini temel aldığını *"ilmi"* olarak saptamak da Naki Gülay'ın *"bilimsel yeterliliğinin"* gereğidir.

Batı'nın bize her zaman düşman olduğunu, bizi yıkmak için elinden geleni yaptığını, tarih boyunca 15 Türk devletinin hep yabancı düş-

manlar tarafından yıkıldığını Batı Edebiyatı derslerinde öğrenirsiniz. 15. Türk devleti (!?) olan Osmanlı Devleti'nin, ulusal bağımsızlık mücadelesi veren bir halkın devrimci öncüleri tarafından değil, *"Batılı gâvurlar"* tarafından yıkıldığını hayretle dinlersiniz.

Osmanlı sultanı ve halifesinin işgalci emperyalist güçlerle işbirliği yaparak, Mustafa Kemal'in önderlik ettiği Bağımsızlık Savaşımızı yok etmeye çalıştığı gerçeğini unuttırmaya çalışmak hangi güdük anlayışın ürünüdür? Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı'nın devamı olduğunu ve halifeliği, Batılı güçlerin uşağı olan kişilerin kaldırdığını söylemek, Mustafa Kemal'e *"Batılıların uşağı"* hakaretini yöneltmek değil midir? Türkiye'nin İslami bir devlet olduğunu savunmak, Laik Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı Osmanlı'nın dini devletini savunmak ve Cumhuriyet düşmanlığı yapmak, bu düşünceleri öğrencilere derslerde aşılamaya çalışmak küstahlığını gösterebilen Naki Gülay'a engel olabilecek yetkili yok mudur?

Osmanlı Devleti ve hilafet, Mustafa Kemal'in önderlik ettiği Türkiye halkı tarafından layık olduğu yere –tarihin çöplüğüne– gönderilmiştir.

● ***Yasaların hiçe sayıldığı bir fakültede, öğretim görevlilerin de aynı tutum içinde olması pek şaşırtıcı değildir.***

8. yüzyılda *"milli"* Türk devletinin kurulduğunu ve bu ilk *"milli"* devletin, emperyalist Kızıl Çin tarafından yıkıldığı *"ilmi"* saptaması da Naki Gülay'a aittir. (8. yüzyılda milli devlet, hem emperyalist hem de kızıl olan bir Çin!?)

Lise 3 edebiyat kitabından *"Eskici"* adlı parçayı işlerken, öğrencilere sorulan *"ilimsel"* sorulara bakın: *"Vapur nerden kalkıyor? Vardiya ne demek? Kampana nedir? Çocuk Arabistan'da neden rahat eder?..."* Bu sorular güya bizim bilgilerimizi ölçmek için soruluyor-

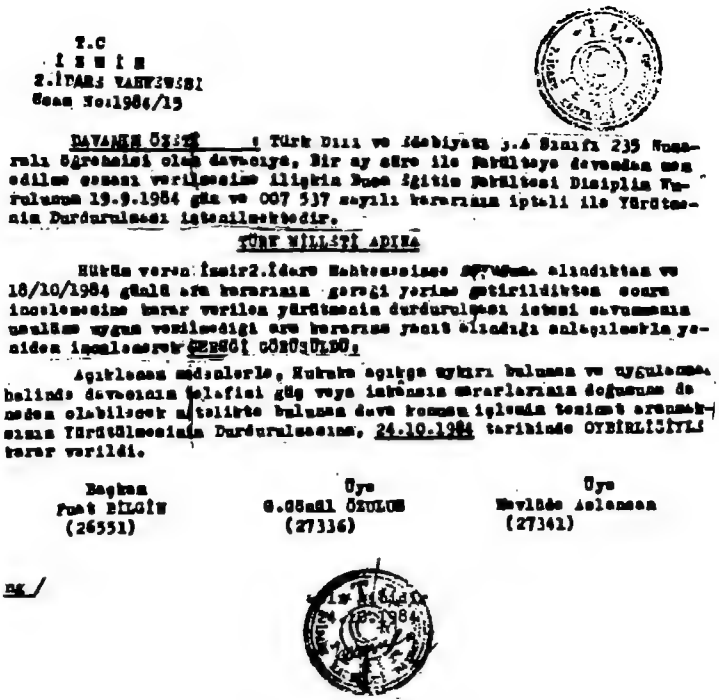

T.C
İ Z M İ R
2.İDARE MAHKEMESİ
Esas No:1984/19

DAVACI Öğr. : Türk Dili ve Edebiyatı 3.A Sınıfı 235 Numaralı Öğrencisi olan davacıya, Bir ay süre ile Fakülteye devamdan men edilme cezasını verilmesine ilişkin Dokuz Eğitim Fakültesi Disiplin Kurulunun 19.9.1984 gün ve 007 537 sayılı kararının iptali ile Yürütmenin Durdurulması istenilmektedir.

T.C. YÜKSEK MİLLİYET ADINA

Hüküm veren İzmir2.İdare Mahkemesince davacı ... alındıktan ve 18/10/1984 günlü ara kararının gereği yerine getirildikten sonra incelemesine karar verilen yürütmenin durdurulması istemi savunmanın usulüne uygun verildiği ara kararının yasalı bulunduğu anlaşılmakla yeniden incelenerek GEREĞİ GÖRÜŞÜLDÜ;

Açıklanan nedenlerle, Hukuka açıkça aykırı bulunan ve uygulanması halinde davacının telafisi güç veya imkânsız zararlarının doğmasına neden olabilecek nitelikte bulunan dava konusu işlemin tesisi aranmaksızın Yürütülmesinin Durdurulmasına, 24.10.1984 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Fuat BİLGİN	M.Ramazan ÖZULUS	Mevlüde Aslaman
(26551)	(27316)	(27341)

BK/

BELGE 2 — "Hukuka açıkça aykırı" bulunan uygulamaların sayısı o kadar çok ki!..

muş. *"Uzun bacaklı, sırtı kambur, uzun boylu çöl hayvanına ne ad verilir?"* sorusu da kültürel düzeyimizi ölçmek için soruluyor olmalı.

"Cahile yaklaşma" diye bir söz vardır hani. Bunu *"Naki'ye yaklaşma"* diye söylersek, sanki anlam pekişiyor.

ÖRNEK 5 – HASAN ALİ KUYUMCU

12 Eylül öncesinde, fakülte daha Eğitim Enstitüsüyken Matematik Bölümü Başkanlığı yapan ve soruşturma sonucu görevinden uzaklaştırılan Hasan Ali Kuyumcu, 1984-1985 öğretim yılında *"istenen adam"* olarak görevlendirildi. Hasan Ali Kuyumcu hakkında soruşturma açılmasının nedenleri şunlardı:

1) Kendi görüşündeki bazı öğrencileri, sınavlara girmedikleri halde sınava girmiş ve başarmış gibi göstererek mezun etmek,

2) Son sınıf öğrencilerinin, öğretmenlik uygulaması için gitmeleri gereken orta dereceli okullara, kendi bölümündeki öğretmenleri göndererek öğrencilerin yerine uygulama yaptırmak ve bazı öğrencilerin bu şekilde mezun olmalarını sağlamak,

3) Bazı öğrencilere, mezun olmadıkları halde, okuldan *"çıkma belgelerini"* boş olarak vermek ve ilgili öğrencilere doldurttuktan sonra imzalamak. Böylece bu öğrencileri okuldan mezun olmuş gibi göstermek.

Bu öğrencilerden bir kısmı, çeşitli illerde bir süre öğretmenlik yapmış, daha sonra durum bakanlıkça anlaşılınca işlerine son verilmişti. Bir kısım öğrencilerin de bakanlık müfettişlerinin incelemeleri sonucu mezuniyetleri iptal edilmiş, son sınıfta beklemeli öğrenci konumuna düşmüşlerdir.

Bakanlık müfettişlerince yapılan soruşturma sonucu, Hasan Ali Kuyumcu görevinden alınmış, bir ortaokula verilmiştir. Ancak bu öğretim yılında Dekan Sesli tarafından, Fakülteye öğretim görevlisi olarak alınmıştır. Bu konuyla ilgili dosya Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nda mevcuttur.

ÖRNEK 6 – İHSAN ALPAYDIN

İzmir İlköğretim eski müdürlerinden Zaim Şahinci, bundan 20

yıla yakın bir süre önce, Eğitim Enstitülerinin açmış olduğu Ortaokul Öğretmen Muavinliği sınavlarına girmiş, fakat yeterli süre içinde başaramamıştır. Daha sonra, çıkan bir aftan yararlanarak, Buca Eğitim Enstitüsü Müdürü Macit Abi zamanında Türkçe Bölümü bitirme sınavlarına girmek için başvurmuş, durumu uygun olmadığı gerekçesiyle başvurusu kabul edilmemiştir. Ancak, adı geçen kişi, 12 Eylül öncesinde Sosyal Bilgiler Bölümü Başkanı olan İhsan Alpaydın tarafından Sosyal Bilgiler Bölümü bitirme sınavlarına alınmış ve okuldan usülsüz olarak mezun edilmiştir. 12 Eylül sonrasında Buca Yüksek Öğretmen Okulu Müdürlüğü'ne atanan emekli Albay Abdullah Güray, bazı not yolsuzluklarına el koymuştur. Sözkonusu bölümde not yoksuzlukları incelenirken yukarıda belirtilen durum da ortaya çıkmıştır. Daha sonra olaya Bakanlık müfettişleri el koymuştur. Yapılan soruşturma sonucu, bölüm başkanı İhsan Alpaydın görevinden alınarak bir ortaokula verilmiş, daha sonra Sıkıyönetim Komutanlığı emriyle, İzmir Sıkıyönetim Bölgesi dışına çıkartılmıştır. Ancak bu öğretim yılında, Buca Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Bölümü Coğrafya dalına öğretim görevlisi olarak alınmıştır. Bu konudaki belgeler, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nda mevcuttur. Okulun eski müdürü emekli Albay Abdullah Güray'dan da bilgi alınabilir, tanıklığına başvurulabilir.

SABAH OLURSA

Bu memlekette de bir gün sabah olursa Haluk
Eğer bu toprakların da sislenen şu alın yazısı
Sağlam ve güçlü bir elle silinir de,
bir parça gülerse donuk ve paslı yüzü halkın,
– o gün ben ölmemiş bile olsam
bir ölü gibi yaşayacağım –
Sen kes o gün benden umudu,
kötürüm, boş çevremde unut beni acılarımla,
hasta bakışlarım seni çekmek ister sonra geriye doğru
Oysa sen "yarın"sın tepeden tırnağa,
kulaklarımda sesin durmadan şakıyor.

(Tevfik Fikret'in Mustafa Tarım tarafından "sakıncalı" ilan edilen şiiri.)

● *Selçuk Ünlü, üniversite kitaplığından "elini uzatarak" aldığı... kitapları satmıştır öğrencilere.*

ÖRNEK 7 –
Doç. Dr. SELÇUK ÜNLÜ

Selçuk Ünlü, 1983-1984 öğretim yılının 2. yarıyılının ortalarında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden getirildi. Buca eğitim Fakültesi'nde Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde göreve başladı. Şu anda Dekan yardımcısı olan Selçuk Ünlü, Dekan Sesli'nin kendisine *"yeteneksiz ve yetersiz"* raporunun verildiği Atatürk Üniversitesi'nden öğrencisidir. Ama anlatacağımız olay *"yetersiz ve yeteneksiz"* olarak nitelendirilen (Cumhuriyet - Kasım 1982) Dekan Sesli'nin öğrencisi Selçuk Ünlü'nün *"köşeyi dönmek"*te ne kadar 'yetenekli' ve 'yeterli" olduğunu gösterecektir:

Selçuk Ünlü, 1984-1985 öğretim yılı başında, Alman Dili Bölümü 4. sınıf öğrencilerine tez konularını verdikten sonra, bu tez konularının kaynak kitaplarını öğrencilerine satmıştır. Bu kitaplar (ro bild- ro mono- ro graphien) dizisinden Almanca olarak çıkan ve Alman edebiyatçılarının yaşamlarını içeren kaynak kitaplardır. Piyasada bulunmaları oldukça güç olan bu serinin kitapları, Dr. Selçuk Ünlü tarafından öğrencilere 1020.– TL karşılığında satılmıştır. Kitapların toplam sayısı 84'tür. Toplam fiyatları 85.680 TL. tutmaktadır. Aşağıda 14'ünün adlarını göreceğiniz bu kitapların önemli bir özelliği var. Bu kitapların büyük bir çoğunluğunda "Doç Dr. Selçuk Ünlü" kaşesi bulunmaktadır. Yani kendi özel kitaplığının kitaplarını satmıştır. Bu kitapların bir bölümünde ise "Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü - ERZURUM" kaşesi ve mührü vardır. Yani Selçuk Ünlü, üniversite kitaplığından *"elini uzatarak"* aldığı ve *"anasının sütü kadar helâl"* sandığı üniversiteye ait kitapları satmıştır öğrencilerine. (Atatürk Üniversitesi *"kayıp kitaplarını"* aramaktan vaz geçsin artık).

Önce, öğrencilerine tez konularını elindeki kitaplar doğrultusunda ver, sonra kaynak kitapları söyle, ondan sonra da *"bu kitaplar piyasada bulunmaz, ben size satayım"* deyip, devlet malı kitapları satarak 85.680. TL. gelir sağla. Büyük "yetenek", büyük "yeterlilik". Dekan Sesli, Selçuk Ünlü'den yeteneklisini ve kendisine yakışanını bulamazdı.

Selçuk Ünlü'nün sattığı kitaplardan, bizim saptayabildiğimiz 14 kitabın adları şöyle: (Yazarların adlarını öğrenemedik)

1) Wolfrang Borchet
2) Marie Rainer Rilke
3) Martin Luther
4) Wilhelm Busch
5) Ernst Bloch
6) Schiller
7) Heinrich Böll
8) Johann Jacop Christoph von Grimmels Hansen
9) Heinrich Man
10) Herman Hesse
11) Ferdinand Lasselle
12) Phalmann
13) Hans Fallada
14) Tlulshot

(Kayıp kitaplarını arayan Atatürk Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümüne önemle duyurulur.)

(GELECEK SAYI:
YENİ İSİMLER, YENİ OLAYLAR,
YENİ BELGELER)

ÜNİVERSİTEDE İLK ÖĞRENCİ DERNEĞİ KURULUYOR

1 - Yasal düzenleme içinde öğrenci dernekleri:

Yeni Dernekler Yasası öğrencilerin dernek kurmasına izin vermekte ve konuyu ayrıntılı düzenlemektedir. Yasaya göre öğrenci dernekleri; öğrencilerin eğitim, öğretim, çalışma, moral, beslenme, dinlenme gereksinmelerinin karşılanması, beden ruh sağlığının geliştirilmesi ve öğrencilerin bu konularda kurum idaresi veya diğer kuruluşlar nezdinde temsil edilmesi amaçlarıyla kurulur. Öğrenci dernekleri bu amaçlar dışında faaliyette bulunamazlar.

Öğrenci dernekleri kuruluş bildirisini ve eklerini yüksek öğretim kurumlarının bulunduğu yerin en büyük mülki amirliğine vermek suretiyle tüzel kişilik kazanırlar.

Ancak bu normal yasal sürece, sıkıyönetim uygulaması olan yerlerde özel bir düzenleme getirilerek derneklerin kurulması sıkıyönetim komutanlığının iznine bağlanmıştır. (1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu). Sıkıyönetim komutanlığının başvuruya yanıt verme süresi de belirtilmemiştir. Böylece derneğin kurulma sürecine sıkıyönetim kalkmadığı yerlerde yeni bir halka eklenmiştir.

Ayrıca bu yasal sürece öğrenci dernekleri açısından yüksek öğretim yasası ve uygulamadan çıkan sorunlar da katılmaktadır.

2 - A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği Kurma Çalışmaları :

Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği (H.F.Ö.D) Dernekler Yasasının getirdiği hükümlere göre kurulma çalışmalarını sürdürmektedir. Gerekli belgeleri tamamlayarak Ankara Valiliğine başvuran öğrenciler, valilik yanıtında belirtilen hukuksal sorunların çözümlenmesini beklemektedirler.

Derneğin tüzel kişilik kazanması bugünkü hukuki düzenlemeden dolayı uzamaktadır.

Dernekler Yasasına göre, bir yüksek öğretim kurumunda birden fazla öğrenci derneği kurulamamaktadır. Bu nedenle, bugün yeni öğrenci derneklerinin kurulması 80 öncesi varolan öğrenci derneklerinin tasfiye edilerek tüzel kişiliklerinin bitirilmesiyle olasıdır. '80 öncesi var olan öğrenci derneklerinin tüzel kişiliklerinin bitmesi için gereken tasfiye işlemleri bugüne kadar bitmemiştir. Bu dernekler, Dernekler Yasası geçici 1. maddesi gereğince kendiliğinden dağılmış sayılmaktadır. Bunların tasfiye edilmeleri gerekmektedir.

Bu maddeler gereğince önceki derneklerin tasfiyesinin olanca çabukluğuyla yapılması durumunda, dernekler kanunu hükümleri kendi doğal süreci içinde işleyebilecek ve böylece demokrasinin gereklerinden birisi de yaşam bulacaktır.

3 - Yasal Kargaşa mı?

Başka bir sorun da Anayasa ve Dernekler Yasasından önce yürürlüğe girmiş bulunan Yüksek Öğretim Yasasından doğmaktadır.

Bu yasanın 39. maddesine göre, *"öğretim elemanları ve her düzeydeki öğrencilerin, kamu yararına olan dernekler dışında herhangi bir derneğe üye olmaları rektörün yazılı iznine bağlıdır."*

İzin olayı akla bazı soruları getirmektedir: Öğrenci derneklerine üye olmak için de mi rektörün izni gerekecektir? İzin gerekiyorsa, üniversitenin kendi bünyesinde olan ve öğrencilerin, kendi haklarını savunacak öğrenci derneğine üye olmalarının da izne bağlanmasının mantığı nedir? Bugün fakülte öğrencilerinin sayısı binlerle ifade edilirken, bunca öğrenciye rektörün izin vermesi hangi ölçüte göre olacaktır? Ayrıca bu kadar öğrenciye yazılı izin verilmesi pek de zevkli olmasa gerek.

Öğrenci dernekleri kamu yararına çalışan dernek sayılamaz mı?

Madde gereğince kurucu üyelerin de rektörden izin alması gerektiği benimsenirse –ki uygulama bu yöndedir– ortaya anayasal bir sorun çıkmaktadır.

Temel hak ve ödevler anabaşlığı altında, dernek kurma hürriyetine ilişkin anayasal düzenleme ise, herkesin önceden izin almaksızın dernek kurabileceğini öngörmektedir.

Dernekler Yasası da anayasal düzenlemeye uygun olarak, medeni hakları kullanma ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını bitirmiş olan herkesin önceden izin almaksızın dernek kurabileceğini düzenlemiştir.

Bu durumda yüksek öğretim yasasının ilgili düzenlemesi, anayasal düzenleme ile nasıl bağdaşmaktadır?

Öğrenci derneği kurmak isteyen öğrencilere, rektörün yazılı izin vermemesi durumunda öğrencilerin anayasal –temel– haklarını kullanmaları engellenmiş olacaktır.

Bu nokta da hukuksal yapıda ciddi sorunlar ve tehlikeli sonuçlar doğurabilir.

Böylesine kişisel bir yetkinin kullanılması sonucu oluşacak, dernek kurma hakkının engellenmesi (veya sınırlanması)nın demokratik toplum gereklerine uygun olacağının güvencesini kim oluşturacaktır?

Ayrı tarihlerde çıkmış ilgili yasaların birbirinden ayrı düzenlemeleri bir çelişki mi yoksa birbirini bilinçli olarak bütünlemekte midir? Bu sorunun yanıtı bu yasaları çıkaranlar veya uzman hukukçular tarafından daha ayrıntılı verilse gerek.

Öğrenci derneklerinin kurulması için gerekli hukuki işlemlerin bir an önce yapılması ve gecikmeyi oluşturan hukuki engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Öğrenci derneklerinin, demokrasinin yerleşmesi ve gelişmesi çalışmasında ivedilikle yer alması umuduyla...

ÇİLEHANEDEN MEKTUP VAR

Sizlere selam olsun üniversiteler
Öğretmenleri alınmış kürsüler,
Öğretmenler
Sizlere selam olsun
Hürriyeti yazan eller, dizen eller!
.....

ENVER GÖKÇE

MİYO'dan Bir grup öğrenci

Burası çilehane... Biz bilim müritleri, hiç de bilimle ilgisi olmayan yollardan, çilemizi doldurmaya çalışıyoruz. (DEÜİİBF)

Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu burası. Yani akademik bir kuruluş burası ya! Akademik eğitim için gerekli koşulların hiçbirinin varlığından söz edilemez. Gerçi, bu koşulların diğer üniversitelerde de var olduğundan söz edilemez ama; bu sorunlar, okulumuzda daha katmerli bir şekilde yaşanıyor. Ne okuldaki öğrenci sayısının gereksinimlerini karşılayacak yeterlilikte dersliklerimiz, ne ders çalışabileceğimiz bir etüd odamız, ne barınma gereksinimimizi karşılamak için bir yurdumuz, ne gerçek anlamda bir yemekhanemiz, ne kantin denebilecek kantinimiz, ne de sosyal ve kültürel faaliyetleri (satranç, müzik, halk dansları, spor, tiyatro vb.) yürütme olanaklarımız var. Dolayısıyla, gerek öğrenciler arasında, gerekse öğrencilerle okul yönetimi arasında sağlıklı bir iletişim yok. Var olan, tek şeyimiz "yok"lar.

Bu koşullar altında, eğitim - öğretim sürecinin sağlıklı (sağlıksız da denilebilir) işlediğini söyleyemeyiz. Bununla pek ilgilenen de yok. Zaten, şimdiye kadar tek bir kurum anladı: YÖK! (O da yanlış anladı). Anlamaz olsaydı. Gerçi "Çin'de YÖK yok!" (İ. Doğramacı) ama, Çin'e gidecek halimiz de yok ki...

Evet! Sorunlar... Sorunlar... Sorunlar...

Okulumuzun yetersizliği;

Ve derslik sorunu.

Okulumuz kurulduğundan beri, en yıllanmış sorunumuz bina sorunu. (Gerçi ilk yıllarda —1974'te kurulmuştur okulumuz— kontenjan az olduğundan derslik sorunu olmamıştır. Ama, yine de binanın eğitim öğretim sürecine uygun olduğu savunulamaz) Okulumuzun binası; önceden çocuk yetiştirme yurdunun bünyesinde olan, sonradan okula benzetilmeye çalışılan, kiralık ve yetersiz bir bina. Oysa, okulumuz AÜİTİA'ya bağlıyken alınan ve gerek okul binasına, gerekse öğrenci yurduna yetecek büyüklükte kampüs arazimiz var. Ama, yıllardır arazi alınmış olmasına ve bina yapımı için ödenekler ayrılmasına karşın, okul binası ve yurt bir türlü yapılmadı. (Peki, bu ödenekler "nereye" harcandı?)

Okulumuz bünyesinde, 4 derslik var. En fazla 350 kişi kapasiteli tek anfide, 3. ve 4. sınıflar dönüşümlü (3. sınıf 430 kişi, 4. sınıf 250 kişi) Diğer 3. sınıfta da: bir sınıfta 350 kişi olan 1. sınıflar, diğer iki sınıfta da 400 kişi olan 2. sınıflar, iki grup halinde ders görmeye çalışıyorlar ki, bu sınıfların kapasiteleri en fazla 60-100 kişilik. Ve bu sınıflarda (ders tekrarına kalan öğrenciler dışında) en az 200-300 kişi ders dinlemek zorunda. Dersler sırasında; tıkabasa dolu sınıflar, 5 kişinin oturduğu 2 kişilik sıralar ve sıra araları, ayakta ders dinlemeye ve not tutmaya çalışan öğrencilerle dolu sınıflar görmek, çok alışılmış bir durum.

Ayrıca, varolan 2 yabancı dil laboratuvarımız da 50'şer kişi kapasiteli. Bu laboratuvarlarda da yer bulamadığımızdan, çoğumuz, yabancı dil derslerine yabancı kalıyoruz.

Dahası boş zamanlarımızda ders çalışabileceğimiz veya kitap okuyabileceğimiz bir etüd sınıfımız bile yok.

YURT VE BARINMA SORUNU

Barınma gereksinimimizi karşılamak için, ne bir öğrenci yurdu, ne de Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun bu konuda herhangi bir girişimi var. Geçmişte var olan, çok küçük kapasiteli, bir özel öğrenci yurdu da tarihe karışmış.

Barınma olanakları (veya olanaksızlıkları) da tamamen ilgili kurumlar tarafından değil, bu kurumlar dışındaki ve kendimiz dışındaki koşullar tarafından belirleniyor. Birkaç arkadaş biraraya gelerek kiraladığımız evlerin kiraları da, bize uzay çağında yaşadığımızı, her an anımsatacak kadar yüksek. Bu yüzden —kiranın daha fazla bölünmesi veya ev bulunamaması nedeniyle— "tek odada 6 kişi" barınan arkadaşlarımız da var. Üstüne üstlük, bu yüksek kiralı evler, hiç mi hiç sağlıklı değil. Hatta geçmiş yıllarda, bu sağlıksız evlerden dolayı veremden yaşamını yitirmiş öğrenciler de var.

YEMEK SORUNU

Yemekhane = Kantin

Okulumuzda sağlıksız koşullarda hazırlanan yemekleri yiyebilmek için, bir hafta önceden "haftalık yemek kartı" almak gerekiyor. —Aksi halde yemek yemek olası değil— Dolayısıyla, yemek kartı alan bir öğrenci ertesi hafta çakacak tüm yemekleri yemek zorunda. Yemek fiyatlarına da geçen yıla göre % 150 zam yapıldı. Ve sağlıksız koşullarda hazırlanan, bu yemeklerin neler olduğu (liste vb. yollarla) önceden bize bildirilmiyor.

Yemekhanemiz, değil tüm öğrencilerin, ancak yüzde % 5'inin sığabileceği bir yer. Yemek saatinden yaklaşık bir saat önce yemekhaneden başlayıp, koridorları aşacak kadar uzun bir yemek kuyruğu başlıyor. Bu saatlerde koridordan geçe-

bilmek olanaksız. (belediye otobüslerinin haline bile imrenebilirsiniz). Kalabalığı yarıp geçebilmek, büyük bir taktik ustalığı. İtişe kalkışa yemek almayı başardıktan sonra, (zaten biyolojik gereksinimi karşılamaktan uzak) rahatça yiyebilmek de olası değil. Genellikle; yemekhanede yer bulamayacağımızdan ya dışarıda ayaküstü, ya da sınıflara taşıyıp yemek zorunda kalıyoruz. Bir saat olan yemek süresi de yetersiz kaldığından, çoğumuz yemek yiyemiyoruz ve bir kişiye bile yetmeyen yemekleri de, iki kişi birden yiyoruz.

Kantin olarak kullandığımız yer de, yemek saatleri dışında yemek-

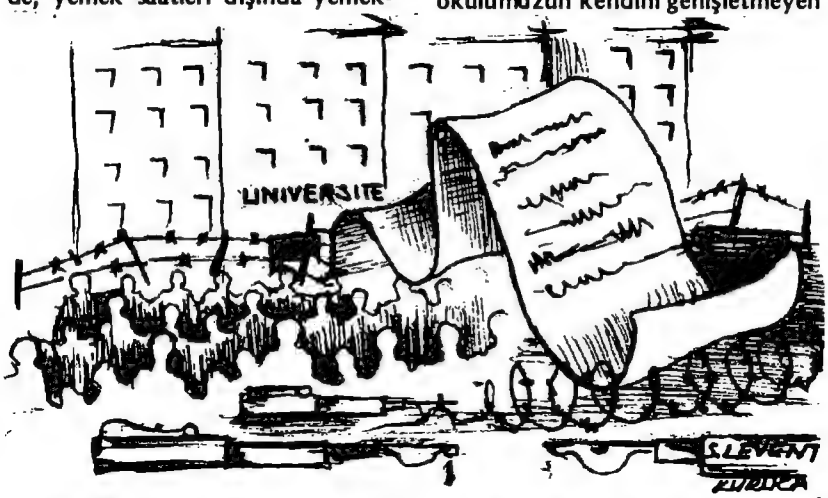

hanemiz (Kantin = Yemekhane). Ancak 50 kişinin sığabildiği kantinde (ki ÖSYM'nin tanıtma broşürlerinde ve basında burası "500 kişilik kafeterya" diye anılıyor) bize içeri sinmiş yemek kokuları, kirli yerler ve sigara dumanı eşlik ediyor. Bu elli kişilik hücrede oturmak istemeyen bir öğrencinin tek seçeneği, kahvehane veya kafeteryalara gitmek ki, oralar da buradan pek farklı değil.

SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLER

Sosyal ve kültürel faaliyetlerimiz, sınırlı olarak, sınırlı koşullarda gerçekleştirilmeye çalışılıyor. Bu faaliyetler de, Türk Halk Müziği ve Halk Dansları'nın dışına çıkamıyor. Bu faaliyetleri de öğrenciler, kendi olanakları ve hatta kişiliklerini zorlayarak yürütmek zorunda kalıyorlar. Yine de okulumuzun geçmişi (bu koşullara karşın), öğrencilere olanaklar sağlanınca yapabildikleri faaliyetler ve bunların başarılı sonuçlarının kanıtlarıyla doludur. Bunların başında, birçok olanağa sahip bazı okullarda bile görülmeyen; Geleneksel Tiyatro. Ne yazık ki o da iki yıldır kesintiye uğramış durumda. Satranç Kulübü de, yine öğrencilerin kişisel uğraşları sonucu kurulmuş ve iki yıl turnuvalar düzenleyerek "düşünmeyi geliştirme" özendirilmiştir. Ama, onun da geleceği son aynı. Yer yokluğu ve benzeri nedenlerle iki yıldır kesintiye uğradı. Artık satranç oynamak isteyenler, uygun bir yer arayıp bulmak zorundalar. Sportif faaliyetler de, olanaksızlıklar yüzünden sağlıklı bir biçimde yürütülemiyor. Ve yine, okulumuzun kendini genişletmeyen ve yenilemeyen güdük kütüphanesine de, kişi ve kuruluşların bağışları dışında, yine kitap girdiği yok.

ÖĞRENCİLERARASI VE ÖĞRENCİ - YÖNETİM İLİŞKİLERİ

İşte, bu sorunların doğal bir sonucu olarak, bir de iletişimsizlik sorunu çıkıyor ortaya. Gerek iletişim araçlarının yokluğu (biraraya gelebileceğimiz bir ortam ve sorunlarımızı konuşup tartışabileceğimiz bir ortam olmayışı); gerekse bu kadar sorunun ağır basması, öğrenciler arasında iyi işleyen bir iletişim olmasını olanaksızlaştırıyor —Tabii ki öğrenciler sözkonusu iletişim araçları dışında araçlar bulmazlarsa— Bu durumda ister istemez, sorunlara sahip çıkmamızı, sosyal ve kültürel faaliyet ortamı oluşturup, süreklileştirmemizi sekteye uğratıyor. Ve öğrenciler arasında sağlıklı bir iletişim olamadığından, sorunların yönetime ulaştırılması da güçleşiyor.

Sorunlarımızı yönetime; ancak bireysel çabalarla iletebiliyoruz. Tabii, yönetimin gözüne batmayı, öğrenciler arasında çıbanbaşı olarak gösterilmeyi ve hatta okuldan atılmayı göze almak koşuluyla. Sorunlarımızı bildirdiğimizde de ya oldukça sekter bir tavırla karşılaşıyoruz ya da umursamayan ve soruna olmayacak çözümler bulan bir tavırla.

—Derslik sorununu ilettiğimizde şu yanıtı alıyoruz: "Siz (üst sınıftaki öğrenciler) ders tekrarına kalmasaydınız, derslik sorunu olmazdı."

—Okuldaki son günlerde ümmet ideolojisi savunucuları türemeye başladı. Bununla birlikte, başörtülü kız öğrenciler de görülmeye başlıyor (ki bunlar propaganda da yapıyorlar) Bunu yönetime bildirdiğimizde; "sizi ilgilendirmez, siz bu okulun komiseri değilsiniz" vb. "yanıtlar" aldık. Başörtülü öğrenciler de aynı tavırlarını sürdürüyorlar. Neden olmasın, YÖK'ün kararı doğrultusunda, yönetime başlarındakinin "türban" olduğunu kanıtlamışlar. Anlaşılan, yönetimimizin Sayın Cumhurbaşkanımızın yayınladığı genelgeden haberi yok. Peki, "yöneticimiz uyuyor mu?"

—Yemek ve yemekhane — kantin sorunu bildirildiğinde de şu "yanıtları" alıyoruz: "seni neden bu kadar ilgilendiriyor? Bunlarla uğraşma başın belaya girer" vb.

Ve yönetimimiz bazen sorunlara olmayacak çözümler buluveriyor. Örneğin, öğretim elemanı yetersizliği sorunumuzda küçümsenemeyecek boyutlarda. ÜBF'nden getirtilen hocalarla bu sorun çözülmeye çalışılıyor. Fakülteden görevlendirilen bazı öğretim elemanları da bu görevi kabul etmiyorlar. Ve bu yüzden "İşletmelerde Verimlilik Analizleri" dersine iktisat hocasının girmesi gibi "çözümler" bulunuyor.

Sonuç olarak biz, Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu "çilekeş" öğrencileri diyoruz ki, mademki barınmak için bir yurdumuz yok, mademki okul dersliklerinden, kütüphanesinden sağlıklı bir şekilde yararlanamıyoruz, mademki ağır yüklü ders programı arasında en azından kültürel çalışmalardan yararlanma olanağı bulamıyoruz; neden bu çile... ve neden paralı bir öğretim. Sormak geliyor kimden "Ne verdiniz ki ne istiyorsunuz?".

GENÇLİK VE ERK

Son yıllarda ülkemizde çeşitli çevrelerde açıkça ya da üstü örtülü olarak dile getirilen yeni bir takvim keşfedildi. Her takvinin olduğu gibi bunun da bir Miladı var. Milattan öncesi; altın çağları, her şeyin iyiye gittiği zamanları, milattan sonrası ise aniden çöken bir karabasanı, karanlık çağları kapsıyor. Bir gün bakıyorsunuz olaylar tam istenen yönde gelişiyor, hemen ertesi gün kayık alabora olmuş. Bu takvime göre daha yenilerde M.S. 5. yıla girdik.

Serhan BEREKET

GEÇMİŞ

Türkiye'nin son onbeş yılını gençlik birbirine zıt iki ana süreç biçiminde yaşadı. '69 – 70'lerden 78'e kadar geçen süre, anlamını yaygın ve *gönüllü* katılımda bulan öğrenci hareketlerine sahne oldu. Bu sürecin hemen ardından gelen dönem '78 sonrası ise hareketliliğin devam ettiği, ancak gönüllü katılımın yerini, dayatılanı uygulamak zorunda kalan bir çoğunluğun eylemine terkettiği gelişmelerle belirlendi. '78 sonrasına baktığımızda, bu dönemin içinde bulunduğumuz zamana kadar süregelen ana temasının gençliğin kendi iradesini kendisinin belirleyememesi olduğunu görüyoruz. '80'li yıllarda Türkiye'de yaşanan değişiklikler, gençlik için bu dayatılanı uygulama durumunun ağırlaşarak sürmesi ve '78 sonrasında zoraki olarak varolan hareketliliğin de tamamen durması anlamına geliyordu.

Diğer bir deyişle '80 sonrasında gençliğin fikir hayatına egemen olan, her türlü kollektife karşı duyulan allerji, özel ve genel politik tavır alışlardan uzak durma vb. eğilimlerin çok hızlı ve çıplak bir biçimde ortaya çıkışını açıklayabilmek için birkaç yıl daha geriye gitmemiz gerekiyor. İçinde bulunduğumuz dönemde gençlik içinde bir yandan her düşünceyi sorgulama, ortaya atılan çözüm önerilerine eleştirel bir gözle yaklaşabilme gibi olumlu özellikler gelişti. Fakat demokratik bir ortamın, sağlıklı tartışma platformlarının olmaması ve tam nefes alacakken yeniden ümüğüne basılması sonucunda bu eğilimler geçmişe yönelik doğru bir değerlendirmeye dönüşemedi. Ve ne yazık ki tepkisel bir tutumdan öteye gidemedi. Bu durumun sonucu, yukarıda sözünü ettiğimiz gibi apolitiklik, kollektifliklere karşı duyulan allerji oldu. O halde uzun süredir yaşanan boyuneğme ve suskunluğa fazla şaşmamak gerek.

Özellikle '78 sonrasında toplumculuk adına gençliğin önüne koyulan ve aslında gençliğin *kendi* eyleminden başka her şey olan anlayışların kopardıkları gürültüye rağmen ne denli kof olduklarını yaşayarak gördük. '78 - '80 döneminin ölü ağırlığı ile bugünün bireyciliği, suskunluğu, insanlığın yarattığı en ileri fikri değerleri bir kenara koyup olmayan çözümler arama tutumu arasındaki sıkı bağı görmemek ne mümkün diyeceğiz ama...

"Bu yanlışlarımızın başkaları tarafından görülüp gösterilmeye başlanması tehlikelidir, buna izin verilmemelidir." (Gençlik, Geçmiş ve Gelecek; YARIN, Sayı: 34 s. 11). Yazar söylediği sözün biraz tuhaf olduğunu sezmiş olmalı ki ardından da vurgusunu yerleştirmek zorunda hissetmiş kendisini: *"Bu önemli"* (aynı yerde). Gençliğe öncülük etme misyonunu taşıdığını iddia eden bir dergiden aldık bu sözleri (1). Öyle bir öncü ki, yaptığı yanlışların kendisine başkaları tarafından söylenmesi dahi yasak. Yanlışları hakkında kendi saptamaları ne diye bakıyoruz. Ama tabii, *"Bu yanlışları tüm açıklığı ile tartışmak, en azından şimdi olanaksız"* (2) Eh, olanaklı olsa da sana bana söyleyecek değil ya, kendi içinde halleder geçer!

İnsanlığı ileriye götüren tüm hareketlerin, sözkonusu değişimin karakterine uygun bir öncüye gereksinim duyduğu çok açık bir gerçek. Ama bazen bu öncünün kime niçin öncülük ettiğini unuttuğu da madalyonun öbür yüzü. Bu bağlamda önümüzde tartışma götürmez bir örnek duruyor: Polonya. Bir yanda işçi sınıfı iktidarı, sınıfın öncüsü olduğunu iddia eden bir cunta, diğer yanda 1970'ten bu yana bu *"öncü"*ye ya da kapitalizmin insanlığın önüne diktiği son barikata başkaldıran milyonlarca Polonya işçisi. Polonya deneyi, işçi sınıfına *rağmen* işçi sınıfına öncülük edilemeyeceğini gösterdi bize. Nasıl ki Türkiye gençliğinin geçmişte yaşadığı deneyler gençliğe rağmen gençliğe önderlik edilemeyeceğini gösterdiyse.

'78 - '80 döneminden çıkarılması gereken en önemli ders, sağlıklı bir gençlik yapılanmasının ancak ve ancak geniş bir demokrasi zemini üzerinde inşa edilebileceğidir.

BUGÜN

Sözün burasında hesaba katılması gereken bir gerçek var. İçinde yaşadığımız koşullar bilincimizi belirler, beklentilerimizi biçimlendirir. Dolayısıyla zamanımızın hakim eğilimlerini, sadece, hâlâ ülkemizde belli bir yere sahip kaba solcu anlayışlara duyulan tepki ile açıklamak mümkün değil. Toplumun yaşadığı fikri evrimi yönlendiren asıl dinamik bugünün gerçeği.

Tartışılması gereken birinci boyut, yöneten sınıfın, iktidarının gerek sivil gerekse politik ayaklarını kullanarak geliştirdiği önlemler. Geçmişe duyulan haklı tepki, bir yandan güçlü ve merkeziyetçi bir politik toplum oluşturmakta ustaca kullanıldı. Yöneten sınıf diğer yandan da, ideolojisinin hegemonik bileşenini ürettiği sivil toplumunu bir hizaya getirmenin, tekdüzeleştirmenin yollarını denedi ve kısmen başarılı da oldu. Renkli basın adı altında gelişen baldır bacak furyası, basının siyah-beyaz kalabilen kısmının *"demokratik kamuoyu"* olmayı bir kenara bırakıp onaylamanın aracı haline gelmesi, parlamentoda iktidar ve muhalefet kavramlarının birbirinin içine geçmesi ve bu durumdan zararlı çıkanın doğallıkla muhalefet olması ve parlamento içi muhalefetin

göstermelik bir hal alması bu kısmi başarının ürünleri. Özgür bilimsel çalışma yapabilmenin yolu üniversiteden istifa etmek haline geldi. Sanat üzerindeki baskılar film yakma boyutuna ulaştı. vb. vb...

Yöneten sınıfın, iktidarını nasıl kullanacağı sorunsalında ülkemiz tarihinde ilk kez kendi içinde bu kadar birlik sağlayabilmesinin sonucu olan sivil toplumu tekdüzeleştirme çabasının mutlak bir başarı kazandığını söylemek istemiyoruz. Ancak önemli adımlar atıldığı da bir gerçek. (3)

İkinci boyut; alternatifsizlik sorunu. Bizim anladığımız haliyle nesnel konumu gereği muhalefette olan toplum kesiminin kendi sivil toplumunu kurmak yolunda, yaşadığımız dönemde, içine düştüğü zaafı anlatıyor bu sözcük. Zaafın esas kaynağı ülkemizin yakın geçmişinde yaşanan ve bu yazının ilk bölümünde gençlik açısından tartışılan tarihten bugüne yığılan ölü toprağı. İkincil kaynağı ise son yüzyılın dünya tarihinin henüz yanıtlamadığı sorular, denenen yollardan miras kalan olumsuzluklar.

Bu *"güçlü politik toplum artı tekdüzeleştirilmiş sivil toplum artı alternatifsizlik"* somut durumunun estirdiği ideolojik rüzgâr, tek tek insanlar açısından, dar sorunlara gömülüp kalmanın yukarıda da sözünü ettiğimiz belirleyici dinamiğini oluşturuyor. Moda eğilim genel ve asli olanla değil, özel ve tâli olanla uğraşmak. Çünkü gelecek hakkında yeterli öngörüye sahip olmayanlar için bugünün koşullarının yarattığı dar bilinç genel çözüm yollarının kapandığını varsayıyor, yönetme hakkını bir kenara bırakıyor, yönetilmeyi kabulleniyor. Bu dar bakış açısının esen rüzgârla en kolay eklemlenebilen biçimi *"köşeyi dönme ideolojisi"*. Yelpazenin en sağında oturan bu biçimden başlayarak giderek sola doğru kıvrılan daha pek çok *"çözüm yöntemi"* sözkonusu. Burada hepsini tek tek sayacak değiliz. Ortak paydayı bir kez daha belirtmekle yetinelim: İktidar talebini bir kenara bırakmak.

Her türden üretim faaliyetinin dışında bırakılmış ve kendi öznel bilinci itibariyle safını belirlememiş olan öğrenci gençlik doğallıkla, gelişmeden en fazla etkilenen kesim. Öyle ya, önümde belirsiz bir yaşam var. Ya köşeyi dönüverirsem!

GELECEK

Ülkemizin son yüzyıldır yaşadığı demokratik atılımlara kısaca göz attığımızda gençliğin kendisine düşen sorumluluğu gereğince üstlendiğini görüyoruz. Her ne kadar özerk - demokratik üniversite kavramının temeltaşı olan öğrencinin üniversite yönetimine katılma hakkı bugüne kadar hiçbir dönemde sağlanamadı ise de, özellikle '61 Anayasasının tanıdığı haklardan en fazla yararlanan kesimlerden biri oldu öğrenci gençlik. Ve '60 sonrasında gerek kendi özgül sorunları, gerekse genel ülke sorunları hakkındaki taleplerini cesaretle dile getirebildi. Köşeyi dönmek sanıldığı kadar kolay olsaydı bu tarih daha farklı yazılırdı. Üstüne üstlük bireysel çözüm yolları hiçbir zaman günümüz Türkiye'sinde olduğu kadar kapalı da olmadı.

Doğru, bir dönem toplumsallık adına bireysellikler feda edildi. Ama, eğri oturup doğru konuşalım; bugün de bireysellikler adına toplumsallık feda edilmiyor mu? Oysa ne yardan ne serden vazgeçmemek mümkün. Sağlıklı bir bireyselliğin gelişeceği, kendini kanıtlayacağı sahne toplumsallığımız. Bu gerçeğin yanısıra her türlü tekdüzeleştirme çabasına rağmen verili sivil toplum, ana temaları zaten oluşturulmuş bulunan alternatif/demokratik bir popüler kültürün giderek sağlamlaşabilmesi, inceltilebilmesi için yeterli gediği içeriyor. Azınlıkta da olsa bu kültürü savunanlar var. Ne de olsa yaşamın bilinen, basit kuralı: Denge ve durağanlık geçici olan.

DİPNOTLAR :

(1) "Öncü gençliğin eli, kolu ve sözü olmak Yarın'ın güncel ve can alıcı olduğu denli sürekli bir görevidir de" (Neden, Nasıl Bir Gençlik Dergisi, YARIN, sayı: 33: s. 8)

(2) "Tüm açıklığı" ile denilince akan sular duruyor elbette! Halbuki biz, ayrıcalıksız herşeyin uygun bir üslupla tartışılabileceği kanısındayız. Son yıllarda gazete ve dergilerde bunun pek çok örneği de görüldü. Yeter ki ortada söylenecek söz, berrak anlayışlar olsun.

(3) Verili sivil toplumun belirgin özelliği, binbir türlü çelişmeyi ve belli sınırlar içinde de kalsa çok değişik çözüm önerilerini kapsaması. Bu renklilik, toplumun muhalif kategorisinin verili sivil toplum içinden kendisine müttefikler bulmasını ve kendi sivil toplumunu kurabilmesini olanaklı kılıyor. Bizim deyimimizle tekdüzelik ise yöneten sınıfın hegemonyasının güçlenmesi sonucunu veriyor.

7.65

(7.65'lik bir mermi
Menekşenin yosmalığına aldanıp
Ölümden yana seğirtti.)

Dağların tutsaktı –
– gözlerin bakır.
Ele avuca sığmazdı düşlerin
Uyluklarında ak bir sancıyı taşıyıp
Devrildin.

(7.65'lik bir mermi
Ölüm güncesinde
Mermiliğinden utandı.)

hamdi gedik

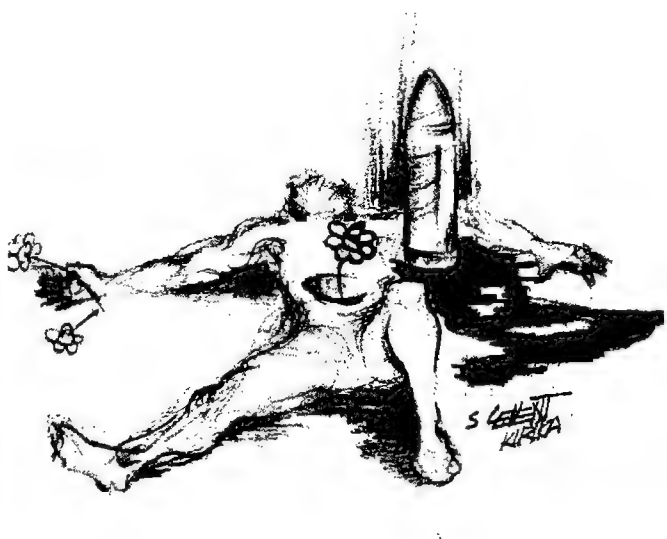

İLERİ GERİ KONUŞMALAR

Mahmut PEKER

Yeni Olgu 9. sayıda, *"Arapça Dil Eğitimi ya da Gericilik Üzerine"* başlıklı, çok ilginç desenlerle süslenmiş bir yazı yayımlandı. Yazı, Türkiye'deki bir grup aydının ilericilik adına savunduğu düşüncelerin özeti gibiydi. Yıllardır sorgusuz sualsiz doğru olarak kabul edilen ve herbirimizin ilkokuldan beri öğrenegeldiği bu düşüncelerin, ne kadar ilerici olduğu şüphelidir.

* * *

İlericilik ve gericilik siyasal kategorilerdir. Muhalefetteyken herkes ilerici gibi görünmesine rağmen, iktidara gelince durum değişir. İlke olarak, daha az yasak uygulayarak varlığını sürdüren iktidar, daha ilericidir. Çünkü gericiliğe karşı değil, gericiliğe rağmen iktidara gelmiştir. Birkaç yüzyıl önce bu düşünce ütopya gibi görünürken, bugün savunulması gereken tek gerçek olmuştur. Çünkü en ilerici iktidarların bile gericiliğe (iç ve dış düşmanlara!) karşı iktidarın güçlenmesini savunmaları; bir türlü beklenen ilerlemeyi sağlamamış, üstelik *"iyiliği"* için çalışılan halkın eski gerici iktidarları mumla aradığı karanlık bir dönemin başlangıcı olmuştur. Çünkü halk koyundur! *"İyilik"*ten anlamaz!...

* * *

İyimser tarihçi, *"makineyle üretim yapmak, elle üretim yapmaktan iyidir"* der. Ona göre bu bir ilerlemedir. Eğer makine kullanılan toplumu o yönetse, elle üretim yapılan topluma göre daha fazla mal üretir, insanlar daha çok tüketir, daha az çalışır, kendilerine daha çok zaman ayırır falan filân...

Ama toplumu henüz o yönetmiyor. Ziyanı yok. Nasıl olsa bir gün toplumun dümeni *"iyilerin"* eline geçecektir. *"Kötülerin"* elinde kötü amaçlar için kullanılan (daha doğrusu gerektiği gibi kullanılamayan) makine, *"iyilerin"* elinde mucizeler yaratacaktır.

Ama *"iyimser"* tarihçi bir şeyi unutmaktadır: Ekonomide makineye geçilirken, siyasette de benzer bir gelişme olmuş; iktidarın, toplumu *"koruma ve kollama"* yöntemleri de makineye bağlanmıştır. Kısacası, fabrikada robotların çalışmasını sağlayan ekonomik *"ilerleme"*, işçilerin özgürleşmesini sağlamaz. Dolayısıyla iyimser tarihçi makineleşmeye *"ilericilik"* atfetmekte ne kadar haklıysa da *"biz modern çiftliklerde hormonlarla semirtilmiş ineklerin etini ve seralarda hormonlarla döllenen domatesleri, biberleri yemeyiz. Çünkü kanser yapıyor"* diyerek kendi çiftliklerinde yüz yıl önceki yöntemlerle ürettiklerini yiyen insanlar da o kadar haklıdır.

Ekonomik ilerleme, kendini ortadan kaldırmanın önkoşullarını hazırlaması anlamında, yani kendi sonuna doğru ilerlemesi anlamında bir *"ilerlemedir"*. Yoksa insanların eskisinden daha iyi yaşamalarını sağlaması anlamında bir ilerleme değildir. Çünkü, araçlar nötr değildir. İçinde yaşadığımız nesneler dünyası, toplumsal ilişkilerimizin uzantısı ve aynı ilişkilerin bileşenlerinden biridir.

* * *

Yazının başlangıcında sözünü ettiğimiz bir grup aydının, *"İslâm Kültürü, Türk Kültürü"* gibi lâflara allerjisi vardır. Bu lâfların geçtiği yerde ilericilik ve ulusallık adına hemen bazı yasakları savunmaya başlarlar...

Ulusal kültür yereldir. Yerel kültür, o ulusu oluşturan toplulukların geçtiği tarihsel sürecin bileşimidir. Ulusal kültürümüz (eğer Orta Asya'dan beri ulus olarak geldiğimizi iddia etmiyorsak) bizimle yaşıt olmadığı gibi, yalnızca üzerinde yaşadığımız topraklarla da (eğer bu topraklarda yaşayan herkesin Türk oğlu Türk olduğunu iddia etmiyorsak) sınırlı değildir. Dolayısıyla *"ulusal kültür"* dediğimiz şey monolitik değil, kozmopolittir. Herhalde Şamanizmden İslamiyete geçişle, Budizm ya da Hıristiyanlıktan İslamiyete geçişin aynı sonuçları doğuracağını düşünemeyiz.

"Çağdaşlaşma" adı altında yerel kültürler dünya çapında monolitik bir yapı kazanmaya doğru gidiyorlar... Yerel kültürleri dıştalayan ve onların altında ortalamaya sahip yeni bir yapı doğuyor.

Kozmopolit özelliğe sahip yerel kültürümüz, dünyaya *"elektronik köy"* denilen günümüzde yeni bir değişme süreci yaşıyor. Aslında bu değişme yalnızca bizim kültürümüz için değil, tüm yerel kültürler için geçerlidir. *"Çağdaşlaşma"* adı altında yerel kültürler, dünya çapında monolitik bir yapı kazanmaya doğru gidiyorlar. Eğer süreç farklı kültürlerin yeni bir kozmopolit kültür potasında erimesi yönünde olsaydı, sorun yoktu. Ama yerel kültürleri dıştalayan ve onların altında ortalamaya sahip yeni bir yapı doğuyor. Sandviç, dünyaca ünlü bir yemek; futbol, herkesin sporu; pop, bütün dünya işçilerini birleştiren müzik; televizyon, başlıca eğlence aracımız oluyor.

Bu arada bazı ilerici aydınlarımız ne yapıyorlar? İlginç bir ulusal kültür siyaseti öneriyorlar; Ulusal kültürümüzü koruyalım. Yabancılardan ("yabancılardan" anladıkları her zaman batılılar olmuştur) faydalı şeyleri alalım, zararlılarını almayalım. Televizyonumuz olsun, ama Amerikan yapımı diziler gösterilmesin. Ezan

okunsun, ama Türkçe okunsun...

Ama gelişme istedikleri yönde olmuyor. O zaman da hem zararlı, hem de *"ulusal kültürümüze"* yabancı (artık bu "ulusal kültür" yalnızca bu aydınlarımızın kafasında varolan bir kültürdür) şeyleri yasaklayıveriyorlar. Eşi bulunmaz bir düşünce!.. Yok farzedilen şey yok oluyor! En kötüsü de, iktidar kendi ellerinde değilken —yani kendileri de başka bir yasak altında yaşarken— zararlı unsurların yasaklanmasını savunmak oluyor. Başkasının boynundaki davulu çalmak diye buna denir işte...

Kozmopolit kültür ortamı, insanların kendi ihtiyaçları doğrultusunda daha gelişkin bir kültüre geçmeleri için gereklidir. *"Uluslaşma"* ya da dünya ölçüsünde *"çağdaşlaşma"* adına monolitik kültür ortamları yaratmak, toplumları tarihsizleştirmekten başka sonuç doğurmaz. Monolitik yapılar, yaşam tarzımızın gökten zembille inmiş gibi öncesiz ve sonrasız olarak algılanmasına yol açar. Böyle yapılar içersinde insanlar *"on yılda yüz yıllık yol"* aldıklarını sanırlar. Yüzyılımızda bu sanrının adı devrimdir: teknolojik devrim, elektronik devrim, kabak çekirdeği devrimi...

● *Sorun; halkın iyiliği için mi çalışıyoruz, yoksa iyiğili için çalışılan halktan biri miyiz sorusuna net bir cevap vermektir.*

Oysa içine doğduğumuz ideolojik, kültürel, ekonomik, siyasal evrende; bizim yalnızca son biçimiyle gördüğümüz her şey bir tarihi sürecin ürünüdür ve bu sürecin izlerini taşır. *"Nereden geldik, nereye gidiyoruz"* sorularının cevabı için elimizdeki tek ipucu, yaşadığımız evrende her şeyin tarihi olduğunu bilmemizdir. Birilerinin kalkıp, *"biz nereye gittiğimizi biliyoruz, ayrıca şunlar hem bize engel oluyor, hem de gittiğimiz yerde işimize yaramıyor"* diye bazı şeyleri yasaklamasına gelince:

Tarihsel açıdan olgunlaşmayan hiçbir toplumsal öğe yerini terketmeyecektir. Olgunlaşma sürecinde siyasetin ve siyasal iktidarın özel bir yeri vardır: Sürecin olağan akışını sağlamak ve bu akışa engel olmaya kalkışan siyasi müdahalelere karşı siyaset oluşturmakla yükümlüdür. Çünkü kendi varlık şartı da buna bağlıdır. Sapla samanın karıştırılmaması için en titiz davranılması gereken yer burasıdır. Çünkü ilericilerle gericiler arasındaki mücadele burada, siyasal düzeyde geçmektedir.

Bir kararnameyle zararlı öğeyi temizlediğini sanan aldanır. Çünkü o zararlı öğe alttan alta varlığını sürdürür ve meydan boş göründüğü için *"gaflet ve delâlet içersindeki"* alternatiflerinin haberi olmadan yayılmaya devam eder. Çünkü zararlı öğe yalnızca bir sonuçtur. Belli bir görünümdeki sonucun yasaklanması, onun başka bir görünüm altında yeniden ortaya çıkmasına engel olamaz. Onu da yasaklarsınız, bu kez yenisi çıkar. Böylece on parmağının altında on pire misali; sağa bakmak, sola bakmak, kaşını oynatmak, göz kırpmak... kıpırdamak yasak olur. Oysa toplumun kültürel açıdan kaydettiği her tarihsel aşama, önceki aşamaların üzerinde ve onları özümleyerek, bir anlamda *"hesabını görür"*. Türkiye tarihi bunun örnekleriyle doludur. En son, *"halk için"* yapıldığı iddia edilen 1961 Anayasası, halk tarafından savunulmamıştır. Çoğu kimse, bundan halkın koyun olduğu sonucunu çıkartmıştır. Belki, *"halkın iyiliği"* için çalıştıklarından böyle düşünmüşlerdir. Ama bu, *"iyi çoban"* mantığıdır. Ve iyi çobanların yarın kasap olmayacağının garantisi yoktur. Sorun; *"halkın iyiliği için mi çalışıyoruz, yoksa iyiliği için çalışılan halktan biri miyiz?"* sorularına net bir cevap verebilmektir.

* * *

Arapça dil eğitimi sorununa gelince:

Yeni Olgu 9. sayıdaki yazıda şöyle deniyor: *"Gericiliğin bugünkü istekleri nelerdir? 1) Atatürk'ün, bugünkü Türkçe ile sadeleştirilmiş söylevini yasaklatmak."*

Gericiler, Atatürk'ün fikirlerinin yayılmasını istemiyorlar. Dolayısıyla *"bugünkü Türkçeyle sadeleştirilmiş"* söylevi yasaklatmak istiyorlar. Çünkü yeni kuşaklar, *dünkü Türkçeyle, sadeleştirilmemiş"* haldeki söylevi anlayamıyorlar. Atatürk, söylevini 500 yıl önce mi vermiştir? 50 yıl önceki metni bile anlayamayacağımız bir hızla değişen Türkçe eğer bu hızla ilerlemeye devam ederse, 20 yıla kalmaz *"bugünkü Türkçeyle sadeleştirilmiş"* söylevi yeniden sadeleştirmek gerekecektir. Ne güzel! Her kuşak kendi dilini konuşacak ve yazacak, tarihimiz Babil Kulesi'ne dönecektir.

Şimdi hiç kimse kalkıp *"Rufailer"* tarikatının çevirdiği dolapları anlatmasın. Biz Osmanlıca bilmediğimiz için, 600 yıllık bir İmparatorluğun belgelerini okuyamıyoruz. Arapça bilmediğimiz için 1300 yıllık İslamiyet hakkında bir şey bilmiyoruz. 50 yıl önce yazılmış bir kitabı bile okuyamıyoruz. Hâlâ kalkıp, *"Arapçayla çağdaş hukuk değil, fıkıh öğrenilir"* diye basbas bağırıyoruz. Ne dersiniz? İsterseniz İngilizceyle *"nükleer kültür"* öğrenelim, sonra da dünyanın işimize gelmeyen kısımlarını nükleer bir çarpı işaretiyle yasaklayıp boşu boşuna kafa patlatmaktan kurtulalım!..

YARATICI SANAT GALERİSİ
Gülşen Özbey

Özgün üretimciler!
Gelin görüşelim...
"Yeni bir anlayışla, dostlukla"

Adres: Bestekar Sok. 6/D 252665
Bakanlıklar - Ankara

"İLERLEME" DİYE BİR ŞEY

Filiz AYLA

Günlük hayatta çok sık kullanırız, kimimiz de kantarın topuzunu kaçırır diline pelesenk eder; *"biz ilerlemeden yanayız"*, *"ben ilericiyim"*, *"ilerici sanat"* vb. Bulmak için araştırmaya bile gerek yok koskoca bir ilerleme edebiyatı vardır ülkemizde, Tanzimat döneminden bu yana.

Bilen beri gelsin, nedir bu *"ilerleme"*. İlerimizde nükleer savaş varsa ve tarih de bizim hızlandırıp yavaşlatacağımız bir zorunluluklar dizgesi ise, ben *"gerici"* olurdum, iner taşlar döşerdim o *"tarih treninin"* raylarına. Bana öyle geliyor ki kendilerini *"ilerici"* diye adlandıranlar *"ileri"*de ne olacağını, kendilerini neyin beklediğini biliyorlar, yani anlayacağınız şimdiden *"sabit"* bir ileri var onlar için: *"Orada bir ileri var uzakta"*. Sorun, hızlandırıp tarihi, bir an evvel yakalamak, şu yüzyıllardır yakalayamadığımız mereti. Kendi öz geleceğini, toplumsal dönüşümünü, kendi insanlarının istem ve özlemlerine daha fazla cevap veren bir toplumsal oluşumu yaratamayacağına inandın mı başlar bu *"sabit hedefli"* yarış. Ama hay Allah galiba hedef de değişiyor.

Türkiye'de Tanzimattan bu yana (hatta daha geriye de götürmek mümkün) *"ilerleme"* denilen şey *"Batılılaşma"* olarak görülüyor. Şüphesiz önceleri bu politik reformlarla filan denenmiş olmamış, şimdilerde de daha genel geçer bir terim olarak ve *"altta yatan gerçekliği"* kavramış insanların akli evvelliğiyle yerini *"Endüstrileşmeye"* bıraktı. Ama yine de bir sürü solcu aydınımızın kafasında bu iki kavramı iç içe geçmiş olarak bulursunuz.

Bakın "Yeni Olgu" dergisinin 11. sayısındaki bir yazıda neler yazılmış:

"Düncüler toplumu geri götürmek isteyenlerdir. Onlar yarınlarda dünü görmek amacındadırlar. Bir örnek vermek gerekirse 21. yüzyılın eşiğinde Arapça dil eğitimini savunanlar, bağımsızlık bayramlarında kızlara şalvar giydirenler, Söğüt Şenliklerinde Osmanlıya övgüler düzüp Orta Asya danslarıyla mest olanlar ve kürsülerde kitap yakıp laiklikten yakınanlar bu kategoriye girer" (1)

İşte size Batılı bir solcu *"beyin"*. Bu cümleciklere yakından baktığınızda neler bulmuyorsunuz ki. Arapça gericice demek oluyor herhalde bu beyinde ki; biz, bir dizi tarihsel, toplumsal, kültürel olayı bizle paylaşan bu milyonlarca insanın dilini öğrenmeyi hakir görüyoruz. Eleştirilen zorunlu Arapça ders olsa anlayacağım, ama eleştirilen Arapça dil eğitimi. İnsanın 21. yüzyılda Arapça konuşulmayacağına inanası geliyor. Sonra şu şalvar meselesini anlamadım; bağımsızlıkla mini etek arasında kültürümüzü bir anda dönüştüren diyalektik bir bağ mı var yoksa. Mini eteğin yasaklanmasına karşı çıkmak ayrı, şalvarı gerici bir giysi olarak görmek ayrı. Ama hayır ilerlemek istiyorsak göbek de atmayacağız, rakı yerine viski içeceğiz; hatta isterseniz Türkçeyi bırakıp İngilizce de konuşabiliriz. Keza yine merak ettiğim bir şey şu *"Osmanlı"* meselesi. Onlar belki beğenmezler ama benim her önünden geçişimde hayranlıkla izlediğim Süleymaniye, Sultanahmet vb. *"Osmanlı"* eseridir. Onları ne sadece İmparatorluktaki Türk unsur ne de *"emekçi Osmanlı halkı"* yarattı. Ama kültür dediğin mutlaka şu ya da bu sınıfın eseri olacaktı değil mi? Hay allah unuttum. Sanki insanların daha mutlu olduğu bir Türkiye'de şalvar giyilemez, Arapça öğrenilemez ve de *"Osmanlı"* eserleri beğenilemez; Aristo, Platon ve Hegel bilinir de, İbni Rüşd, İbni Haldun ve İmam Gazali bilinemez. *"İlerleme"* adına önerilen *"monolitik"* ve yabancı bir toplum.

Bir başka konu da *"ilerleme"* kavramının yeni bayrağı, *"endüstrileşme"*. Endüstrileşmenin bütün dertlere deva olduğuna inananlar endüstri ülkelerinin insanlarının anti-endüstriyel istemlerini bakar körlükle görmezlikten gelip neredeyse makine ve fabrikaların önünde secdeye varacaklar. Öyle ki, endüstriyel bir dünyanın oluşturacağı felaket tablosu karşısında da bütün savları endüstrileşmenin gelişerek kendi gelişiminin yarattığı sorunları çözeceğini söylemek oluyor. Sorun illâki üretici güçleri geliştirmek, sanki mesele yetersiz üretimmiş gibi. Bugün dünyada her daldaki tüm tüketimi karşılayabilecek kadar fabrika var; üstelik, bunların çok azı bile yeterliyken rekabet, devlet politikaları vb. yüzünden yüzlercesi çalışıyor. Evrensel düzeyde sorun, çalışanların istem ve özlemleriyle çözümlenebilecek yeni bir toplumsal oluşum sorunu ancak bunda da teknoloji fetişi korunmak zorunda değil, çözüm evrensel düzeyde iş düzenlenmesinde.

Bundan yüz sene önce *"İngiltere, Hindistan'a geleceğinin aynasını tutuyor" (2)* dendiğinde bu bir çok insana doğru gelebilirdi, ama istiyoruz ki çizgisel tarih anlayışının yanlışlığı en azından günümüzde görülebilsin. Hindistan bu güne esas olarak Hintlilerin yarattığı karmaşık bir yoldan geldi ve yine Hintlilerin yaratacağı yollardan aynı ya da farklı sonuçlara ulaşabilirdi. Her özgün toplumsal oluşumun özgün gelişim, dönüşüm dinamikleri vardır ve bir yanıyla da budur tarihi hareket ettiren. Bizim için önceden oluşturulmuş bir "ileri" yok ki, şu "ileri" bu "geri" diyelim; sorun bunları bir özyaratım sürecinin ürünü olarak ortaya koymak. Yoksa en "geri" form en "ileri" bir toplumda (İngiltere'de Hanedan)

barınabileceği gibi en "ileri" formlar da en "geri" toplumlarda yoğun despotluk araçlarına dönüşebilmiştir. (SSCB'nin Afganistan'a "uygarlık" götürmesi). Ama şüphesiz bütün hayatı üretim ilişkileri - üretici güçler ikilisinin belirlediğini düşünen bir kafa endüstrideki "arınmış" "rasyonel" süreci kültürün karmaşık ve rasyonel olmak zorunda olmayan süreçlerine mal etmeye çalışır ve şaşkınlığa düşer. Unutulmamalıdır ki Hindu'lar hâlâ inek yemiyor ve Japonya'da en modern kapitalize formlar altında bile geleneksel yapılar varlığını sürdürebiliyor.

Kendi kültürümüze, *"Batı"* kültürüne şu ya da bu kişisel - grupsal yargı ve inançla bakılabilir. Başka birşey giymenin şalvar giymekten daha iyi olduğuna inanılabilir ya da kadınların başını örtmesi şu veya bu şekilde kınanabilir ama bu ve bunlar politik bayraklar yapılırsa ve şöyle şöyle olmayan bizden değildir denirse, bunu yapanlar ya kendilerini yalıtırlar ya da iyi bir despot adayı olurlar. Batı bir kez *"batılılaştı"* bunu ikinci kez tekrarlamaya çalışmak komik oluyor.

(1) Yeni Olgu, Sayı: 11, Sy. 53

ÜNİVERSİTELİLER!

BİZİM İŞİMİZİ EN İYİ SİZ YAPARSINIZ

- *okul sizi İSTİKBALE hazırlar.*
- *okul dışı ilişkileriniz; hele de haysiyetli bir çay eşliğinde kaynatılan o cânım sohbetler, bir king sonrası yenmenin tarifsiz hazzı, minik sevinçler, kederler, büyük büyük UMUTLAR....*
- *peki para kazanmayı okul sonrasına bırakmasanız da....*

NASIL MI?
NEREDE Mİ?

gelin GÖRÜŞELİM

Valikonağı Caddesi, Villa iş hanı, A Blok Kat. 4. Nişantaşı/İST.

ANSA A.Ş.

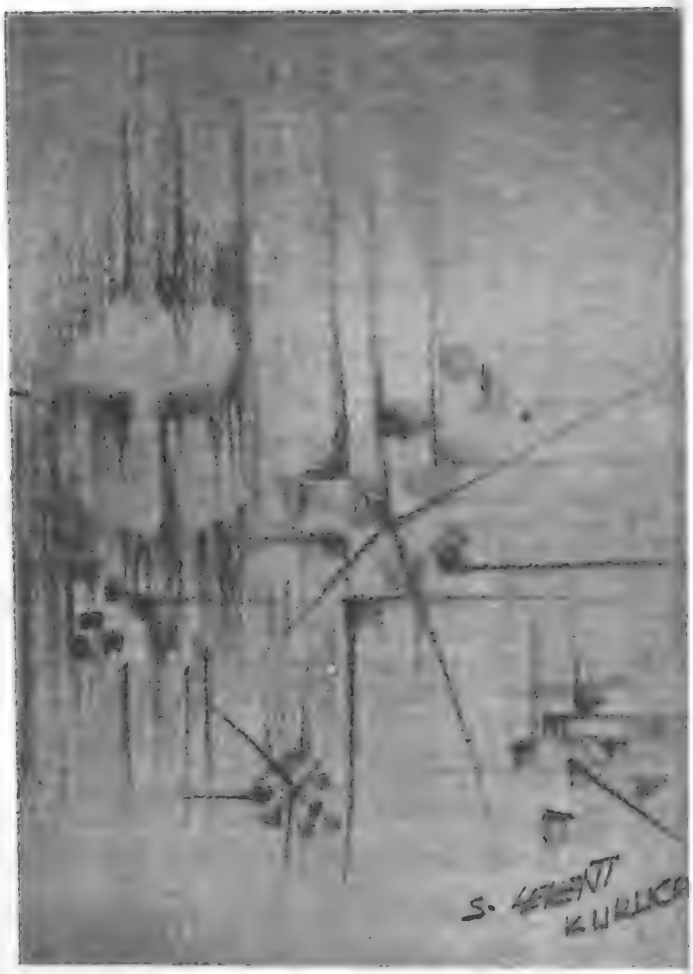

SAZ BENİZLİ ŞİİRLER

I.
Acının öte yakasına vurulmuş
Kalmış düşün beyaz entarisi sularda

Mühürlü hânelerde yedi başlı bir mesel indirmiştik
Ece'nin melankolya çiçeği
Bu cüz'ü geç
Bin yıllık gölgeleri bir başka büklümde belki
hatmetseydik

Kalmış düşün beyaz harmanisi sularda

2.
Çıldırmış bir büyücü kendi ruhunu çağırıyor:
Ey Mısır toprağını dölleyen boğa, sonrasız Nil!
Bir yüzün lahitiyle zamanı delen Ramses,
yalnızlıktan dirilmiş mumya!
Buldum siyanürü buldum:
Son Mohikan atlısına bayrak açtıran güdü
Mevsimsiz ve sağır güç!

Bir tas siyanür gizli ırmağımdan ırmaklarıma

K almış düşün beyaz yelpazesi sularda

3.
Kızılay reyonunda güpegündüz korkunç bir oğlan
Siyah bir mendile sümkürüyor tüysüz karanlığını
Saçları sıfırdan büyüyecek elleri degav degav
Büyük meydan sevişinde pörsümüş erkekliği
"İnsanları çağırıyorum!
El sallaması yok. Gülün ayşe okunması silindi!"

Tenhalığın öte yakasına vurulmuş
Kalmış düşün beyaz entarisi sularda

4.
Sevgim
Aşkol ve dünyaya bedelini sun
–Eski taslı bir hamamda boğazladılar–

İhanetin yediveren gülü bu:
Geriye çevrilmiş intihar, yıprannış atak,
delirmeler korosu

Kendini sakladığın saman çürümüş su üstü bir
zaman gibi
Aklım
Aşkolve köklerden kurumuş tuğlara bedelini sun!

İhanet göl kanuşları! İhanet göl kanuşlığı!
İhanet verilmişe ihanet ruhum!

ertuğrul başer

Şairin YENİ OLGU Yayınları'ndan çıkacak "FER" isimli kitabından..

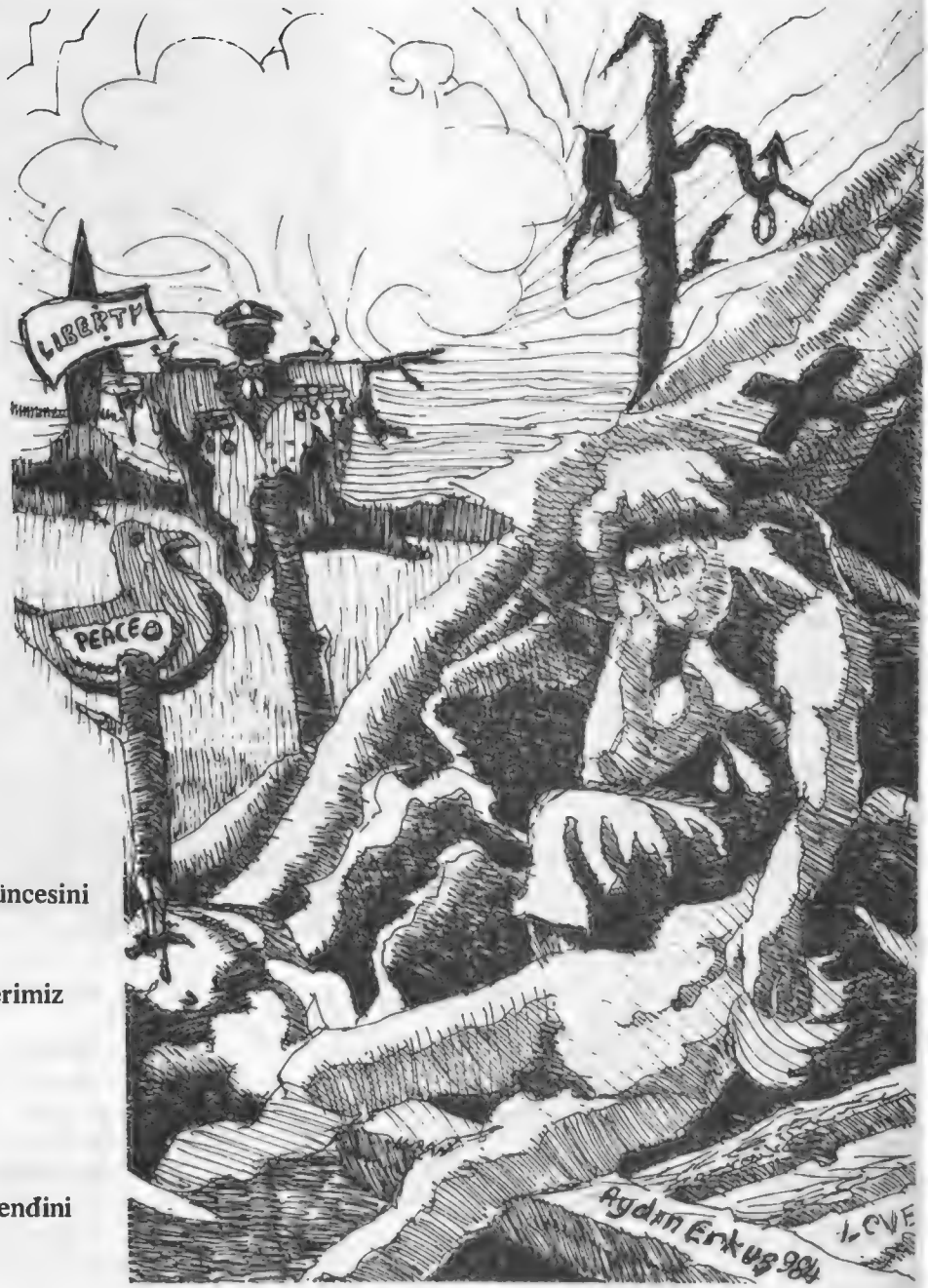

KİMLER DELİ

dörtyanımız
taşları yosun bağlamış
kalelerle çevrili
hangisini yıkmak istesek
delisiniz diyorlar
kimler deli İsabella
kimler tutuyor delilikle akıllılığın güncesini

karmaşık sokaklara dönmüş yüreklerimiz
nötronlar taşıyoruz
ellerimizin ölü denizlerinde
dört harfli bir zemindeyiz
hep dört harfli ismimiz
mavi küf tutmuş
kapanıyor gökyüzünün kapıları
yıldızlar sokak lambalarına asıyor kendini

ölü insanlar kentindeyim İsabella
dalgalı denizle ölümün birleştiği yerdeyim sanki
demin bir ölüyle çarpıştım
selamsız sabahsız geçti yanımdan
gözlerine baktım
pancurları kapatılmış pencereler,
çıplak bir kadının göğüslerini okşarken
rotatifler
geçiyor
pencerelerin basma perdelerinden
tanklar ve paletler

delileri ararsanı Isabella
duvarlar arasında
ve tohum gibi toprak altındalar
işte İsabella
o deliler
o çılgın deliler
ne ölmeye
ne de kıyıda kalmaya hakları var
yüreğimde İsabella
yüreğimde
zincire vurulmuş deliler var

metin sever

BİR ÖYKÜ

İlk Not:
İlk karın sıcağa düşüşü gibi
Yüreğine konup eriyen yüreğim
Sevdana aranır ilk iş
Bu ilk nottur düşerim günlüğüme.

ÖYKÜYE ÖNDEYİŞ

Size bir öykü anlatacağım;
geçmişin izleriyle
geleceğin sancılarıyla
kendimi ve Gülümay'ı anlatacağım
bu öyküde.

Sevgiye açlığımızla
ve yanılgılarımızla
tüm insanların yüreğinde
tüm insanlar adına

Tutun ki
kazıyorum uygarlık duvarının üzerine
bir günce tutuyorum –size kalacak bu–
zaman, tarih ve sevda üçgeninde
açılımlarını ve boyutlarını çiziyorum günceye
bu fosilini oluşturacaktır acıların
kendileri kalmayacaktır geleceğe
ve aydınlık
alnına kaynatılacaktır Gülümay'ın
bu, ansıtıcısı olacaktır geleceğin.

Gülümay için:

–Yapay acılar takma göğsüne
cansız ve renksiz çiçekler gibi
sınırlar çizip girme içine
(Bu zavallılaştırıyor seni)
ölüme dilenen hastalar gibi –

AYRIM (I)

ZAMAN
TARİH
VE BİR DE GÜLÜMAY İÇİN TÜRKÜ

Kurşun eritilmiş bir mühürdü ağzım
mevzilenip zamana dururdum
tarih ırmağının kıyısında

Bu ırmak seslerin karışımıydı
zaman seslerin ayraşımı
çoğuldu her yanım
çağıl çağıldı gençliğim
her yenilgi yeni bir aşkın başlangıcı
seni özleyecek olurdum Gülümay
ıslıklardım bir yana yatardı türkünün saçları
sevişmeye yatardı, üretkenliğe yatardı
sancılanırdı ırmağın gebe yatağı
ve olgunlaştıkça
ve zembereği onarıldıkça zamanın
sesler seslere ayrışırdı
ırmak kollara
gidilecek yol ayrımlarına

(Ay ışırdı Gülümay
ay ışırdı da
ağrı inerdi kasıklarıma
tut ucundan haydi hay
yaldızlar motif düşer
dünya denen kilime
ışık parçası bunlar
karanlık ne kelime)

ne zaman türkülensem kaçak olurdum
koca kilitler ve zırhlar vurulurdu ışığa
ve ben
AYRIM (II)

TARİHİN TANIKLIĞINDA
TÜRKÜLER VE YILDIZLAR
VE BİR DE GÜLÜMAY

Altımız kamış hasırsa, ağrıysa eğer
üstünüz yıldızların aydınlığı
gözlerini çaylardım gecelerde Gülümay
sıcaklığın tenimde buharlaşırdı
sevda sabahı.

Yeni bir aşk'a başlardık
yeni bir türküye
hep
doğru olanın
tekerlemesiydi dilimizde
– bir kez
ışık düştük mü gecenin rahmine
gerisi uc uca ekli
bir zincirin halkalarıdır
ilk halkayı kırdık mı bir
sonu zincir kırığı gibi gelir –

tarih tanığımızdır
tarih dayanağımız.

Gülümay için:

– Seni sıkmadan öpmeliyim
acılarımın sağdıcı kız
gün, dinç bir aklık olur
sarıldık mı biz ikimiz –

ÖYKÜYE SON DEYİŞ

Tarih yanılgıları eğitir
bilince bürünür
olgunlaşır zaman
sevdanın kabuğu incelir
günler giysi edinir
inceliğin zırhından

Şimdi doğrulanır sevincimiz
şimdi mevsimindeyiz
yeni bir şiire başlamanın
yeni bir aşk'a
güneş kızın saçları sevdalı
ve öykümüz
kollarımızı
güneş ışınlarıyla
geleceğin
sarmaşığına uladı

kasıklarımdaki ağrı dindi
acılar anka kuşunun gerçeğinde
tarih seslerin karışımı hâlâ
zaman ayrışımı seslerin
ışık çocuk büyüdü
yüklenerek karşıtını gecenin
ve türküler
gürül gürül söylenmede
insan yüreği incesi
bir tınıda akort edilen
zaman, tarih ve sevda sazı eşliğinde
herşey güzelleşti
ve bir de "GÜLÜMAY"

Gülümay için:

– yüreğimin ortağı kız
şimdi artık
acı türkü, türkü değil
yüreğine ortağın kız
acı artık güncel değil –

ali himmet dağ

bir acı tapınısı olarak arabesk veya mazohistik aşk-ı memnu' lara dair.../II

Atilla S. CANERSEN

"Cinsellik ile güzellik tıpkı yaşam ile bilinç gibi birbirlerinden ayrılamaz. Çağımızın erkeği ile kadınının tinsel sayrılığı, sezgi yetilerinin sağlıksızlığı ile körelmişliğidir. Sezgiyle yalnız sezgiyle bilip, tadına varabileceğimiz bütün bir yaşam dünyası vardır."

D.H. Lawrence. Anka

HALK KÜLTÜRÜNDE AŞK KÜLTÜRÜ

Geçen sayıda yazımızın 1. bölümünde, hatırlanacağı üzere, arabeskin daha ziyade toplumsal yapılar ve tarihi evrimleşmelerle olan ilişkisini koymaya çalışmıştık. Orada özellikle olayın sadece bugüne ait bir *"yozlaşma"* olmadığını ve onun geleneksel halk kültürü ile olan bağlarını açıklamaya çalışmış ve toplumsal yapının *her alanda* sorgulamasına ihtiyaç olduğunu söylemiştik. Şimdi bu yazımızda ise arabeskin toplumsal karakterle olan ilintisi ve özellikle halk kültürü içinde önemli bir yer tutan aşk kültürü diye adlandırabileceğimiz cinsler arası ilişki ve statüko'ya, geleneksel gündelik ahlaka değinmeye çalışacağız. Temel önermemiz ise belki de şu noktada düğümleniyor: ARABESK TEMA TÜRKİYE İNSANININ GELENEKSEL AŞK ANLAYIŞINDAN DOLAYI DUYDUĞU ACININ BİR DIŞA VURUMUDUR.Bugün geleneksel toplumsal yapı ve insan - insan ilişkileri hemen hemen her noktada bir bunalım ve veri olanı aşmama halinde tam bir çıkmaz içindedir. Bireylerin özel hayatlarına değin uzanan bu tablonun bir boyutu da geleneksel aşk ve cinsellik ilişkileridir. Çoğu kez açıkça itiraf etmekte çekinilse dahi bu durum insanlar için derin bir mutsuzluk kaynağı teşkil etmektedir (1).

HALK YAŞAYIŞINDA SEVGİNİN YERİ VE GÜNDELİK AHLAK

Geleneksel halk yaşayışı içinde ve onun kültürel - folklorik ögelerine ait konusunu aşktan alan bir çok yapıt buluruz. Genellikle anonim olan bu ezgilerde halkın bu alandaki sıkıntıları, özlem ve acıları önemli bir yer tutar. Bu da bize geleneksel halk kültürünün aynı zamanda bir aşk kültürüne ait geniş ögeler taşıdığını gösterir.

Geleneksel baskın halk kültürü aşka nasıl bakıyordu peki? Öncelikle ikiyüzlü bir yapısı vardı bir kere. Yani destanlardaki, şarkı ve türkülerdeki, hikayelerdeki tavır alışıyla günlük yaşam içindeki katı, buyurgan, tabucu ve yasakçı tavrı arasında bir çelişki vardı. Pratikte son derece hoşgörüsüz ve acımasız davranıyorlardı bu alanda hem kendilerine hem başkalarına. (Özellikle genç kuşağa karşı). Bu ilişkiler öncelikle aile ve toplumsal ahlak tarafından son derece katı ve bağışlamasız kurallara bağlanmıştı. Dini-islami öğreti bu alanda son derece emredici yasaklar ve cezalar getiriyordu. Bilhassa kadına karşı bu kurallar çok daha sert işliyor cinsel statüko içinde kadının yeri ikincilik özelliği bile göstermeyen bir itilmişlik hali taşıyordu. Bireyin kendi vücudu ve duygularına ait her türlü özgür dışa-vurumu son derece sıkı bir denetim ve kontrol içeriyordu. (Kadında çarşaf olayı örneğin) Olay daha baştan şeytan-işi sayıldığın-

'dan insan işi bir dizi bastırma ve ket vurma mekanizması da peşisıra geliyordu. Özellikle ataerkil aile bu alanda gençlerin üzerinde yoğun bir baskı ve denetim kurmuş olup, gençlerin bu alandaki tüm ilişkilerini kendi yetkisinde tutmaya özen gösteriyordu. Evliliğin daha kapitalizm uç vermeden çok önce ticari bir ilişki ve yatırım alanı olarak görülmesi *"Başlık"* geleneği ile birlikte esasen doğu - İslami toplumlara aittir (2). Zaten bu baskılanmış kişilik yapıları ki otoriter-merkezi ilişkinin ihtiyaç hissettiği insanı oluşturuyordu. Halk edebiyatı ve kültüründe geleneksel olarak sevgiye önem ve yer verse de bunu yaşayamadıkları için bir yüceltim olarak algılamak yerinde olur. (Folklorik yapıtlarının %80'inin temasını aşk oluşturur.) Destanlar, türküler, koşmalar vb. hep *"aşk"* konuludur. Ama bunların sonu hep hüsran ve acı doludur. (Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Yusuf ile Züheyla vb.) Bu destanlar hep birbirine kavuşamayan, ayrılık acısı çeken ve sonu ölümle (intiharla) biten konulu yapıtlardır (3). Özü gereği bireysel bir üretim olan sevgi kendini birey olarak hissedemeyen insanların geniş olarak bulunduğu bir yerde elbette ki bozulmaya uğrayacak ve yaşanılamayan her şeyde olduğu gibi kendini ancak şarkı, türkü, gibi yansıtmaya dayalı sanatta ancak bir yer edinebilecekti.

DOĞU MİSTİSİZMİ VE ÇİLECİLİĞİ

Doğu felsefesi kökeni itibariyle mistik bir yapıdadır. Gene Doğu kültürü özellikle çeşitli tarikatlarca bir yaşam biçimi haline sokulmuş çilecilik örnekleriyle doludur. Bu anlayışa göre insan *"nefsini ne kadar terbiye eder ve denetim altına alırsa"* o kadar olgunlaşmış ve erdeme ulaşmış sayılırdı. *"Bedeni zayiflık ve isteklerin"* sıkı bir biçimde terbiyeye alındığı bu öğretilerde, tanrıya varma, onunla bütünleşme giderek dış dünyadan elini eteğini çekmiş, şizofrenik bir nefse eziyet etme, acıya dayanma ve çile çekme gösterisine dönüşürdü. Kader motifiyle birleşen bu anlayışın vardığı doğal sonuç, insan ne kadar acı çekerse ve buna dayanırsa o kadar erdeme ermiş sayılmasıydı. Resmi-İslâm'dan görece bağımsızlaşmış çeşitli tarikat ekolleri bu anlayışa özel bir önem ve yer verdiler. Acının maharet olduğu ve insanın dünyaya acı çekmeye geldiği anlayışına dayalı bu anlayışlarda cinsellik kimi kez üreme amacını dahi yadsır bir şekilde hemen hemen tümüyle yok sayıldı ve zaten *"nefis terbiyesinden"* anlaşılan önemli ölçüde bu idi. Tasavvufi aşk tüm dünyasal aşkları reddeden ve bu duyguların tanrıya yansıtıldığı bir aşk türü olagelmiştir. Sünni-İslâma daha yakın bu öğretiye göre sevgi, soyut, nesnesi olmayan bir şeye yansıtılmış ilahi bir yüceltimdi. Ayin ve tapını biçimlerinde kadına kesinlikle yer verilmiyordu. Hatta bu yüzden islamın iç çatışkıları gereği, günlük yaşantılarında kadına daha esnek bir yer veren Aleviliğe karşı *"Birbirleriyle yatıp kalkan kızılbaşlar"* diye de çamur atmaktan çekinmedi bir kısım dinsel eğilimler. Cinsel statükonun koyu bir baskı ve taassup altında geliştiği bu geleneksel tutuculuk ve acının mistisize edilerek yüceltimi anlayışı değişik biçimler alarak bugüne değin kendini mirasladı.

● *Sevgi ancak özgür duygulara dayanarak kendini varedebilir.*

CİNSELLİKÜSTÜ BİR AŞK

Bu aşk anlayışı ki cinsel ilişkiye girilecek *"nesne"*yi ayrı, sevilecek *"nesne"*yi ayrı tutuyordu. Çünkü cinsellik kötü, ayıp, kaka bir şey olduğundan dolayısıyla bu duygular sevgiliye yansıtılmamalıydı. *"Doğulu toplumlarda cinselliğin ikilemi"* diyebileceğimiz bu tavra göre cinsel ilişki ve ilgi duyulacak kadın *"düşmüş"*, *"orospu raddesinde"*, *"hayvani hislerin tatmininde bir araç"* olan kadındı. *"İyi"* yani sevilecek kadın ise şiirler okunacak, yüceltilecek, evlenilecek kadındı. (Gariptir bu anlayışa daha sonraları en çok *"ilerici"*lerimiz rağbet etmişlerdir.) Bu yüzden dini-mistik şiirde tapınılan bir kadın mı yoksa tanrı mı olduğunu kolay kolay ayıramazsınız bir türlü. Cinselliğin kirli, aşkın ise temiz ve iffetli olduğu inancına dayanan bu anlayışa göre temiz kadın kesinlikle cinsel kimliğini bir yana bırakmalıdır. Gerçi bu kadar kötülense de insanın en güçlü ve giderilmek zorunda olan duygularının başında olan cinsellik kendini gene de çeşitli biçimlerde dışa vurdu. Hatta o kadar ki, bir kısım yüksek tabaka arasında erkek eşcinselliği ile haremlerde kadın lesbienliği bir hayli yaygınlaştı. Tıpkı cariye besler gibi *"oğlan"* besleme adetten oldu kimi zaman. Sonuçta diyebiliriz ki insanların duygu yapılarına yer eden bu kültür arabesk yakarışlarda dolaylı bir yer edinir. Nasıl ki salt cinselliğe dayalı, (sevgiden yoksun) bir aşk, sevgi değilse, cinsellikten kopuk bir aşk da en az bir o kadar sevgi değildir. Çünkü sevgi bütünsel bir ilişki olup cinslerin birbirlerini her açıdan varkılmalarıdır. Arabesk acı tapınısı, yaşamı yaşam yapan, yaşamı mutlandıran şeylerden sürekli bir kaçışı ifade eder.

ARABESK ŞARKI SÖZLERİ ÜZERİNE

Dikkatle baktığımızda arabesk şarkı sözlerinin hemen hepsinde hakim tema olarak ayrılık acıları, hüsran dolu aşk ilişkilerini acı dolu canhıraş feryatları, karşılıklı *"yabancılaşma"*ya dayalı yalvarmaları ve bunların *"kader"* düzeyinde algılanımını görürüz. (Yaklaşık her 10 şarkının 9'unda acı, kader, ağlamak, çaresizlik, çile, felek, yanma, ölüm, vb. gibi kelimelere rastlıyoruz. Hatta beste içinde bu motifler en az birkaç kez geçer ve sık tekrarlanır.) (4) Cinslerin bu karşılıklı *"yabancılaşması"*, özgür ve demokratik iletişim kuramaması, toplumsal ve ahlaki baskılar doğulu ve batılı normların içiçe geçerek ilişkilerde tam bir kaos yaratması sonucu ortaya çıkan bunalım ve geleneksel tutuculuğun hegamonik yönlendirmesi sonucu aşk ilişkilerinde tam bir bunalım doğurmuştur. Bu alanda birbirleriyle rahat ilişkiye geçemeyen cinsler bu şarkılar aracılığıyla birbirlerine yakarışı olarak ortaya çıkmakta ve benimsenmektedir arabesk. Bu ilişkilerden duydukları acıyı işlediği için arebesk bu derece tutulmaktadır. Şarkıcı Nilü-

fer, Milliyet Sanat'da arabesk üzerine yapılan bir röportajda şunları söylüyor: *"Eğer arabesk halk tarafından bu kadar çok tutulmuşsa bu acıyı işlediği içindir"*. Orhan Gencebay da NOKTA dergisiyle bir söyleşide bu durumu şöyle dile getiriyor: *"Eğer, mutluluğu, gülmeyi anlatan besteler aklımda kalmıyor da acı dolu ezgiler tutulmuşsa bunun bir nedeni vardır mutlaka."* (Nokta, Nisan 1983) Gene Gencebay NOKTA ile yaptığı (Kasım 1984) son açık oturumda şunları belirtiyor: *"Müziğim için, ıstırap, çile, kahır, kaderci deyimler çok söylendi, duyduk. Bu önemli bir miktarda doğrudur. Fakat bunun kuralı Türk musikisinde yapısında da vardır. Gurbet türküleri, hapishane türküsü, ayrılık, ifade edilir halk türkülerinde. Aynen Türk sanat musikisinde de bu mevcut. Acı çeken insan, insanlığın değerini daha iyi bildiği için acıyı daha çok işlemiştir"*. Olayı şöyle veya böyle yorumlayalım şu bir gerçek ki insanımız bu ilişkilerden ACI duyduğu ve dönüştüremediği için bu böyledir diyebiliriz.

Evet bunlar gibi onlarca şarkı ve minibüs arkalıklarına slogan olan yüzlerce söz dize. Kimilerince küçümsenen, dudak bükülen, *"sorun bile olmayan bu burjuva kandırmacası"* demek ki halkımız için basbayağı bir sorun. Şu kadarını söyleyebilirim ki bu sözler, bu kadar karşılıklarını bulmuşlarsa insanların ruh haletlerine, özlemlerine ve yaşadıkları aşkları (Yaşayamadıkları desek daha doğru olur) uygun düştüğü için benimsenmiş, sevilmişlerdir.

ARABESK BİR EĞLENCE MÜZİĞİ Mİ?

"Eğlence" genellikle insanda neşe uyandıran ve yaşama karşı coşkusunu artıran bir şey olarak anlaşılır. Bu anlamda arabeski bu tanımın içine sokamıyoruz. O daha ziyade bir *"Efkâr"* müziği. Yani bırakınız neşeyi insanı gitgide daha içine kapanık ve ölümcül duygular uyandıran bir müzik türü (kimilerine göre de "afyon"). Şurası kesin ki arabesk eşliğinde eğlenilemez. Olsa olsa insanda ağlama ve hüzün karışımı bir duygu yaratabilir. Genellikle içki ve sarhoşluğa koşut gelişen bu ruh hali insanı yaşam karşısında daha da bezgin ve hayata küsmüş bir nitelik kazandırıyor. Kadından yoksun bir ortam olan bu meyhane ve birahane ortamı içinde bir sürü insan. İlginçtir arabeskin gözden kaçan bir özelliği de ataerkil kültür gereği son derece sert ve duygusuz görünümlü erkeklerin aslında bu konuda ne kadar içe kapanık ve şizofrenik bir duyguya varan hallerini gösteriyor. Kadına yalvaran, ardından ağlayan, dövünen bir erkektir arabeskteki. Ama kendilerine sorarsanız bu tip bir tavır olsa olsa bir *"zayıflık"* belirtisidir, erkekliğe sığmaz. Yaşamdan zevk almayı neşe ve haz duymayı geliştiren bir ruh hali değil zaten varolan bir anti-yaşam bunalımın yeniden-üretimi olmaktadır. Bu anlamda maharet acıyı kanıksamak değil, acıdan övünç duymak değil ne varsa insanı mutsuz eden, acı çektiren bunun yadsınmasıdır sözkonusu olan, diyebiliriz. Artık acıdan zevk almaya dönüşen bu mazohistik tapını ve çilecilik insanların varolan duygusal, düşünsel, cinsel üretim ve ilişkilerinden ne kadar acı çektiklerini ve bir kısır döngü içersinde oluşlarını gösteriyor. Bir yanda toplumun, ahlakın, ailenin baskı ve normları öte yanda kendi özlem, istem ve ihtiyaçları. Bu çelişki bir kez *"bastırma"* yöntemiyle çözümlenince (!) geriye bir dizi çarpaşık bir nevrotik ruhsal oluşuma yolaçmaktadır. Aşkın arabesk algılanışı sonuçta cinslerin birbirlerine *"yabancılaşmalarını"* getirmekte, ancak özgür duygulara dayanarak kendini varedebilecek *"aşk"* böylelikle kendini yadsır bir hale gelmektedir. Sevginin amacı mutluluktur; ama gelin görün ki pratikte tam tersi sonuçlara varmaktadır. Başkalarının bu derece dikkate alındığı, *"toplum ne der"* korkusuyla insanların kendi kendileri olamadığı bir yerde arabesk acılar da olacaktır. Sevişmek isteyeceklerdir, *"bekaret"* girecektir aralarına, özgürce birlikte olmak isteyeceklerdir *"aileler"* girecektir araya. Bin çeşit korku ile demokratik iletişim zemini kopmuş cinsler şaşkına döneceklerdir.

BATI "POP"U

Batı'da çıkmış yeni müzik akımı da önemli ölçüde sevgiyi ve aşkı tema alıyordu. Ancak bu tavır aşktan ve sevgiden bezgin bir biçimde kaçmayı değil, insanları insansal bir değer olarak sevgiye çağıran, geleneksel değerlere kafa tutan, cinsler arası daha özgür ilişkileri özleyen ve yeni değer ve arayışların daha radikal temellerde propagandasını yapan bir müzikti bu. Yapısı itibariyle *"genç"* bir müzikti. Geleneksel kuşak ve yaşayışa tepki olarak gelişen ve verili toplumu sorgulamaya çalışan, varolana boyun eğmeyi değil, başkaldırmayı öğütleyen 1960'lı yılların *"Beat Kuşağı"*nın müziğiydi bu. Daha insansal ve özgür temellerde bir sevgi anlayışına dayanan bu şarkı sözleri ve yaşam biçimi kısa sürede gençliği bir fırtına gibi sardı. Daha tartışmacı ve kavgacı bir kuşak doğuyordu (5). Gene Batı'da müzik genellikle kadınlı-erkekli birlikte eğlenmeye yönelik bir yapısı vardı. Şarkılarının sözleri ve müziğin ritmi genellikle neşeli ve oynaktı. Genellikle dans olayıyla başabaş gitmekteydi. Bugünün diskoları bu temel prensip üzerine oturmuştur. Oysa insanların tüm *"taşkın"* duygularını daha küçük yaştan frenledikleri, geliştirip özgürce dışa vuramadıkları bir gelenekte, asıklığın, mollavari ciddiyetin egemen olduğu bir yapıda, cinslerin özgürce iletişim kuramadıkları bir toplumda müzik de böylesi bir *"eğlencenin"* aracı olmayacak ve formları da öyle oluşamayacaktı elbette. Bu müziğin temaları varolan cinsel aşkı statüko'yu sorgulamıyor, yerine yeni değerler koymuyordu. Varolanın kısır bir döngüsünden ibaretti sadece.

ARABESK AŞK TEMASI YA DA SADO-MAZOHİZM

Arabesk cinsel alandaki buyurgan ahlakın ve cinsel eşitsizliğin, cinslerin birbirlerinden uzak tutulmalarına duyulan tepki ve bundan dolayı çektikleri acının nevrotik motifler ve ögelerle beslenerek dışavurumu olmaktadır. İnsan varoldukça aşk da varolacaktır. Ama bu insanın en doğal duygusu ve ilişkisinin bastırılmaya ve katı kurallara bağlanılmaya çalışıldığı yerde insanda bu ilişkilerindeki sağlıksızlığından dolayı rahatsız olacaktır demektir. Arabesk yaygın TOPLUMSAL KARAKTER ve bu karakteri oluşturan eklektik kültür sonucu kişiliğinde de parçalanmış, bölünmüş tutumlar almakta, Mazohistik, yetkeci (otoriteye bağlı, otorite arayan) sığınmacı insan tipleri doğmaktadır (6). Aşk ilişkilerinde engellemesiz ve birey olarak kendilerini var kılabilecek bir ortam bulamadıkları için insansal bir EMEK türü olan sevgi'yi de üretemiyorlardı. Varolan aşk anlayışı, tabucu cinsel ilişkiler, baskıcı aile ilişkileri artık çürümüş, zorlayıcı bir nitelik arzediyordu. Ama toplumsal olguların, hele hele insan karakterine onlarca nostaljik korku ile yer etmiş bu yapıların ve yaşam anlayışının bir çırpıda terkedilmesi mümkün değildi. İnsanlar bir yandan bundan dolayı acı çekiyorlardı bir yandan da onu savunuyorlardı. Egemen namus anlayışı kendilerini de mutsuz ediyordu ama ondan vazgeçemiyorlardı da. Yüzyılların feodal aşk anlayışı kapitalist metalaşma ile çiftleşince hepten şoke ve kızgın bir durum ve kişilik dışavurumları oluşturdu. İnsanlar böylesi aşklara özenmeli, örnek almalı, hatta böylesi acı dolu aşklar yaşayamadıkları için üzülmeliler ve derhal kendilerine böyle acılı lahmacun gibi bir aşk edinmeliydiler. Eğer sonunda acı, keder, ayrılık, hüsran, intihar, vb. gibi bir şey yoksa bu aşk olamazdı. Arabesk buydu. Sistem içinde bulamadığı özgür-sevisel aşkları üretemediği oranda bu yaşamcıl eksikliğini kurgulayıp, tersyüz ederek, acısever kavramlarla yoğurup bir bilinmeyen geleceğe veya tanrının insafına ertelemekti. Koyu kadercilikle örülü bir felsefi yapıya sahip insanların hayata karşı acı çektikçe daha çok acı isteyen, acıdan zevk almaya dönüşen şizoid içe kapalı ruh halleriydi. Bir acı müptelalığı idi. Başlangıçta ters giden bir şeylere tepkiydi, ama onun platformunda kaldıkça boyun eğişe dönüşen. İşte gerçek hayattaki aşklar daha mı doğru düzgün bu arabesk fotoroman ve şarkılardakinden?

(Biz *"ilerici"*lerinki bile, hepimizin) Eğer öyle olmasaydı böylesi güçlü bir müziği olur muydu? Arabesk bu çarpık çurpuk yaşamın, ilişkilerin bir yansı-ifadesi değil mi? Öyle olmasaydı insanlar *"mezarda süren aşkı"* yeğlerler mi derdiniz, *"kötü kadere inat"*? Bu dünya yaşanmazdı. Hep kahpe felek zalim oyunlar oynuyordu. Değiştirmek insanların elinde değildi!

KİM İSTEMEZ, SEVMEYİ, SEVİLMEYİ AMA NASIL?

Fromm, sevmeyi *"tıpkı yaşamak gibi bir sanat"* olarak tanımlıyordu. Bu tanıma katılmamak mümkün değil. Öyle eczaneden ilaç alır gibi reçete uzatıp alacağımız bir sevgi de yok. O insanın kendi ürettiği, yaşama karşı ve tüm dünyayla ilişkisine bağlı bir şey, bir insansal emek türü. Ve en önemlisi dış toplumsal normlara karşı koyabilen, insanın kendi değerlerine dayalı, insanın sağlıklı, duygu, sezi, vb, gibi bir dizi psişik sürecinden güç alan bir tavır. Özlem ve ihtiyaçlarının yaşamı geliştirir ve ondan zevk alır yönde dışavurumu. Sahip olmacı bir biçime büründüğünde kendini yadsıyan bir duygu. Birey olarak insanın varlığının ve kendi kendisi olduğunun farkında olmasını gerektiren bir duygu. İşte arabeske tema olmuş "sevgi" bunları beceremediği için acı çeken bir sevgi isteği daha ziyade. Bir sevgi isteği, arayışı, açlığı. Ama bu hem varolan toplumsal şartlar içinde kalarak hem de var olan eksimiş egemen değerleri savunarak çözümlenemiyor. Hal böyle olunca ortaya bir bunalım ve kendi amacıyla çelişen bir *"sevgi"* çıkıyor. Sonrası bunalım, sonrası acı, sonrası keder...

Nasıl bir sevgi? Bunun formülünü veremem. Bilmiyorum da. Ama en azından nasıl olmaması gerektiğini biliyorum. O da sanırım böylesi değil. Gerisi insanların kendi çabalarına ve varolanı zorlamalarına, değiştirmelerine bağlı. Bunun da ilk koşulu önce kendi yaşam anlayışlarını kendi sevgi anlayışlarını bir gözden geçirmeleri olabilir.

NOTLAR :

(1) Yalnız burada feodal aşka karşı çıkarken asla alternatifi olamayacak olan, sevgiden yoksun, metalaşmış kapitalize "cinsel özgürlük" anlayışı ile de araya bir sınır çekmek gerek.

(2) "Doğu" derken bütün "doğu"yu kastetmiyorum. Daha ziyade İslami-Doğu'yu kastediyorum. Çünkü özellikle bazı Uzakdoğu dinleri Çin'de, Japonya'da, Hindistan'da, Nepal'de, vb. (taoculuk gibi) cinsler arası ilişkiye hiç de yasakçı ve eziyetçi bir tavır geliştirmiyordu.

(3) Bu tip yapıtlara feodal dönem hıristiyan Avrupa'sında da rastlıyoruz. Ama orada toplumsal evrim daha değişik süreçlerden geçtiği için bir baskın ahlâk türü olarak kendini bugüne miraslamamıştır.

(4) Bu şarkı örneklerini bolca alabiliriz. Ama yazıyı uzatacaktı. Bildiğinizi var sayıyorum.

(5) '60 kuşağına ve Batı gençliğine ileriki sayılar için hazırlamakta olduğum '68 Parisini anlatan bir yazıda etraflıca değineceğim.

(6) Karakterin bu tip şekillenişinin politik katılım, ilişkilerini de etkileyen bir boyutu da sözkonusudur.

EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN TÜRK ROMANCILIĞI

M. Semih GEMALMAZ

Türk romancılığı gençliğinden herhalde, henüz tam oturmamıştır. Başarılıdır - başarısızdır tartışması ayrı, bugün bir roman gerçeğimiz vardır. Bu nedenle bir ara güncelleşen *"vardır - yoktur"* tartışmaları, yanılgın sorularla başlatıldığı için, umulan verimi sonuçlayamamıştır. Türk toplumunun genel arayışı içinde, Türk yazımının yeri ve düzeyi ve bunun bir parçası olarak Türk romancılığının oluşumu doğru, gelişime açık sorularla tartışmayı yönlendirebilirse, belki o zaman bu çabalamadan umulan yarar gerçeklenebilir. Türk roman tarihinin bugüne varan süreçte ortaya çıkardığı birikim gerçeğini öncelikle saptamakta yarar vardır. Bu saptama, tartışmaların bir diğer bağlamda nedeni olan *"yadsımak ile yoksamanın"* birbirine karıştırılmış olması sorununun çözümüne de katkı sağlayacaktır.

İmdi, yerinde soru, Türk romanının düzeyi ve bunun nedenleri nelerdir?

Türk romanı, bilinen geleneksel birikimlerle beslenip gelişememiştir. Anlatılmak istenen şu: Geleneksel ekinimizin, bu ekine yabancı bir etkinlik alanı olarak romana katkısının kısırlığı ve ayrıca teknik anlamda romanın iç dinamiği ile oluşturduğu kendi birikiminden yararlanması sürecinin bizim roman denememizdeki yetersizliğidir.

Evlere şenlik bir öykünmecilik her alanda olduğu gibi, romancılığımız üzerinde de uzun süre egemen olmuştur. Bu öykünmecilik sadece, bilenin - ustanın - bilmeyence kopya edilmesi ile sınırlı değildir. Bundan daha önemli olanı, o yapıttaki dünya görüşüne, yaşam karşısında takınılan tutuma da öykünmenin söz konusu olmasıdır. Bu durum, salt teknik benimseniyor denerek tehlikeleri küçümsenen bir sürecin, aslında ne denli bir yabancılaşma tuzağı olabileceğine yeterince dikkâti çekmelidir.

Ekinin, bir ülkenin tarihsel - toplumsal koşullarına bağımlı olduğu pek bilinir. Nitekim onun özgüllüğü, bir ülkenin yaşamına girmiş, onun pratiği ile özdeşleşmiş olmasından ötürüdür. Çok ayrı tarihsel koşulların ürünü bir ekinin bir başka ekine alınıp aktarılmasındaki güçlüklere romancılığımızda da rastlanmaktadır. Kaldı ki, her benimseme olgusu, öngördüğü yöntemle de kendi içinde çelişebilmektedir. Öyle ya, roman üretebilen ve okuyabilen uygar bir sivil toplumu, politik toplum eliyle yaratma sürecinde izlenen yöntem ne denli tutarlıdır?

> ● ***Oysa ki dünyayı artistik olarak kavramak ancak yasacı gözlüklerin fırlatılıp atılmasıyla mümkündür.***

Yeniden romanımızdaki öykünmeciliğe döndüğünüzde görürüz ki, Batıda belirli bir gelişim süreci izlenirken, bizde, örneğin, önce natüralist izleri taşıyan yapıtlar veren, sonra romantik akımın etkileri altında yazabilmiştir. Üstelik bunda bile öze girilememiş, biçimde kalınmıştır (öz-biçim ayrılığının kabul edilebildiği ölçede). Gerçekten de biraz deşilirse, arka yüzdeki o mistik, ağırlaşmış hava hemen hissettirir kendini. Yadsımak mı gerekir? Kuşkusuz hayır; çünkü bu masalsı hava her şeye karşın bizimdir.

Küçük bir parantez ile şu noktayı netleştirmek isterim. Türk aydınının kurtulamadığı hastalığı dış faktörü abartma eğilimine prim vermeksizin, Türk romancılığının doğuşu ve gelişmesinde tarihsel - toplumsal toprağımızdan yeşeren gereksinimlerin varlığı başka şey, romancılarımızın bir anlamda zorunlu olarak öykünmeciliğe düşmesi başka şeydir.

Cumhuriyet döneminde romanın gelişimi, sanıldığından daha yoğun biçimde çeşitli bağlantılar içersindedir. En başlardan beri, devletin, sanatçıyı kollaması, kucaklaması geleneği var. Bu geleneğin köklerinde, sanatçının ekonomik bağımlılığının getirdiği bir *"devlet denetimi"* olgusu yatıyor. Ama daha çarpıcı olanı, Cumhuriyet yönetiminin -*"kul"*, *"teba"* anlayışından, *"kişi"*, *"halk"* anlayışına geçişin önemi yadsınamazsa da - *"kişi ve halk"* olmaklığın, baştan beri çok bilinçli biçimde saptadıkları sınırların, aydın yanından sanat yoluyla da aşılmasına hiç hoşgörülü olmamalarıdır.

Tanzimat öncesinde, padişah sanatçıya bir miktar altın lütfederdi. Tanzimat sonrasında, bu kez valilik, elçilik gibi kamusal görevler verilerek sanatçı denetlenirdi: Namık Kemal ilkin Erzurum vali yardımcılığına sürgün yiyor, bunu 1873 Kıbrıs, 1877 Midilli sürgünleri izliyor. Ahmet Mithat 1872'de Rodos'a sürülüyor, bu arada İstanbul'da başka adlarla yazılarını yayınlıyor). Cumhuriyet döneminde, milletvekili seçtirmek, bürokratik üst kademelere atamak, çoğun dış ülkelere temsilci olarak yollamak gibi uygulamalarla bu tutum gelişip süre-gidiyor: (Hüseyin Cahit 1922 - 1925 Çorum'a sürgün, Ha-

likarnas Balıkçısı 1924 Bodrum'a, Refik Halit 1922 - 1938 yurt dışına sürgün, Halide Edip 1923 - 1939 yurt dışına sürgün). Doğal ki, kucaklama bunlarla da kalmıyor. Devlet sanat yapıtları satın alıyor. Gerçi bu, özellikle, resim - heykel'de belirgin ise de, diğer sanat dallarında da gözlemlenebiliyor. Ancak, pazar olanağı bulan yapıtların konularındaki tekdüzelik, devletin, sanatın konusunu da saptama yetkisini kendisinde bulduğunu gösteriyor. Çok şaşmamak gerek. Enver Paşa zamanında, Cenap Şahabettin aracı kılınarak, büyük paralar karşılığında *"zabitan ve asakiri teşvik ve tesçi"* için sanat yapıtları ısmarlanıyordu. 1981'de ise, benzeri bir anlayış, Atatürk'ün 100. doğum yıldönümü kutlama programı içinde, ısmarlama şiir yazdırmaya kalkışıyordu.

Cumhuriyet dönemi bu geleneği sahiplenince, sanatçıların siyasal iktidarın beğenilerine ters düşecek

Dostoyevski

gerçeklerden söz etmelerine olanak kalmıyor. Onlar da ılımlı bir gerçekçilik ile yetiniyorlar ister - istemez. Bu ister - istemez'in altını çiziyorum; çünkü, izlenen siyasayı gerçekten benimsemeyenler bir yana, siyasal iktidarla uzlaşanların siyasaya ne denli yürekten bağlı oldukları, soru işareti uyandırmak gereken noktadır: (Peyami Safa, 1938'de Türk İnkilabına Bakışlar adlı bir yapıt üretmişken, Atatürk'ün ölümünden sonra devrim düşmanı bir yol tutmuştur). Açığa çıktığı gibi, bu dönemde, sanatçıyı hem bilinen yasal ve hem de bir kendi kendini sansür etme sınırlamaktadır. En küçük kuşkudan ıraktır ki, bu tutum gerçekte ne sanatın, ne de sanatçının çağdaş anlamı ile kollanması, korunmasıdır.

Flaubert

Cumhuriyet tarihi, bir bakıma, *"resmi olan - resmi olmayan"*ın çatışkısı tarihidir. Resmi bir dünya görüşü vardır. Bunun resmi ideologları, resmi tarihçileri, eğitimcileri, hukukçuları vardır; hatta ve özellikle muhalefet bile resmidir. Bu durumda, elbette, sanatta da resmi bir sanat anlayışı egemen olacaktır. Açıkçası, sanatçı saptanan siyasaya uyumlu, o çizgiye koşut ürünler vermek yükümünü yüklenmiştir. Bu arada önemle vurgulamak gerekir ki yeni yönetimin özellikle 1923 - 1930 arasında ve daha sonraki her önemli toplumsal dönemeçte, kısacası *"meşruiyetlerini"* sağlamak sorunu ile yüzyüze geldiği her aşamada, sanatın konusu ve biçimini saptamada zorunluluk duymuştur. insanlar romanda, müzikte kendilerini bulmak, izlemek istediklerinde, bu, bir özgürlük sorunu olarak temelinde, çizilmiş sınırların dışına taşmak biçiminde değerlendirilmiştir. Böylece romancı, resmi düşünüşe aykırı düşmemek yükümünün dışında bir de resmi düşünün savunusunu yapmaya itelenmiştir. Cumhuriyet romancılığı, yaşamın her alanını sarıp sarmalayan *"yasacılık"* salgını ile de yoğun bağlantılar içinde olmuştur. Bu bağlamda, gereksinimlerin anlatımı olan istemlerden varlık gücünü bulan sanat - Türk romancılığı - , istemlere, yasanın saptadığı ölçü ve biçimde yönelebilmiştir. Oysa ki, dünyayı artistik olarak kavramak, ancak, yasacı gözlüklerin fırlatılıp atılmasıyla olasıdır. Anlatımlama özgürlüğünden başka bir şey olmayan düşünce özgürlüğü, aslında, yaratma özgürlüğü olan sanat özgürlüğünün tam kendisidir.

Memduh Şevket Esendal köy gerçeklerine değinen eserlerini uzun yıllar yayınlayamamıştır; yaşamının sonlarına doğru yayınlarken ise adını açıklamaktan kaçınmıştır, 1920 - 1924 ve 1925 - 1938 yılları arasında elçilik yoluyla sürgün yemiştir. Aydın - köylü uçurumunu işleyen Yaban'daki Yakup Kadri Karaosmanoğlu siyasal çevrelerde iyi karşılanmıyordu. Köy Enstitüleri uygulamasının önemli kişisi ilan edilen köylü bakış açılı Hakkı Tonguç'tan çok daha çarpıcı ve doğru biçimde köy gerçeğini gören Yaban'ın yazarı, 1934 - 1954 yılları arasında elçilik göreviyle yurttan uzaklaştırılmıştır. Özel çıkarları gölgelemek için yapılan din sömürücülüğünü işleyen Yeşil Gece'deki Reşat Nuri Güntekin, her nedense bu konulara bir daha hiç değinmemiştir; 1947'de Paris kültür aşe-

Y. Kadri Karaosmanoğlu

şeliği görevini yürütmüştür. Bu örnekleri çoğaltmak olası. Açığa çıkan ilginç bir uygulama. Şöyle ki, ödellendirilen sanatçı ile denetlenen sanatçı - ki ödül aslında denetim sürecinin içinde açığa çıkıyor, bir paradoks gibi gözükmesine karşın - genellikle benzer bir uygulamayla karşılaşıyorlar. Bilinen ama ilişkisel bütünlüğü içinde aslında anlamı belirginleşen şu bilgi ile şaşırtıcı olan tablo tamamlanacaktır. Örneklediğim yazarlar ve pek çokları uzun yıllar milletvekillikleri yapmışlardır ve yazın alanında CHP armağanlarını kazanmışlardır.

Ne zaman ki sanatçı devlet kollamasından kurtularak, okuyucuya doğrudan dayanabilmiş, toplumsal gerçekleri açıklıkla ele almak olanaklı olmuştur. Yine de bu dönemin izleri tamamen silinememiştir.. Türk aydınının, sanatçısının yüreğine kazınmış o derin, o gizil kendini sınırlama eğilimi sökülüp atılamamıştır. İnsanlarımız gerçeklerden, kendi yaşamlarından ürker duruma gelmişlerdir. Temel yapabilirlikler sınırlanmakta, devinim alanı

Tolstoy

Orhan Kemal

Kemal Tahir

daraltılmaktadır. İnsanlar haklı bir endişenin eşiğinde, eylemsizliğe itelenmektedirler. Doğal olarak romancı da, kalıplarla devinir olmuştur. Bakınız, nasıl?

Uzun yıllar süren tek parti dönemi, oluşturduğu bürokratik baskıyla toplumsal tepkilere neden olur. Bu gelişim yazınımızı da etkiler; toplumsal konu ve sorunlara yönelinir. Çok partili siyasal yaşamın gereği olarak kırsal kesime gidilir. İşte bu dönemde, Enstitü kaynaklı aydın ile - ki köy yazarları kuşağıdır bunlar - kasaba politikacısı kıyasıya çatışır. Ne ki, bu sürecin ürünü olan köy romanı gibi gerçekçi bir akımda bile kalıplar yıkılamamakta, *"kötü ağa - iyi öğretmen", "idealist kaymakam - üçkağıtçı eşraf"* hemen karşımıza çıkmaktadır. Birkaçanı okudurkatn sonra, sonunu baştan kestirebileceğiniz roman dizisidir bunlar. Kaldı ki, bu akımın temellerinde yatan Gorki'lere, Turgeniyev'lere öykünülmesi, ilk dönemlerin Zola, Stendal, Flaubert öykünüşünden yeğ midir? Bu sorunun sadece bir yüzü. Ya öteki yüz? Köy Enstitülü yazarlar - aydınlar - kuşağı, kendilerini çok uzun süre sosyalist sanan, ama sosyal demokrat olduklarını ancak 1970'li yıllardan sonra kavramaya başlayan, bu nedenle de, yapıtlarındaki toplumsalcılığın, özünde dünya görüşlerinin sınırları ile belirli olduğu ürünleri veren, aydınlarımızdır. Dolayısıyla, Türk romancılığına bakarken, bu ideolojik temeli de görmek, sağlıklı değerlendiri için zorunludur. Söylenenleri şu saptama ile bütünleyelim. Romanımızdaki köy geleneği pek çok başarısız örneğine karşın, özgün bazı yapıtlarla Türk romancılığında önemli bir dönemeçtir. Bu akımdan örnek olarak iki başarılı isim, Fakir Baykurt ve Yaşar Kemal'dir.

İkinci Büyük Yıkım sonrası, sömürü ve dış yardımlarla palazlanan Türk kentsoylusu, büyük yerleşim birimlerinde bir montaj sanayi yaratır. Yeterli ve dengeli hizmet ve olankların kırsal kesime götürülememesi ile büyük toprak sahiplerinin modern tarım tekniklerini köye sokarak *"emek - yoğun"* üretim biçimini sarsması, köyden kente göç olgusunda önemli etken olur. Ucuz emeğin özellikle 1960'lı yıllardan sonra Batı'nın gelişmiş ülkelerinden istenmesi, göçü, bir dış - göçe dönüştürür. Türk romanında böylece, önce, köyden kente göçün sorunları ele alınmaya başlar. Ne var ki, *"lahmacun kültürü"*nün egemen olduğu köyleşen kentlerimiz romanlarında da, kalıplar kırılamaz. Bu kez karşımıza, *"namuslu işçi - hain patron"* ya da her nedense tek işi romandaki tüm kadınlarla yatmak olan - sevişmek de değil - bir kentsoylu tiplemesi çıkar. Ama bununla bitmez. Tiplemesinde yapaylığın kapısını bir kez açan yazar, yapıtında kendisi ile bütünleşebilecek olan roman kahramanlarını mutlak tutarlı ve dürüst gösterir. Kötülükleri, zayıflıkları ancak kıyıda köşede unutulmuş ama kesinlikle yazarla ilişkisi olmayan silik kişiler yapar. Ve nihayet, romancı duyarlığı yeterince olgunlaşmadığı için, romanlarda bir yığın *"moloz ayrıntı"* insanı boğar: (Kemal Tahir'in romanları uygun örnektir). Eski romanın ayrıntıya inmeyen tekdüzeliği, ayıklanmamış ayrıntı yığını ile romanın özünü gözardı ettiren bir diğer tekdüzeliği dönüşmüştür.

> ● ***Ne zaman ki sanatçı devlet kollamasından kurtularak okuyucuya doğrudan dayanabilmiş, toplumsal gerçekleri açıklıkla ele almak olanaklı olmuştur.***

Romancılığımızda, şu pırpırlı konuya, kadın - erkek ilişkilerine bakalım. Tanzimat döneminin romanlarındaki o güdük kadın - erkek ilişkilerini (erkeklerle düşük kadınlar, hristiyan kadınlar, cariyeler arasındaki) anımsayacak olursak, bugün romanımızda eşcinselliğin, seviciliğin kapılarının zorlanmasını ilerleme olarak niteleyebiliriz. Ama, tecimsel kaygıların romanların niteliği üzerindeki etkisini yadsıyabilir miyiz? Acaba diyebilir miyiz, bugün Türk romancısı gerçekten özgür, dilediğince yazıyor?

Kaba bir bakış bile, kadının, romanın gelişim süreci içindeki yerinin birçok açmazla dolu olduğunu saptalabilir. Cumhuriyet öncesi dönemde her şeye karşın bir denge vardır; erkekten yana bir denge. Ne zaman ki kadın hiç olmazsa kağıt üzerinde eşit haklara sahip olmuştur, erkeğin ona bakışının değişmesi, bu değişimin de romanlara yansıması umulmuştur. Ne var ki, kadın ve erkek için ayrı ahlâk standartlarının varlığı, kadını gerek fuhuş ve gerekse aile kurumları içinde meta olarak görmek sonucunu doğurmuştur. Ekonomik özgürlüğü olmadığı için, kadın aynı zamanda, *"asalak"* nitelemesinden de

kurtulamamıştır. Daha sonraki gelişmeler kadını, cinselliğinden yalıtarak - bacı, ana - belki de en çarpıcı yabancılaşmanın tuzağına itelemiştir. Türk romanında kadın - erkek dengesi kurulamamıştır. Üstelik bu erkeksi bakışı, kadın yazarların bazıları kendi cinsel deneyimlerini romanın konusu yaparak pekiştirmişlerdir. Bu gruptan da Sevgi Soysal, Firuzan adları örneklenebilir.

Kalıpların yıkılamaması, romancılığımızda yaratıcı yönün gelişmediğinin belirtisidir. Oysa biliyoruz ki, sanatçıyı sanatçı kılan, yeni biçimler, kalıplar arayıp çıkartabilmesidir. Batı romancılığında bu çaba gözlenir; çünkü tarihsel - tüplumsal kökleri vardır bu oluşumun. Bir Dostoyevski, bir Kafka utanmaksızın açığa çıkarırlar zayıflıklarını, çekinmezler yaşamlarından. Bireyin ortaya çıkması olgusudur orada sanatı derinlikli kılan. Bir başka deyişle, bireyin emarjansı olgusuyla, sanatın özce zenginleşebilme, tüm zamanların sanatı olabilmek olanağına kavuşması, doğru orantılı bir gelişim çizer. Cumhuriyet ekin tarihi içinde, bireyin ortaya çıkması olgusu tamamlanamamış, yaşanan bir süreçtir. Türk romancısı yaşama, tarihsel - toplumsal gerçeğin ışığında bakmaya daha 1950'lerden bu yana bakabilmektedir.

Nedir tüm zamanların sanatı olmak? Gelecek nesillerin de ilgi duyabileceği - gelecek nesiller için, demiyorum - bir roman yazılabilir mi?

Eskiden yazılmış bir romanı bize şimdi otukan, o yapıtı belirleyin koşulların, benzerlikler bulunması ya da en doğrusu evrensel çelişkinin yakalanmış olmasıdır. Shakespare'i, Tolstoy'u yaratan ve onların da genel olarak - zaman ve yere bağımlılığı oranında - yapıtlarında dokusunu ördüğü koşullarla, onu şimdi okutan koşullar arasında, kuşkusuz büyük ayrılıklar vardır. Nedir, onlar *"kişi-insan"*ı anlatmışlardır; onun her zaman ve her yerdeki gerçeklerini dile getirmişlerdir. Bu durumda romanın örgüsü, belli bir yer ve tarih dilimindeki insanı aşar, evrenselleşir. Erdemli olmak tüm zamanların ereğidir, savaş ve barış insanlığın sorunudur, erk tutkusu ve baskı, başkaldırı gibi insanla yaşıttır, cinsellik, ölüm gerçeğin yeniden ve yeniden kendisini ürettiği evrensel çatışkılardır. Hiç kuşkusuz, bu temaların işlenmesi yetmez; biçimin ve biçemin özgün olması da gerekir. Bizim romancılığımız henüz bu aşamaların epeyce gerisindedir.

Bugün Türk romancısının içinde bulunduğu ağır yaşam koşulları göz önüne alınırsa, gelecek üzerinde umutsuzluğa düşmeye yeter neden var sayılabilir. Hoş bu ağır yaşam koşulları romancıya özgü değil, ama tartışmaya açık yaygın bir görüşle, sanatın yaratımı için olanakların genişliği ve zenginliğinin önemli etken olduğu da unutulamaz. Örneğin, vergi bağışıklığına ilişkin komik rakamlı bir telif hakkı sözkonusu iken yeni çıkarılan düzenlemelerin de - başlıbaşına bir hukuksal eleştiriden geçirilmeye değer - bu alandaki gereksinimlere yanıt getirebileceği kuşkuludur.

Bunların yanısıra, yazarların yayınevlerine bağımlı olması, pazarlama sorunlarından ötürü değişik seslere olanak tanınmaması, sanatçı ve sanatın özelde de Türk romancılığının üzerindeki olumsuz belirtkenlerdir. Bugünkü etkinliği bir yana, Yazarlar Sendikası bir bakıma bu koşullara tepkinin ürünüdür.

Yıllardan beri siyasal iktidarların bilinçli olarak izledikleri ekin siyasaları, parfümle birlikte kağıda da zam yapılması sonucunu doğurmuştur. Uzun yıllardır ve halen kitap *"lüks tüketim malzemesi"* olarak algılanmaktadır. Öyle dönemler olmuştur ki, kitaplardaki fiyat artışları süre giden enflasyonun önüne geçmiştir. Etkin ve ürkütücü uygulama sonucu, kitap yasağı, okurun baş korkusu olmuştur. Şu ya da bu nedenle gözaltına alınan insanlar, kitap ve daktilolarıyla teşhir edilmişlerdir. Türkiye'de 1982 Anayasası ve şöhretli Ceza Yasası da dahil, kitapların yasaklanması temel yasaların tümüyle çelişmektedir. Ve Türk romancısı bu koşullar altında roman yazmaya çalışmakta, Türk okuru da okuma çabasını göstermektedir.

Görüldüğü gibi, Cumhuriyet dönemi romancılığı dev sorunlarla karşı karşıya olmasına karşın, yine de roman üretebilmişlerdir. Tüm depolitize çabalarına karşın toplumsal yapımızın devingenliğine (mobilitesine) koşut olarak oluşan bir Türk romancılığı vardır, okur gerçeği vardır. Romancı ile okur arasındaki karşılıklı etkileşim ve dialog, romancılığımızın gelişiminin güvencesidir.

ORWELL'den sosyalizme İngilizce bir bakış

ÇIKIYOR

GEORGE ORWELL

Aslan ve Unicorn

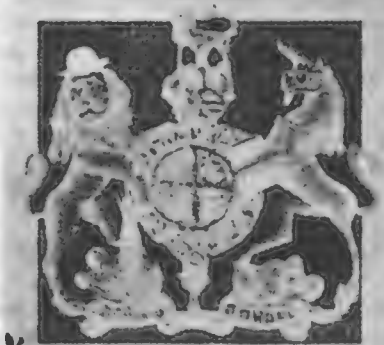

sokak yayınları

300 Lira

Dağıtım: Cemmay

SEVGİ SOYSAL ÜZERİNE

Zeynep FÜSUN

Sevgi Soysal'ı varoluşçu etkiler taşıyan ilk öykülerinden başlayarak toplumcu gerçekçi bir çizgiye geldiği son dönemine dek yapıtlarından incelediğimizde, yazarın giderek yükselen bir eğri biçimindeki değişim ve gelişim çizgisini yakalarız. Her yeni yapıtta bir önceki bakış açısının aşıldığını görürüz. Vardığı yeri sürekli sorgulayan yazar, gelişimini sürdürür. Varılan her yeni noktaya bir önce bulunulan temel oluşturmuştur. Bu yüzden Sevgi Soysal'ın yazın yaşamında büyük iniş çıkışlar yoktur. İlk yapıtlarıyla son dönem yapıtları birlikte incelendiğinde aradaki farkın çok büyük olduğu bir gerçektir. Ancak varoluşçu bir yazarken ansızın toplumcu gerçekçi olmamıştır Sevgi Soysal, adım adım ulaşmıştır toplumcu gerçekçiliğe. Nitekim Atilla İlhan'a yazdığı bir mektupta *"... Bana sorarsan, ben ilk gününden beri yazdıklarımda hiç de öyle uçurumlar bulamıyorum bir türlü. Eh! Elbet kimse saymıyor yerinde, hayatta üç koca değiştirip kanser de olabildiğime göre, Kızılay anıtı gibi, bildiklerimi hep aynı taşa yontacak değilim ya!"* biçiminde *"Barış Adlı Çocuk"*a gelen eleştiriler hakkındaki düşüncelerini dile getirmektedir. (Sanat Olayı, Sayı: 27, 1984)

Sevgi Soysal'ın ilk yapıtı olan *"Tutkulu Perçem"*deki öykülerde işlediği temaların bir çoğunu diğer yapıtlarında da buluruz. Ancak aynı olgunun farklı bakış açılarından ele alınması sözkonusudur. Sözgelimi *"Tutkulu Perçem"*de tarihsiz bir ben'in korkuları *"Yenişehir'de Bir Öğle Vakti"*nde Olcay'ın çocukluğuyla toplumsal çerçeveye oturmuş olarak verilir.

"Günler geçiyor bir örnek. Tekdüze düğümleri, ağırlıklarıyla günler geçiyor-gelmiyorlar... Özlemimi yücelten korkuları eksildi. Boş durmuyorum ben de, ayak yoluna kitlenip babaannem gibi namaz kılıyorum" (Düşmanlığı Olan Bu Sevinçte – Tutkulu Perçem). *"Babaannesini severdi Olcay. En çok da sevgisizlik duvarının yıkıldığı bir Kafdağı'nın masalını anlattığı için... Babaannesinin dizinin dibinde daha çok oturmaya başlamıştı. Aynı masalı tekrar tekrar anlattırıyor, sık sık sessizce ağlıyordu. Anası Olcay'ı kendi kendine namaz kılmaya çalışırken yakaladı bir gün"*. (Yenişehir'de Bir Öğle Vakti)

Onüç öyküden oluşan Tutkulu Perçem'de kendini tasarlayarak gerçekleştirmenin sancılarını yaşayan bir insanı buluruz. Bilinçli bir seçimle yalnızlığı yağleyen bir insandır bu. Kendini belirlemiş ve insan olmuş özünü gerçekleştirmiştir. Belirlenme gereğinin bilincinde olmayanlarla kendisi arasına sınır çeker. Onlar insan değildirler, çünkü dünyaya gelmek yetmemektedir insan niteliği kazanmaya. *"Bir güneş batımı geürdi sonra. Bir güneş batımı vardı bu kentin, yalnızlığımı kalabalıklardan alır bana geri verirdi... Her şey sensizlikti aslında. Sen dediklerim en sensizliklerimdi. Bozkır ama bir bozkır sendi bana. Genişlikti, bitmezlikti, kopmuşluktu, ıraklıktı"*. (Kalabalıklarda – Tutkulu Perçem). Öyküde yalnızlık işlenmektedir. Bilinçli bir seçimle gelen yalnızlıktır bu. Kalabalıklar karşısında, kabalıklara karşı seçilmiş, sorumluluğu ne kalabalıklara ne de kişinin tutkularına yüklenebilen.

"Şeylerdeki şeyler işte - Sokaklardaki insanlar görmüyorlar beni. Oysa günlerdir tutkularım perçemlerimde dolaşıyorum... Durağa geldim. Çocuklu kadınlar, çocuksuz çantalı kadınlar, kadınsız çantalar, cikletli kızlar, cikletli at kuyrukları hep bekliyorlar. Onlarla beklemek... Gelseydi otobüs gösterseydim onlara. Geldi otobüs ve ONLARIN KALDIRIMINA YAKLAŞTI. (Büyük harfler Sevgi Soysal'a ait) Ayağa kalkıp eteklerimi silkeledim." (Tutkulu Perçem – Tutkulu Perçem) Kendini diğerlerinden ayırma olgusu belirgin bir biçimde karşımıza çıkıyor. Kendini belirlemiş olmaktan doğan farklılığa bağlanabilir.

"İşte yine sıkılıyordu kadın. Bıraktı kocalarını, nenlerini, bilmemnelerini ve yürümelere çıktı... Kocalarıma, nenlerime bilmemnelerime dönmeliyim dedi kadın... Artık kocaları, nenleri, bilmemneleri sıkılacaktı biliyordu". (Onbir Ayın Birisinde Gidelim Güzelim – Tutkulu Perçem) Öykü kahramanının yaşantısı tekdüzedir. Ancak tekdüzeliğin ayrımında olunarak sürdürülen bir yaşam sözkonusu.

Sevgi Soysal'ın ikinci yapıtı *"Tante Rosa"*da bütünlendiğinde, bir yaşam öyküsü oluşturan on dört öykü buluruz. Tante Rosa, çevresiyle birlikte anlatılır. *"Tutkulu Perçem"*de tek başına varolan ben, bir çerçeve içine oturtulmuştur. Yine de çerçevenin işlevinin Rosa'nın farklılığına vurgulama olduğunu söyleyebiliriz.

Baştan ayağa başkaldırıdır Tante Rosa. Her başkaldırısının ardından yenik düşmesine karşın umudunu yitirmez. Sürekli yeni başlangıçlar ara". At cambazı olmak isterken, kendini Rahibeler Okulunda bulur. Yaşamına getirilen sınırlamaların nedeninin, İsa olamayacağını düşünür. Rahibeler Okulundan kovulur. Cinselliğini yaşadığı ilk erkekle evlenir. Evlilik girdiği ilişkinin anlamını yokettiğinde, namusun anlamını kavrar. Eşini ve çocuklarını terkederek kente gider. Kilisece afaroz edilir. Gittiği kentte yaşamının öğüt verici bir öykü olarak yayınlandığı *"Sizlerle Başbaşa Dergisini"* satarak yaşamını kazanır. Ölen yeni kocasının, mezarının bakımsızlığıyla yanındaki mezar arasındaki çelişkiyi farkeder ve bunu ticari amaçla kullanır. Mezarlıkta üretici olur. Kendi kendine aşk şarkıları söyleyen yaşlı bir kadınken, kasiyerlik için başvurduğu işyerinin

genelev olduğunu öğrendiğinde önce geri döner. Ardından bakirelik döneminden kalma değerlerle ekmek parasının geri tepilemeyeceğini düşünür. İşe başlar, fahişe olmaya özenir ve işyerinden kovulur. Toplumun dışladıklarının da kendi kuralları vardır. Onlara da uyum sağlayamaz Rosa. Ölüm anında da yeni bir başlangıç umudunu, korumaktadır. Ama, o an karşısında beliren yeni Rosa'nın kendini nasıl kurması gerektiği biçimindeki sorusunu yanıtlayamadan ölmesi belki de sorunun yanıtını bilmediğindendir.

*"Onbir Ayın Birisinde Gidelim Güzelim"*de (Tutkulu Perçem) ve *"Tante Rosa"*da bırakma teması işlenmiş. İkisini karşılaştırdığımızda Tante Rosa'nın koşullarının belirlendiğini görürüz. Oysa öyküde tam bir belirsizlik sözkonusudur. Tante Rosa'nın evliliğini, içinde yaşadığı koşulları, neleri bıraktığını biliyoruz: *"Bir mektup bıraktı Tante Rosa arkada, üç çocuk bıraktı, biri emzikte, kaz kızartması ve elma pastası yapmasını, masa örtülerini kolalamasını öğrettiği bir hizmetçi kız bıraktı. Margarita ekili küçük bir bahçe, tahta merdivenli, yüksek tavanlı, çalar saatli bir ev bıraktı, her pazar sabahı kiliseye giden, her pazar öğleden sonra koynuna giren kocayı bıraktı, şapka giyen komşu kadınları, sümüklü çocuklarını bıraktı, onların kocalarını, onların da kaz kızartmalı hayatlarını bıraktı, kiliseyi bıraktı, org seslerini, noel şarkılarını bıraktı. Kiliseden dönen çocukların attığı kartopuyla delinen camı tıkadığı sol memesini bıraktı. Gitti. Gitti fabrika bacalarının gemi düdüklerinin oraya. Herkesin birbirinin ayağına bastığı ve pardon demediği insanların oraya gitti, pazar günü öğleden sonraydı, akşamdı ya da, yollara düştü, arkada soluk menekşeler arasına katlanmış mektuplar bıraktı, gelin elbiseleri duvaklar bıraktı."*

Sen Ey Saçma Barışlar Getiren Yağmur'un kahramanı (Tutkulu Perşem) *"Kendi sevi türkümü söylüyorum. Üzünüçlü kısık bir şarkıda birleşip, güneşli baş dönmeli havalarda bırakıp gitmenin türküsünü. Vermeyi almayı ve bir şeyler beklemenin türküsünü"* diyor. Tante Rosa yaşamı boyunca birçok kez söyleyecektir bu türküyü. Ancak güzel bitirmelerin koşullarını da buluruz Onda. Aynı koşullardaki başkaları bu türküyü söylemedikleri halde Tante Rosa'nın söylediğini de.

Tante Rosa'nın içinde bulunduğu koşulları O'nu etkilediği kadarıyla biliyoruz. Yansıtılan gerçeklik Rosa'ya göre bir gerçeklik. Gözlemlenen eleştirel bakış açısı da Rosa'ya, başka bir deyişle bireye özgü.

Toplumsal değil, bireysel bir eleştiri sözkonusu.

Tante Rosa'nın Sevgi Soysal'ın teyzesi olduğunu, yani gerçekten alınma bir tip olduğunu biliyoruz. Yazar, büyükannemden bana uzanan bir çizgi diyor O'nun için. Bir terketme anında kendini olumlama amacıyla yazılmış Tante Rosa. Bırakma, Sevgi Soysal'ın yapıtlarında sık görülen bir tema. *"Yürümek"*te de aynı konuyla karşılaşırız.

"Yürümek" Sevgi Soysal'ın ilk romanı. Romanda cinsellik sorunu, kadın ve erkek açısından Elâ ve Memet örneklerinde ele alınmış, ikisinin yaşam çizgileri ayrı ayrı verilmiş, onları yapan toplumsal süreçler betimlenmiş, Elâ ve Memet'in birliktelikleri anlatılmıştır. Roman kişilerinin ruhsal durumları toplumsal süreçlerle birlikte verilmiş, ancak bireyin, bireylerin toplumsal süreçleri ilerletici doğrultudaki katkıları üzerinde durulmamıştır.

Yürümek'te, Tutkulu Perçem'deki *"Köstebekname"* ve Tante Rosa'daki *"Tante Rosa'nın Düşü"* öykülerini anımsatır biçimde insan yaşamıyla doğal yaşam arasındaki benzerlikler ve karşıtlıklar üzerinde durulmuş. Elâ ve Memet'in yaşam çizgileri anlatılırken, her yaşam kesitinin başına gelen doğa betimlemeleri, metnin nasıl yorumlanması gerektiği konusunda okuyucuya yol gösteriyorlar.

Köstebekname'de yazarın bir köstebekle söyleşisini buluruz. Yeraltı toplumunun sağlamlığından söz eder *"Köstebek"*. Durmuş oturmuş bir toplumları vardır. Bu toplum içinde köstebeğin kendini yalnız

hissetmesine, hele yalnızlığı seçmesine hiç olanak yoktur. Köstebek çukuruna döner. Yazar, yalnızlığında düşünür bu yeraltı toplumunun sağlam adamlarını. *"Bizde değişmeler olmaz dedi köstebek gururla oturmuş toplumların yeridir yeraltı. sağlam toplumların. Öyleyse yoktur sizin örfleriniz falan dedim. Siz güneşi doğurtamazsınız üzünçlü bir şarkıda. Bekleyemezsiniz açana dek birilerinin Mayısında geç kalmış çiçekler. Bir anlık mutluluğa yağmaz karlarınız... Yenik düştü köstebek, girdi çukuruna... Ve ben yalnızlığımda bu sağlam adamları düşündüm."*

Tante Rosa'nın Düşü'nde Rosa sık bir orman içinde bir köstebek deliği bulur. Delik, bir dehlize açılmaktadır. Bir çıkış bulma umuduyla dehlize girer, ilerledikçe dehlizin daraldığını farkeder. Çıkışı ansızın bulma umudunu yitirir. Sürprizler ancak, *"Sizlerle Başbaşa Dergisi"*nde vardır çünkü. Kocalarını bulur karşılarında. Tüm tanıdıkları ellerinde çiçeklerle cenazesine gelmişlerdir. Kendi ölümüne üzülür ve uyanır. Tante Rosa'nın yaşam çizgisini izleriz böylece. Hep yeni başlangıçlar arayan bir çıkış bulma umudunu hiç yitirmeyen Rosa, çıkışı bulamadan öleceğini sezer.

Yürümek'te karabatak korkusuzca dalar göle. Göl onun için, *"hep yüzülerek varılacak yeni köşeleri"* olandır. Karabatak bir ileri bir geri

batarak canlılığını sürdürür. Hilton'da balayını geçiren Elâ, apansız karşısına çıkan cinsellik denizi karşısında ürker. Hep ayağının ucunu sokup kaçmıştır şimdiye dek. Ansızın denize itilir. *"Elâ denize daldı. Soğuktan takırdayan dişlerini kimseye çaktırmadan kahramanca yüzdü. Karabatak gibi hep yüzülecek, varılacak yeni noktaları yoktur Elâ'nın. O hep aynı göl parçasında yüzen şaşkın bir ördek"*tir.

Tante Rosa gibi Elâ da bırakacaktır eşini. O hep yeni başlangıçlar arayan Rosa'nın aksine, bıraktığı noktadan farklı bir doğrultuya gidecektir. Bitim noktası bir başlangıçtır Elâ için, fakat yepyeni bir başlangıç değil. Bulunduğu yeri sorgulayarak yeni yönünü saptamaya çalışır.

Tante Rosa'da tekdüze bir yaşamın, bir parçası olarak verilen çocuk sahibi olma, Yürümek'te çocuğun kadını zincirlemek için nasıl kullanıldığını göstermektedir. *"Çocuğunu getirdiler. Çocuğunu göğsünün üzerine yatırdı... Sonra çiçekler, ilk nazarlıklar, ilk geçmiş olsunlar, ilk hayırlısılar, 'bağışlasınlar' armağanlar, alışılmış bayağılıklara her zaman açık bırakılmış kapılardan içeri süzüldüler. Elâ o anı bir daha ele geçirmemek üzere kaçırdığını, şimdi geriye açık kapılardan sızan bayağılıklara katlanmak kaldığını, artık hep katlanmak kaldığını düşündü. Katlanmaya dönüşen sevinç. Göreve dönüşen soluk... Bebek bezleri, bebek banyosu, mama saatleri, bütün bunları yapmak nasıl doğalken, güzel olmayan yanlış bir çizgiye dönüşmesi. 'Çocuğun var, ona göre ayağını denk al', 'çocuklu yuva yıkılmaz', 'çocuk analı babalı büyümeli' cümlelerinin bu doğal görevi ağırlaştırdığı. O hiç unutamayacağı kadar güzel ağlama sesinin kumbaralara atılacak paralar, bankalara açılacak hesaplar, doğum günlerine katılacak akrabalarla uzaklaşacağını. Korkmasa ama korkmasa, bu ilk ağlamayı ilk güzelliğinde, ilk doğallığında bırakabilir, onu boğabilir, yokedebilirdi."*

Tutkulu Perçem'den başlayarak Yürümek'e gelen erkek dünyasının değerlerini kabullenmeme, Yürümek'te farklı bir boyut kazanır. Erkek dünyasının değerlerinin nasıl oluştuğu da verilerek, olaya salt kadınlık açısından yaklaşım bırakılmaktadır. Romanın sonunda yürüyen Elâ, kadın olmaktan uzaklaşıp kadın - insan olmaya gitmektedir.

"Yenişehir'de Bir Öğle Vakti", Yenişehir'de bulunan bir kavağın yıkılışı üzerine kuruludur. Oldukça kalabalık olan roman kişilerinin ortak özelliği, kavağın yıkılışı sırasında Yenişehir'de bulunmalarıdır. Roman kişilerinin yaşamı geriye dönüşlerle verilir. Kişiler, niteliklerini toplumsal ilişkilerinden alırlar. Roman kişilerinin yaşamları verilirken salt sorunların serimlenmesiyle yetinilmesi, olayların sonuçlandırılmaksızın anlatımı, gerçek çözümün toplumsal olduğunu göstermektedir. Böylece çok farklı toplumsal kesitlerden alınmış kişilerin sorunları aynı çerçeve içine alınmış olur. Özellikle Ali tipiyle çözümün nerede olduğu vurgulanır. Sınıfsal bir bakış açısıyla karşılaşırız.

Burjuva kökenli Doğan, kardeşi Olcay ve işçi kökenli Ali'nin oluşturduğu üçlü çerçevesinde teorinin önemi, kadın-erkek eşitliği, sorunlara nasıl yaklaşılması gerektiği, alınması gerekli tavır vb. tartışılır. Sonuçta olumlanan Ali'nin çizgisidir.

"Ali ansızın sustu... Düşüncelerini toparlamaya çalıştı: Diyelim şurda bir kapı var. Dolu bir odanın tek kapısı olan bir kapı. Oda dolu. İçeridekilerin çıkması gerekiyor. Odada olanlar önce yüklenirler kapıya. Sonra kapının kilitli olduğunu anlarlar. Kapıyı zorlarlar. Kapıyı açmanın yollarını düşünürler sonra. Kapının ancak anahtarla açılacağını anladıktan sonra anahtarı ararlar. Anahtarı bulurlarsa açarlar kapıyı. Bulamazlarsa yüklenmeye devam ederler; sorun kapının açılmasıdır çünkü. Anahtar değil. Şimdi ben anahtarı odadan, kapıdan, çıkması gereken insanlardan soyutlayarak, anahtarı bendedir diye ortaya çıkmaya karşıyım..." "Yani anahtarı küçümsüyor musun? Teoriyi küçümsemek değil mi bu? Teori olmadan..." "Amaç onların çıkması bu kadar basit... Yoksa anahtarın tek başına açabilme gücü bir şeyi ifade etmez."

● *Düzenin dışladığı insanların gerek "Yenişehir'de. Bir öğle Vakti"nde gerekse "Şafak"ta olumlandığını görüyoruz.*

Doğan, Ali'nin sınıfından olan bir kişinin katı olması gerektiğine inanmakta, Ali'nin esnekliğinden rahatsız olmaktadır. Şöyle diyecektir Ali: *"Küçük burjuva aydınları, aslında bir suçluluk duygusuyla, düşüncelerine gem vuramayıp alır başlarını giderler. Kendilerini değiştirememe korkusu, onlara her şeyi söyde bir çırpıda değiştirme ataklığını verir. Bazen teoriyi korkaklık ve suçluluklarını gizleyecek bir duvar gibi kullanırlar. Hareketlilik ve esnekliğin gerekli olduğu durumlarda bu katı, dural duvar olayların gücüne, baskısına dayanmayıverir ve ardından korku, suçluluk sızıtır."*

Olcay'ın, Ali'yi tanımadan önce yaşadıkları Elâ'ya anımsatır. Censillik konusunda iki yüzlü tutumu farketme ve bireysel bir başkaldırı. Elâ bu noktada kalmıştır. Olcay'sa, bireysel başkaldırının çözüm olmadığını kavramıştır. Burjuva kökenli olmasına karşın kadın olmasından ötürü, o da kurbandır. Gerek cinsellik ve gerekse kadın sorununun çözümü toplumsaldır. Kadın özgürleştiğinde —düzenle bağlarını koparma savaşımına girdiğinde anlamlı birliktelikler kurulabilecektir: *"Cesur kişiler gibi tutalım ellerimizi. Selamlaşmak için, birbirimize dayanmak için değil"*. Olcay sınıf bağlarını koparamamanın tedirginliğini yaşamaktadır. Ali aceleci bulmaktadır O'nu. *"Sizler nasıl da acelecisiniz... Bu kadar güçlü bağlar bir çarşamba günü kopmaz bacı... Asıl yalan koparmadan, koparma günü gelmeden, kopardım sanmak"* Olcay, başaramayacaktır. Ve kavak yıkılır.

"Şafak", Sevgi Soysal'ın Adana sürgünlüğünün öyküsü. Romanda otobiyografik öğeler baskın olmakla birlikte, gerçeğin kurgulanmış biçimi olduğunu belirtelim. Bir baskın ve baskın anında orada bulunan kişilerin yaşamları geriye dönüşlerle anlatılıyor. Roman üç bölümden oluşmakta: Baskın, sorgu ve şafak. Romanda odağı oluşturan Adana'da sürgün cezası çekmekte olan Oya, Avukat Hüseyin ve henüz cezaevinden çıkmış olan Öğretmen Mustafa, baskın anında Oya ile birliktedirler. Gözaltına alınırlar ve şafakla birlikte salıverilirler.

Oya, Mustafa ve Hüseyin aynı dünya görüşünü benimsemelerine

karşın kendilerini ve koşullarını farklı biçimlerde değerlendirmektedirler. Bir küçük-burjuva aydını olan Oya ile kırsal kökenli Mustafa ve Hüseyin'in kendilerini sorgulama süreçleri ve dış gerçekçilikle hesaplaşmalarındaki farklılıklar, toplumsal kökenleri ile açıklanır. Romanda kimi yan kişilerde de aynı olgunun ele alındığını görürüz. Oya, almış olduğu eğitimin, yetiştirilme biçiminin etkisini kırarken, zorlanırken kırsal kökenli Mustafa, Oya'nın aşmaya çalıştığı yaşam tarzına özentisini kırmakta zorlanmaktadır: *"İşte bizleri zayıflatan bu. İçinden gelmediğimiz bir sınıfa farketmeden özenmek. Çünkü yıllarca tahsili filan hep sınıf atlamak için yapmışız. Yıllarca bunu için sıkıntı çekmişiz. Kendimize ait olması gereken bir ideolojiyi keşfettiğimizde daha doğrusu keşfettirildiğimizde, bocalıyoruz. Çok yatırım yaptığımız bir şeyden zor mu vazgeçiyoruz, nedir?"* (Şafak)

Mustafa'nın cezaevinde tanıdığı Doğan ve Nuri'de görürüz aynı ikilemi. *"Doğan aşmak istediği, karşı çıktığı dünyanın yakınlığından kendisini yeniden ele geçirmesinden korkuyor, bu korkuyla gerekli gereksiz saldırılara geçiyordu.* —Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ndeki Doğan'ın da katılık yanlısı olduğunu anımsıyoruz burada— *... o dünyanın değerlerinden bucak bucak kaçıyor, belki de bunlara yeniden kaptırmaktan korkuyordu kendini.*

Nuri; hayattan korkuyordu o. Kısaca hayatın zorluklarından yeniden iş bulamamaktan, eline bakanları sefil etmekten korkuyordu. Zaten yanık bulduğu yaşamı, bir de faydasız eylemler sonucu iyiden iyiye yakmaktan korkuyordu. Özlemleri vardı. Bastırılması güç özlemleri. Güzel bir kadın, iyi bir yemek, giyinmek gibi şeyler, öyle elinin tersiyle itiliverilecek şeyler değildi O'nun için." (Şafak)

Oya, "Yürümek"teki Elâ'nın bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. Bireysel başkaldırısı toplumsal başkaldırıya dönüşmüştür. Yine Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ndeki Olcay da Elâ'nın uzantısıdır. Olcay'da da aynı dönüşüm sözkonusudur. Ancak, Olcay kendini aşmayı başaramayacaktır. Yürümeye devam eden Oya ise kendisiyle ve koşullarla hesaplaşmasını sürdürür: *"Sadece daha çok güzelliğe alıştırılmış daha doğrusu tuhaf bir güzellik anlayışı içinde yetiştirilmiş bir insanın, çirkinli güzelli bir bütünde bile, tek gözünü kapayarak güzeli ayırmaktan kurtulamayışı. Ya da güzel, şık bulduğu şeyler için her türlü ataklıktan çekinmeyen, cesareti güzel bulduğu için cesur olan ama çirkinliğe, gereğinde çirkin olmaya, gerçeğin çirkin de olabilecek yüzünü karşılamaya hiç de cesareti olmayan, kişiliğinin temeldeki korkaklığı O'nu şaşırtan. Geçtiği bunca deneyden sonra bile, kapının beklenmedik anda açılıvermesi karşısında duyduğu ürküntüyü sonradan böyle açıklayacaktır Oya".*

Düzenin dışladığı insanların gerek Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'nde gerekse Şafak'ta olumlandığını görüyoruz: *"Merkez Cezaevinde yıkılmış, sayısız ağız biliyor Oya. Camekanlara, erkek cüzdanlarına uzanmaktan başka çok az şey anlayan makikürlü parmakların 'hırsız, soysuz, cani, ahlaksız, çingene diye gösterdikleri kadınların kirli, sarı, donuk koğuş ışığında bakkal defterlerini gözyaşlarıyla ıslatacak bu ağıtları yazdıklarını gördü. O ağıtların hepsi... sıradan. Gerçek acıların çoğu gibi".* (Şafak) (Yürümek'te sözedilir gerçek acıların sıradanlığından. Doğum sancısı çeken Elâ, o sırada gördüğü bir filmi arkadaşına anlatan hastabakıcının film kahramanı için gözyaşı döktüğünü duyduğunda, kendi acısı karşısında niye bunca duyarsız olduğuna şaşar. Çektiği acının sıradanlığıyla açıklar bunu.)

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'nde Ali, Doğan'a şöyle diyecektir: *"... şu senin lümpen dediklerin... hapishane düzeninde çamuru, pisliği, ahlak, namus gibi sözler yakıştırılmıyor onlara, onlar da buna karşılık yalanı, namussuzluğu, onursuzluğu kolaylıkla benimsiyorlar, bunlar artakalıyor anlara çünkü bunlarla avutuyorlar kendilerini., o cinayet işlenerek bile kopulamayan değerlerden hiç birine sahip değiller ve olamazlar, olmaya kalkarlarsa yaşayamazlar, çok basit bu; işte örneğin sen, onlarınkine benzeyen bir suçla belki ancak öyle suçlarla, şu kalenden kopabilirsin".*

Olayların nesnelliğiyle bireyin öznelliği arasındaki çelişki gösterilmektedir Şafak'ta. Olay iki ayrı düzlemde anlatılıyor: Olayın içinde bulunan kişilerin bilincinden ve olaya kuşbakışı bakan yazarın bilincinden (Murat Belge, Birikim, Temmuz, 1976) Kapının tekmeyle açılmasıyla Oya, gece boyunca sürüp gelen tedirginliğinin nedenini anlar. Sürgünlüğü bitmek üzeredir ve davranışlarına çok dikkat etmektedir Oya. Tümüyle kendi kabuğuna çekilmiştir. Avukat Hüseyin'in yemek davetini tekdüze yaşamından anlık bir kurtuluş olarak düşünmüştür. Bir yandan da kabuğundan çıkmak tedirgin etmektedir O'nu. Evin basılmasını beklemektedir. Özellikle kendisi için yapıldığını düşünür baskının. Burada baskın olayını, Oya'nın bilincinden izliyoruz. Yazarın olaya bakış açısı farklıdır oysa: *"Ansızın basılıverdi ev. Şimdilerde*

Adana'da basılan bir yığın ev gibi. Oya ise, basılan evlerdeki korku, şaşkınlık, öfke ya da benzeri duygulardan herhangi birini yaşayan nice kişiden biri, istemese de kavramalı bunu". Oya'nın ben-merkezli bakış açısını eleştirir: *"Bu baskını da başkalarıyla paylaşıyor. Üstelik hiç de tanımadığı başkalarıyla. Ne ev sahibini, ne Hüseyin'i, ne Mustafa'yı, ne Ekrem'i, ne Zekeriya'yı ne Gülşah'la, Ziynet'i doğru dürüst tanımadığı halde, işte şu anda onlarla birlikte basıldı. Benzemek zorunda, benzer durumları paylaşmak".* Tutkulu Perçem'de gördüğümüz kendini diğerlerinden ayırma, farklı olma olgusu yine karşımıza çıkıyor. Üstelik benimsediği dünya görüşü gereği, bunu aşmış olması gereken aydın bir kadında.

Tarihsel ruhsal bir oluş olan insan, algılama sürecine bu niteliğini de katar. Yazarın bakış açısında vurgulanan nesnellik olayı ve kişileri tarafsız bir biçimde içine duygularını katmaksızın anlatmasıyla açıklanamaz salt. Yazarın evrimi, dünya görüşündeki farklılaşma olaylara yaklaşım biçimini, olay ve kişileri algılama biçimini değiştirmiştir. İnsanın özünün onun toplumsal ilişkileri olduğundan hareketle kişiler, onları oluşturan ilişkileriyle verilmiştir. Sağ örgütlerin yetiştirmesi Zekeriya'nın ele alınışına baktığımızda, Ona dünya görüşünden ötürü birtakım olumsuz özellikler yüklemek yerine toplumsal ilişkileri içinde nasıl biçimlendirdiğinin anlatıldığını görürüz:

"Kimsesi yoktu Zekeriya'nın. İlkokulu bitirdikten sonra da arkaladı O'nu, ilişkilerini kullanarak Adana 'Milli Mücadele Derneği aracılığıyla Motor-Sanat'a yerleştirdi. Bütün masraflarını gördü dernek. Yakasındaki bozkurt rozeti, ailesi, her şeyiydi... Doğrusu O'nu kollamış, okutmuş olanlara minnet duymakta haklı."

Tutkulu Perçem'deki tarihi olmayan, içinde bulunduğu toplumdan soyutlanmış, ben Tante Rosa'da O'nun farklılığını vurgulayan bir çerçeveye kavuşur. Yürümek'te, toplumsal ilişkiler ağı belirir. Ancak birey sorunlarıyla ilintisi vurgulanmaz. Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'nin insanları, toplumsal ilişkilerinin belirlediği insanlardır. Şafak'taysa toplum ve birey, özneyle nesne arasındaki çelişki vurgulanır. Yazarın ilk yapıtı, Tutkulu Perçem'i izleyen yapıtlarında bakış açısı sürekli değişir. Tutkulu Perçem'de salt bir insanı içine almakta olan objektif giderek o insandan uzaklaşmakta, bunun sonucunda başka insanları da içine almaktadır. Ancak uzaklaşılan nesne odak noktasıdır. Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ne kadar Sevgi Soysal olarak niteleyebileceğimiz bu nesne, özellikle Şafak'la birlikte Sevgi Soysal değildir. Objektife bakanla objektife konu olan farklılaşmıştır.

SAÇAK

Kadınların Siyasal Haklarının
50. Yıldönümünde
Binbir Çilenin, Acının, Engelin İçinden

Taha Akyol, "Sivil Toplumcu"lar ve Tevfik Fikret

1933 Üniversite Reformu

Avrupa Solu'nda Sosyalizm ve "Reel Sosyalizm" Tartışması

Piyasa, Devletçilik ve Demokrasi

Abone Koşulları: 6 Aylık 1250, 1 Yıllık 2500 TL.
Tek isteklerde ederi kadar posta pulu gönderiniz. 250 TL

Babıali Cad. Pak Han
No: 16/401 CAĞALOĞLU
İSTANBUL

KISA***KISA***KISA***KISA*

* FOTOĞRAF YARIŞMASI: TMMOB Makina Mühendisleri Odası İzmir Şubesi, Odanın 30. kuruluş yılı için bir dizi etkinlik planlamıştır. "Ülkemizde üretim ilişkileri içinde makina ve insan" konulu fotoğraf yarışmasının bir parçasını oluşturdu. Bu çalışmalar ülke çapında düzenlenecektir.

* FARUK ÇAĞLA'NIN SERGİSİ: Grafiker ve Karikatürist F. Çağla'nın karikatürleri 18 Aralık/2 Ocak tarihleri arasında Taksim Sanat Galerisinde sergilenecek. Bu arada sanatçı, ilk kitabının hazırlıklarını da tamamladı. Tan Oral'ın önsözünü yazdığı ve 4 dilden baskıya giren kitap, piyasaya sunuldu.

* AKADEMİ ŞİİR ÖDÜLÜ: '84 yılı Akademi şiir ödülünü Nevzat Çelik, "Şafak Türküsü" adlı yapıtıyla kazandı. A. Kabacalı, A. Özyalçıner, D. Ceyhun, A. Kadir, V. Türkali, A. Çalışlar'dan oluşan seçici kurul başarı ödülünü "Yaşanan" adlı yapıtıyla Salih Polat'a, mansiyonu "Şimdi Ayrılık Mevsimidir, Kararlar Almalıyız" adlı yapıtıyla Atilla Çınar'a verdi.

Nevzat Çelik 1960 doğumlu, 4 yıldan beri tutuklu.

KAYNAK YAYINLARI

Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası

MARKS VE ORYANTALİZMİN SONU

Bryan S. Turner/
Çağatay Keskinok

160 sayfa 450.-TL

Eski Oryantalizmin, Weber sosyolojisinin ve ATÜT'çü "Marksist" yaklaşımın, Orta Doğu toplumlarını ve İslamiyeti tarihin genel yasaları dışındaki bir benzersizlik gibi ele alışlarının eleştirisi. Turner, hem birleşik ve hem de çok çizgili bir tarih anlayışı içine, Emperyalizmin Orta Doğu üzerindeki çelişmeli etkilerinin bütüncül bir değerlendirmesini yerleştirmeye çalışıyor.

BELGELERLE 1908 DEVRİMİ ÖNCESİ ANADOLU

H. Zafer Kars

160 sayfa 450.-TL

1908 devriminden önceki iki yıl boyunca Erzurum'da ve diğer Anadolu kentlerinde süregelen kaynaşma Abdülhamit yönetimi için korku ve endişe kaynağı olmuş, Genç Türk örgütlerinde heyecan ve sevinç yaratmış, önderlerin önünde yeni siyasi ufuklar açmıştır. Bu büyük tarihsel olaylar sürecini anlatan belgelerle...

KIBRIS TARİHİ 1879—1960

Şükrü Sina Gürel

208 sayfa 800.-TL (Büyük boy)

Kolonyalizm, ulusçuluk ve uluslararası politika.

Bu kitabın amacı, bir ülke olarak Kıbrıs'ın mümkün olduğunca doğru ve eksiksiz bir tarihini, 1879-1960 dönemini, yani adanın İngiliz yönetimi altında kaldığı süreyi ortaya koymaktadır. Bu ilk cilt, 1879-1939 dönemini inceliyor. İkincisi ise 1939-1960 dönemine ait olacaktır.

ÇERKEZ ETHEM'İN İHANETİ

Zeki Sarıhan

208 sayfa 500.-TL

Yoksa ihanet etmedi mi? Veya, zorla ve hile ile mi itildi ihaneti andıran bir noktaya - Milli Kurtuluş Savaşında Mustafa Kemal'dan ileri bir çizgiyi temsil ettiği için?

Her ihtilal hareketinin, siyasi önderlik ile askeri faliyet arasında kurması zorunlu olan ilişki; savaşın düzenli ordu olmadan kazanılıp kazanılamayacağı; Ethem'in gerçek sınıf temelinin ne olabileceği, vb., tartışılan diğer problemler arasında yer alıyor.

Sungur Yayınları

sunar

Suzanne Brögger/Armağan İlkin

BİZİ AŞKTAN KORU 750.- TL.

"... Ama yine de diyorum ki, kadın ya da erkek olun, bir an için unutun cinsiyetinizi ve insan olarak, 'Bizi Aşktan Koru' adlı kitabı okuyun." *Zeynep Oral-Milliyet*

Hermann Kesten/Dilek Z. Akçin

GERNİKALI ÇOCUKLAR 600.- TL.

"Hermann Kesten, yapıtlarında şiddete ve körleşmeye karşı özgürlük, adalet ve hoşgörüyü getirmekte. Kesten'in yapıtlarında değişik bir bakış, usta bir mizah anlayışı seziliyor." *Yankı*

Dr. Lester L. Coleman/Dr. Alpaslan Berktay

DOKTORUNUZ 1.000.- TL.

"Dr. Lester L. Coleman'ın tüm sağlık sorunlarımızın yanıtlarını açıklayan, her insanı ya da her aileyi ilgilendirecek nitelikte sağlık kılavuzu...." *Dünya*

Catherine Hermary Vieille/Hüseyin Boysan

GECELERİN VEZİRİ 600.- TL.

"Büyük doğu kültürünün o muhteşem 'Binbir Gece Masalları' geleneğinde, eşsiz bir duyarlık ve coşkuyla işleyerek Harun-ür Reşid ile gözdesi Cafer el-Bermeki'nin akılalmaz serüvenlerini anlatmış..." *Engin Noyan-Bravo*

P. Tompkins/C.Bird/Sulhi Dölek

BİTKİLERİN GİZLİ YAŞAMI 1.200.- TL.

"İlginç ve bir o kadar da şaşırtıcı sonuçlamalarla dolu. Kitabın bir başka ilginç yanı, çeviricisinin hikâyeci romancı Sulhi Dölek oluşu..." *Tarık Dursun K.*

Brigitte Schwaiger/Cemal Ener

DENİZİN TUZU NEREDEN GELİYOR 350.- TL.

"Özellikle burjuva evlilikler üzerine yazılmış en iddiasız ama aynı oranda en etkileyici kitaplardan biri." *Nokta*

Sun Bear ve Wabun

KIZILDERİLİLERDE BURÇLAR 700.- TL.

Tatilde sıkılmadan okuyacak bir kitap arıyorsanız Sungur Yayınevinin çıkardığı, Şifa Çemberi-Kızılderililerde Burçlar adlı yapıtı sağlık verebilirim. *Mehmet Kemal-Cumhuriyet*

ALMANYA'da BİLİM KURGU YAYINLARI

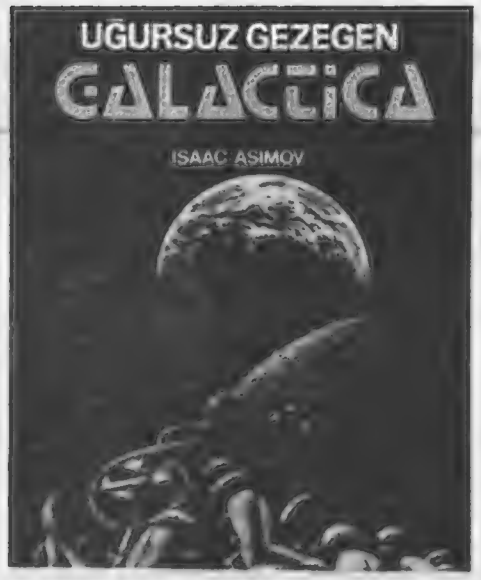

Selçuk CAYDI

Selamlar!

Berlin'den selamlar. Sizin dergiye artık biz de birşeyler gönderelim diyoruz. Burada da tanınıyor ama satılmıyorsunuz. Abone olacak arkadaşlar var, olanlar var. Ağustos sayınıza kadar çıkanları gördüm, gelişme var.

Burada öğrencilik oynamak hiç kolay değil. Yalnız okulda değil, topluma intibakta, yabancılık vs. ile karışık bir ton sorunumuz var. Berlin yabancı öğrencilerin en yoğun bulunduğu şehir Avrupa'da. Üç öğrenci derneği, iki bülteni var. Okuru var, çizeri var, yazarı! var. Bir tarafta Türkiye'den geldiği yerde kalanı, diğer yanda buranın da ilerisine geçeni var. Türkçe konuşamayan Türk üniversitelisi var burada doğmuş. Almanca konuşamayan var, okumaya çalışan.

Size yazı göndermek istediğini söyleyen şöyle bir dört kişi tanıyorum. Ve böylece noktayı koyuyorum.

100 milyonluk tirajı olan bir roman dizisini ciddiye alır mıydınız? Hem de nasıl! Ban alırdım. Alman SF (Science Fiction: Bilim Kurgu) yazarı Thomas R. P. Mielke, yirmibeş yıldır yüzden fazla SF romanı yazarak kendine has rekorun sahibi. Bütün dünyada ünlü kahramanı Perry Rhodan tanınıyor.

SF türünün başlangıcını Plato'nun "Politeia"sı sayanlar var. Fakat bugünkü anlamıyla SF sanırız, 1951 yılında William Wilson'un makalesinde ilk kez bu terimi kullanmasıyla başlamış. SF yazarak geçimini temin eden ilk yazar Ünlü Jules Verne. Önceleri "teknik hayranlığı" ve "gelecek hakkında spekülasyon" diye değerlendirilebilecek SF, bugün, "beyin jimnastiği", "gelecek hakkında düşüncelerin açıklanması" "toplumsal sorunların tartışılması" diye yorumlanabiliyor. Ikinci dünya savaşı ertesindeki teknik gelişme ve soğuk savaş, birden konu zenginliği yarattı. Teknik alanda; düşünen makinalar, uzay kolonileri, dünyanın batışı teorileri, Gen manipulasyonu, paralel dünyalar, uyuşturucu maddeler, televizyon, çöp, ekoloji yanında sosyal konular da arttı. Sosyoloji, Psikoloji, Tarih, feminist ütopiler, seks, ölüm gibi bir dizi alanda binlerce kitap yazıldı. Gerçi SF'nin satışının arttığı dönemlerin mutlaka kriz dönemlerine rastlıyor olması, insanların sorunlardan kaçış yolları aramalarının ifadesidir diye yorumlanabilir. Fakat artık bir de kriz dönemlerinden pek etkilenmeyecek oturmuş SF-Fantazi yazını kendini göstermekte. Michael Ende'nin "Momo" ve "Unendliche Geschichte" (Sonsuz Hikâye)sini bu kesimin başında sayabiliriz. Ticaret amacıyla yayınlanan yüzlerce SF kitabının arasında, gerçekten kaliteli olanlar, ne yazık ki kaynayıp gidiyor. Heyne, Goldmann, Bastei-Lübbe Yayınlarında çıkan çok sayıda kitap ortalığı kitaba boğarken, Ullstein yayınları ve Suhrkamp'ta çıkan Stanislav Lem dizisi, Klett-Cotta'nın Hobbit Press dizisi, Almanya'da kaliteli SF-Fantazi kitapları çıkarıyor. J.R.R. Tolkien'in "Yüzüklerin Efendisi" (The Fellowship of the Ring) çevirisiyle Hobbit Press, en kaliteli SF-Fantazi romanlarını yayınladığını kabul ettirdi.

Almanya'da SF en çok okunan yazın türü olma özelliğini koruyor. Spielberg ve Lucas'ın filmleriyle "E.T.", "2001 Odysse" ile perçinlenen SF, yayıncıların altın madeni. Ünlü Amerikalı yazar Isaac Asimov bu konuda şöyle konuşuyor: "Bir SF romanı ilk elden binlerce satarsa ekonomik açıdan başarılı olabilir. Bir SF-Magazin onbinlerce kişi tarafından satın alınırsa başarılı olabilir. Bir SF Cep kitabı yüzbinlerce satılırsa başarılı olabilir. Buna karşın SF, televizyon ve sinemada onmilyonlarca seyirci tarafından seyredilirse yalnız kâr getirir."

Geniş kesimlere açık Alman SF'si, 1953'te "uzay kahramanı Jim Parker" ile başladı. (Jim Parker, der Herr der Weltall) "İnce defterciklер halinde düzenli yayınlandı. Defterciklerin yayıncısı Erich Pabel yeni Sovyetler Birliği'nden esir kampından salıverilmişti ve daha 23 yaşındaydı. Kısa süre sonra çeviri romanlarla tiraj çok yükseldi. 1960 yılında ilk kez Goldman yayınları dizi halinde, ayrı ayrı yazarlardan kitaplar yayınladı ve dizinin adını daha edebi olsun diye "gelecek romanları dizisi" koydu. Goldmann'ı 1961'de yeni piyasaya çıkan Heyne yayınları izledi. 1974'de yapılan bir istatistik, SF'nin, çağdışı tüm edebiyat türlerini, tirajıyla geride bıraktığını gösteriyor. Onu izleyen yıllar-

da Almanya'da günümüze kadar değişiklikler göstererek gelen bir SF dalgası yaşandı. Fischer, Bastei-Lübbe, Ullstein yayınları da SF yayınlamaya başladılar. Hardcover yayınevleri (dergi şeklinde ucuza romanlar yayınlayan) Marion von Schröder ve Lichtenberg de kitap çıkarmaya başladılar. (Insel yayınları'nın SF dizisi tutmadı). 1960'dan beri sözü edilen büyük yayınevlerinin (Heyne, Ullstein, Bastei, Knaur, Moewig, Pabel, Goldmann ve Suhrkamp bu konuda uzmanlaşmış yayınevleridir) 5000'den fazla roman, antoloji ve öykü kitabı Alman kitap piyasasına katıldı. Bu sayıya her ay yaklaşık 35 kitap ekleniyor. Küçük yayınevlerinin kitaplarını, çizgi romanları, televizyon ve sinema filmlerini de buna katarsak, SF'nın Almanya'daki yerinin ne derece önemli olduğunu daha iyi anlarız.

Almanya'da kitapçılar ve kütüphaneler ağzına kadar SF romanlarıyla dolu olduğu halde, bu türde yazan Alman yazarı hayli az. Bu küçük yazarlar grubuna Thomas Ziegler, Horst Pukallus, Michael K. Twoleit, Karl Michael Armer, hendrik P. Linckens, Peter Schaffenschneider, Gerd Maximoviç, Andreas Brandhorst ve Malte Heim'ı sayabiliriz. SF yazarak geçimini sağlayan Alman yazarı sayısı ise iki elin parmaklarından daha az. Almanlar çeviri romanları okumayı tercih ediyorlar. Bu yüzden de yayınevleri Alman yazarlarına pek şans tanımıyorlar. Amerika'dan ve İngilizce konuşulan diğer ikinci dünya ülkelerinden; İsaac Asimov, Arthur C. Clarke, Robert Silverberg, Ray Bradbury, Paul Anderson, Douglas Adams, John Brunner, Michael Moorcock gibilerinin kitapları satış listelerinde başta yer alırken, şimdiye dek bir milyardan fazla satılan Perry Rhodan'ın, o listelerde adı bile geçmiyor.

Michael Ende'nin "Momo"su ve Stanislav Lem'in kendine filozof dedirten romanları karşısında Perry Rhodan'ın basit, kafa ütüleyen romanları büyük yayıncıların inayetiyle kat kat daha fazla basılıyor. Bu konuda bir yayıncı: "Millet içinde uzay davası, gelecek hakkındaki tahminlerden daha iyi gidiyor" diyor.

OYAKO ŞİNCU'YA dair*

Gördüğü Takenori'nin
Kupkuru bir duruluktu
Yeri gören bakışlarda
Yarına susuzluktu
Altı yerinden vuran bu öfke
Altı yaşında bir utanç
Dindiğinde Japonya'da
Akıp giden ve de biten
Bir aile boyu Coca-Cola değil
Bir aile boyu Oyako-Şincu'ydu.

yavuz selim ağaoğlu

(*) Japonya'da aile intiharları

BİREY SİNEMAYA GİRDİ

HAKKARİ'DE BİR MEVSİM: Senaryosunda gördüğümüz kadarıyla, bireysellikleri vurgulanmış tiplerin çevresinde toplumsal değişimin yansıtıldığı bir örnek...

İbrahim ALTINSAY

Yeni Sinema dergisinin 1968'de yaptığı Türk Sineması Soruşturması'na Orhan Kemal şu cevabı veriyor:

"Sinemamızda gerçek anlamında insan yok".

Değerli romancımızın bu sözleri, sinemanın basmakalıp ve yapay kahramanlarına karşı haklı bir tepkiyi ifade ediyor kuşkusuz.

GELENEKSEL TUTUM

Öteki anlatı dallarının olduğu gibi sinemanın da gelişmişlik düzeyini belirleyen en önemli ölçütlerden biri kişilerini hangi düzeyde işlediğidir. Bizim sinemamız ise bu alanda oldukça geride... Her yıl bir sürü film yapılıp da pek azının iz bırakmasının başlıca nedeni belki de bu.

Bizim filmlerin kahramanları, birkaç istisna dışında, ya tam kötü ya da tam iyi tipler olarak ayrılırlar. İyilikle kötülüğün, yiğitlikle zayıflığın, özveriyle bencilliğin tek kişide bulunması mümkün değildir. İyilerle kötülerin kampları arasında geçişler de olmaz. Kimi kez nedamet getirip birden iyi insan kesilen kötülere rastlanır ama birbirine zıt iki eğilimin bir film kahramanında aynı anda bulunması olacak iş değildir. Kahramanların tek boyutluluğu temelde, köylü kitlelerini kendi içinde pek farklılaşmadığı, durağan ve yalın geleneksel toplum yapısına uygun düşer. Bu temelde yükselen ve toplumun olumlu ögelerini ve özlemlerini yedi kat gökyüzündeki iyilerde, olumsuz ögelerini ve korkularını da yedi kat yer dibindeki kötülerde kişileştiren feodal kültürün insana bakış tarzı böyledir ve geleneksel anlatıların tümüne (masala, destana, efsaneye) damgasını vurmuştur.

Film kahramanlarının tek boyutluluğu, bütün bireysel özelliklerinden arındırılıp kişiliksizleştirilerek iyice pekiştirilir. Yüzlerce film çekilmesine karşın tüm kahramanlar, *"iki zengin bir fakir"*in, zengin erkek - fakir kız - zengin kız gibisinden, üçgen biçiminde çeşitli permütasyonları içinde toplanabilir. Bu tipler sinemamızda öylesine bir şematizme vardırıldılar ki artık film kişileri onları oynayan starların adlarıyla anılmaya, starlar için tipler yazılmaya başlandı. Konuşmaları, davranışları ve giysileriyle iyice dar bir ikonografinin içine sıkıştırılan bu film kahramanları, izleyiciye kolayca kendini özdeşleştirme olanağı sağlıyor ve bu nedenle de yapımcılar için izleyici bulmanın en güvenilir ve denenmiş yolunu oluşturuyordu. (*)

YENİ EĞİLİM

Yeşilçam'ın kahramanlarını işleme konusunu da izlediği bu geleneksel çizgi hâlâ sinemamızda egemen tutum olma durumunu koruyor. Ne var ki özellikle son yıllarda giderek belirginleşen bir biçimde yeni bir tavrın da filmlerde kendini

MİNE: Bireyin haklı yüceltilişi ama topluma karşı biraz haksız.

● *Film kahramanlarının tek boyutluluğu, bütün bireysel özelliklerinden arındırılıp kişisizleştirilerek iyice pekiştirilir.*

gösterdiğini belirtmek gerek. Film kahramanları artık, olumlu olumsuz yanlarıyla perdeye yansıyan, zaman içinde değişim gösteren *"insan"*lar haline geliyorlar. Daha da önemlisi, bir *"tip"* olmaktan öte, farklılıklar ve kişisellikler taşıyorlar. Bu kahramanların toplumla olan ayrılıkları ve çatışmaları daha bir öne çıkıyor. *"Mine"*nin Mine'si, *"Seni Kalbime Gömdüm"*ün Eylül'ü ve öteki iki erkeği, *"Kırık Bir Aşk Hikayesi"*nin Aysel'i, genel biçimiyle bir banker kurbanını örnekliyorsa da özellikle yemek masası başına toplanıldığı anlarda *"Faize Hücum"*un Ali Rıza beyi hemen aklımıza geliverin yeni kahraman örnekleri...

Sosyolojik ifadesiyle *birey*in, estetik ifadesiyle de *karakter*in sinemaya girmesi demek bu. Bireysel özellikleriyle toplumun bütününden ayrılan ve alışılmış klişelere sığmayan bu yeni film kişileri izleyiciyi edilgin bir konumdan etkin bir konuma zorluyor. Tek boyutlu, kalıplaşmış tipler izleyiciye kendini film kahramanıyla *özdeşleştirme* olanağı verip, onun varolan ideolojik yapısını pekiştirirken, çok boyutlu farklılaşmış tipler izleyiciyi şaşırtarak onu, film kahramanıyla ve dolayısıyla kendisiyle *ödeşme*ye zorluyor. Sevgisizlik ortamında bunalan ve varolan ahlak değerlerini çiğneyip çiğnememe arasında kıvranan *"Mine"*yi izlerken, hem onun derdini anlıyor, hem de onun iç ödeşmesini yaşıyorsunuz ve giderek Mine'nin tavrıyla birlikte kendi konumunuzu sorgulamaya varıyorsunuz.

BİREY - TOPLUM DİYALEKTİĞİNE BAKIŞ

Elbette bu gelişme son yıllarda ortaya çıkıvermiş bir şey değil. Ta 1950'lerden, Lütfi Akad'ın *"Kanun Namına"*sından beri kimi zaman gelişerek kimi zamansa gerileyerek sürekli gündemde olmuş bir sorun... Sinemacılar Çağı olarak tanımlanan dönemin ayırıcı özelliklerinden biri olarak da karakter sorunun sinemaya gelişini sayabiliriz belki de. Ayrıca Yılmaz Güney'in geleneksel değerleri yeni biçimlerde yüceltmeyip, aksine kişilerini var olan geleneksel değerlerle ödeşmeye zorladığı *"Umut"*un faytoncusu ile *"Endişe"*nin Cevher'ini, Lütfi Akad'ın *"Gelin"*, *"Düğün"*, *"Diyet"* üçlemesinde Hülya Koçyiğit'in canlandırdığı tipleri sinemamızda yaratılar özgün ve derinlikli karakterler olarak anabiliriz... Ne var ki, 1960'lardan sonra sinemamızın anlatım biçimlerinin gittikçe ilkelleşmesi, bir yandan da sol taassubun her türlü bireyselliği günah sayması yüzünden iyice gündem dışında kalmış olan bu sorun ancak son dört-beş yıl içinde önemli bir kaygı olarak hissedilmeye başlandı.

Bu gelişmenin temelinde de toplumumuzun, savruk bir biçimde de olsa, geleneksel toplum yapısından çağdaş bir yapıya, kırdan kente, şekilsiz bir topluluktan farklılıkları belirmiş bireylerden oluşan çağdaş sınıflardan kurulu bir topluluğa doğru evrilmesi yatıyor. Çağdaş üretim ilişkileri ve yaşam biçimleriyle temasa gelen insanımıza sinemanın tek boyutlu kahramanları artık ilkel ve gülünç gelmeye başlıyor. Çağdaş üretim ilişkileri içinde ister istemez bireyselliği gelişince izleyici, hem kendinden farklı bireylerle birarada bulunmayı kabulleniyor hem de öteki insanları artık apriori topluluk değerleriyle değil, kendi kafasını kullanarak değerlendirmeye başlıyor.

Kuşkusuz tamamlanmış, ner alanda egemen olmuş bir süreç değil bu. Ama kaçınılmaz olarak toplumumuz, bireyselleşme, toplum yaşantımızsa demokratikleşme yönünde, umarız daha ağır bedeller ödemeden değişecek. Ayrıca, tek yönlü bir gelişme de değil bu süreç. İnsanımız bir yandan toplum içindeki bireysel konumunun farkına varırken bir yandan da çağdaş üretim ilişkilerinin belirlediği sınıfsal bilinç ve değerlerle de temasa geliyor. Bireyselleşme ve sınıf bilinci atbaşı giden iki çelişik süreç... Sonuçta ise toplumumuz farklı dinamiklerin yumak olduğu ürkütücü bir karmaşa görünümüne bürünüyor.

● *Çok boyutlu farklılaşmış tipler izleyiciyi şaşırtarak onu, film kahramanıyla ve dolayısıyla kendisiyle ödeşmeye zorluyor.*

İşte bu noktada öteki sanat dalları gibi sinemanın da omuzlarına ağır bir yük yükleniyor. Sinemamız kahramanlarının toplumdan ayrılan yanlarını vurgularken aynı zamanda toplumun değişim dinamiklerini ileriye dönük uçlarıyla kavramak zorunda. Bu bağlamada ele aldığımızda, birey filmlere girerken, sinemamızın bireyden kalkarak toplumsal değişimi kavramada kantarın topunu tutturamadığını, kimi kez kişilerini oldukça geri bir toplum yapısına oturttuğunu, kimi kez kişileri ile toplum arasındaki mesafeyi zorlama bir biçimde açtığını görüyoruz.

Bu açıdan bizce en tipik örnek Ali Özgentürk'ün *"Hazal"*ı... *"Hazal"* kişilerini kapalı ve bozulmamış feodal ilişkilerin hüküm sürdüğü bir köye oturtuyordu. Türkiye için artık tipik olmayan bu toplumsal temel üzerinde, özgür bir emekçi olan duvarcı ustasının feodal değerlere karşı direnip çağdaş yaşam biçimine (yola) sahip çıktığı, karşı uçta ise ağanın tüm gücüyle yenileşmeye direndiği öyküyü kurmak kolayca

● *Bir kez daha belirtelim ki, önemli olan bir filmin neyi nerede anlattığı değil nasıl anlattığıdır.*

mümkün oluyordu. Ama en azından otuzbeş yıldır yaşadığımız toplumsal değişime baktığımızda gelişmenin hiç de *"Hazal"*daki gibi düz ve yalın olmadığını, feodal ilişkilerin egemen olduğu yörelerin şu ya da bu ölçüde pazara açılıp kapitalist ögelerle temasa geldiğini, feodal güçlerin direnmeyi bırakıp bu yeni ögelere sahip çıkarak onları eski ilişkilere uyarlamaya çalıştıklarını ama yine de eski yapının gittikçe değiştiğini görüyoruz. Kısacası, toplum gerçeğimiz *"Hazal"*ın anlattığı yerde değil, bittiği yerde başlıyor. *"Hazal"* ise ancak kağıt üzerinde anlamlı olan bir öyküyü, sanki yıllar öncesinde kalmış tarihsel bir mekâna oturtur gibiydi.

Toplumun nabzını kaçırmaya bir başka ilginç örnek de Atıf Yılmaz'ın *"Mine"*siydi. Popülizmin her türlüsünün cıcığının çıkarıldığı sinemamızda, toplumun tutucu değerleriyle ödeşmesi ve toplumla çatışma içindeki bireyi cesaretle öne çıkarması bakımından haklı olarak büyük övgülerle karşılanan film, olumlu kahramanları dışında kalanları, özellikle kasaba halkını gericiliği kemikleşmiş bir topluluk olarak sunuyordu. Mine'nin yanında yalnızca dıştan gelen öğretmen ve yazar –ki bunlar da oldukça idealize ediliyordu– yer alıyor, kasaba halkı ise, gençlerinin güpegündüz insan taşladığı, çay bahçesinde herkesin gözüyle insan yediği gerici bir güruh olarak gösteriliyordu. Sonuçta, geleneksel yapıyla bu yapının acısını çeken bireylerin çatışmasını vurgulamak için kayılmış kolay bir yol ama aynı sancıları çeken insanımıza yapılmış bir haksızlık oluyordu bu.

Yeri gelmişken son yıllarda üzerinde çokça durulan birkaç filme daha değinelim:

Ali Özgentürk'ün, De Sica'nın *"Umberto D"*sini ve özellikle *"Bisiklet Hırsızları"*nı ister istemez anımsatan *"At"* adlı filmi, sinemamızda genel olarak varlığını koruyan ve Yılmaz Güney'le daha bir toplumsal temel kazanan bir bakış açısını ortaya seriyordu. *"Bisiklet Hırsızları"* öyküsünü *işçi olmak - işsiz kalmak"* ikilemi üzerine kurarken, "At", ne kadar yoksul olursa olsun bir küçük üreticinin üretim araçlarından tümüyle yoksun kalmasını ve sonra işportacı olarak marjinal bir kesimde direnmesini anlatıyordu. *"Bisiklet Hırsızları"*, proleterleşmenin sancılarının filmiyken *"At"*, gelişme ve sanayileşme karşısında yokolmaya mahkum bir kesimin ağıdıydı ve sonuçta kente ve çağdaş yaşama karşı, özde tutucu, bir tepkiyi temsil ediyordu.

Zeki Ökten'in *"Faize Hücum"*u ise güncel bir olaydan yola çıkarken ne baş kişilerinin bireyselliğine ne de banker olayı ardındaki toplumsal ve ideolojik sorunlara derinlikli bir bakış getirebiliyordu. Filme tıkıştırılan yan öyküler temel öykünün sığlaşmasına yolaçmıştı.

Öte yanda Şerif Gören, bir süredir Osman Şahin'in öykülerinden yola çıkarak, kırsal kesimde geleneksel değerlerin sarsılmasını ve bu temelde boy veren dramatik olayları anlatıyor. Ancak, öykülerini her zaman derli toplu bir sinemayla aktarmasına karşın, olayın çekiciliğinin etkisiyle mi, yoksa bilinçli bir çabayla mı bilinmez, filmlerinin temel entrikasının ardındaki dinamiklere, çelişkilere girmiyor, özensiz bir biçimde bunların üzerinden geçiveriyor.

KASABA FİLMLERİ

Sinemamızda film kişilerinin bireysellikleri üzerinde daha çok çaba harcanır, bir zamanların *"Maden"*, *"Demiryol"* adlı filmlerinin topluma düz ve şematik bakan tutumu artık itibar görmezken, dikkatinizi çeken bir başka nokta da kasaba mekanında geçen filmlerin gittikçe artması oldu.

Kuşkusuz kasaba ortamı, geleneksel değerleri temsil eden kır ile çağdaş değerleri temsil eden kentin ortasında yer alıyor ve bu iki farklı yaşam tarzıyla kültürün çatışmasını

Faize Hücum/Zeki Ökten

tüm açıklığıyla yansıtıyor. Bu çatışmayı konu alan *"Mine,"*, *"Kırık Bir Aşk Hikayesi"* gibi filmlerin kasaba mekanını temel alması bir rastlantı değil. Ne var ki, kültürel ikilemin kolayca göründüğü kasaba ortamı bu ikilemin ana mihraklarını içinde barındırmıyor. Bu durumda, kasaba filmleri, kültürel çatışmayı yansıtırken, bu çatışmanın kökenleri üzerine fazla birşey söyleyememe gibi bir tehlike de taşıyorlar. Örneğin, *"Mine"*de *"yazar"*, *"Kırık Bir Aşk Hikayesi"*nde, *"öğretmen"* tipleri, kasaba ortamına karşı örnekler olarak sunuluyor ama geçmişleri ve kendi iç sorunları yeterince belirmiyor. Kasaba filmleri çelişkileri kolayca yansıtmak gibi bir kolaylık taşırken, bu çelişkilerin köklerine inmek gibi ek ve zorlu bir çabayı da gerektiriyor.

Şimdi buraya kadar anlattıklarımızdan, filmleri mekan ve konu olarak sınırladığımız, ilerici bir öz taşıması için filmlerin ille kentte geçmesi ve işçi sınıfını anlatması gerektiğini düşündüğümüz anlamı çıkmasın. Bir kez daha belirtelim ki, önemli olan bir filmin neyi nerede anlattığı değil, nasıl anlattığıdır. Bir film çok ilgisiz bir mekanda çok ilgisiz bir konuyu anlatabilir ama bunu, insanın kendi bireysel konumunu ve toplumsal kimliğini sorgulamasına yolaçacak bir biçimde yorumlar. Bizim sinemamız için önemli olan da insanımızı bireyselliğiyle, toplumumuzu değişim dinamiğiyle kavramak, bunu, izleyiciyi kendiyle ve toplumuyla ödeşmeye zorlayacak biçimde yine insanımıza döndürmektir. (**)

Senaryosunu inceleyebildiğimiz kadarıyla, yanılma payımızı saklı tutarak belirtelim ki, *"Hakkari'de Bir Mevsim"* bu bakımdan çok yerinde bir örnek oluşturuyor. Oldukça az gelişmiş bir yörede geçen öykü, feodalizmin dönüşümü sürecini ve insanımız içindeki farklılaşmaları yansıtırken, bu temelde ortaya çıkan çatışma ve iletişimsizlikleri, her biri tüm özgünlüğüyle işlenmiş karakterleri aracılığıyla gündeme getiriyor.

BİR SORU

Sinemamızın son beş yılı üzerine tuttuğumuz notlarımızı açmaya çalıştığımız bu yazıyı kafamızı sürekli meşgul eden bir soruyla bitirelim: Lütfü Akad'ın *"Gelin"*, *"Düğün"*, *"Diyet"* üçlemesiyle, toplumumuzun son kırk yıldaki ekonomik ve kültürel değişimini tüm canlılığı ve duyarlılığıyla, ince ince işlenmiş film kişileri üzerinde yansıttığı ve on yıl öncesinde getirip bıraktığı sinemamızın en olumlu çizgisi neden hâlâ boş duruyor, yeni koşullarda sürdürülmüyor?

Yaşadığımız on yıllık toplumsal deneyimin kavranması, ağır bir ödeşme, kahırlı bir çalışma ve biraz da zaman gerektirdiği için mi acaba?

* * *

Sinemanın son dönemi üzerine tuttuğumuz notlarımızın birkaçına, özellikle olumlu gördüğümüz yeniliklere değindik. Amacımız, her şeye karşın sinemada bir değişimin yaşandığını ve umut ışıklarının yanmakta olduğunu göstermekti. Gençler ve toplumumuzun zinde kafaları sinemamızla daha yakından ilgilense bu umut ışıkları daha da büyüyecek kuşkusuz.

Yabancı filmlere gösterdiğimiz ilginin binde birini —kimi kez düş kırıklığına uğramayı da göze alarak— yerli sinemaya göstersek yalnız adı çokça duyulanları değil yerli filmlerin her türlüsünü izlemeyi biraz da görev saysak, "yeşilçam işi" diye gülüp geçtiğimiz köhnemiş tip ve klişelerin tarihe karışmasına katkımız olmaz mı dersiniz?

(*) Yerli sinema izleyicisinin ayrıntılı bir sosyolojik incelemesi ne yazık ki elimizde yok. Ama gözlemlerimize dayanarak söyleyebiliriz ki, yerli sinema izleyicisinin omurgasını, kırsal yaşantıyla henüz bağları tam kopmamış bir kesim oluşturuyor. Feodal ideolojinin çeşitli biçimlerde etkisini sürdürdüğü bu kesimler şematize edilmiş tiplerle kendini özleştirmeye yatkın oluyor. Yapımcılar için ise bu kesimin en geri eğilimlerine hitap etmek en kolay ve güvenilir yol. Ve yıllardır en pespaye filmleri yapanların, "halk bizi seyrediyor. Gerçek halk sinemasını biz yapıyoruz" diye ortalıkta dolanabilmelerinin önemli bir nedeni de bu.

(**) Son yıllarda "Köy Filmleri"ne karşı bir tepki gözleniyor. Geleneksel temaların geleneksel kalıplarla anlatıldığı köy melodramlarına karşı çıkma anlamında naklı bir tepki bu. Ama köyde geçen filmlere karşı olma anlamında alınırsa oldukça saçma. Köyde geçip de kır kesiminin değişimini, köy insanının sorunlarını temel alan filmler neden yapılmasın?

DÜNYANIN GÜNLÜĞÜNDEN ÇALDIKLARIM

Ümra EVE

Tümü özünde birdi. Ucu sonu belirsiz bir labirentte, bırakıldıkları köşeden başlıyorlardı. İpin ucu yoktu. Belli ki sonu da olmayacaktı. Onların olan tek şey vardı, savaş!

Biri kahkahalarını içine attı, yoksa sessizliği öldüremezdi. Oysa kahkahalar yağıyordu şemsiyelere. Dolu iriliğinde kimi zaman. Kimi zaman daha büyük, daha büyük, daha büyük. Bir diğeri, elinde megafon, kahkahalardan sırılsıklam, eğilip küçük beyinlerin büyük sağır kulaklarına kendi türkülerini söylüyordu. Baş gözlere isyanı büyüktü. Ara sıra kafasına megafonu geçirerek "Burası Deliler Kıraathanesi!..." diye çığlık çığlığa bağırıp gülüyordu. O zaman orda kimileri, "Deli" diyorlardı. Ve o buna bayılıyordu.

Biri vardı. Mutlu olmayı hiç beceremedi. Dans gibi bir şeydi, mutluluk. Ama onun yeteneği yoktu ya da ayakuçlarında yükselmek ona göre değildi.

Ve bir çoğu –kendilerince– bir çörekmiş gibi ıssızlığı yerler, büyük gürültüler koparıp atarlardı ortalığa. Kimileri ise suskundular. Ölülerini omuzlamış yürüyorlardı. Gözbebekleri ölüm katılığında ölüleri taş. Omuz onların omuzları değildi. Ezilmişti, incinmişti, yürüyorlardı. Yaşam bile değildi umutları. Dilleri büyümüş, ağırlaşmıştı. Dönüp dolaşıyorlardı, inlemeler, cesetler arasında dur durak bilmeden.

Kimileri hep ışığa vurdular yollarını. Bi uzun bi kısa yürüdüler. Soluk soluk açılıp kapanıyordu ağızları. Gözleri yerlerini dar bellemişlerce, ileri, hep ileriydi.

– II –

İrili ufaklıydılar. Zekileri vardı, kurnazları, aptalları. İyileri kötüleri de onca. Kimi beyazı renk edinmişti kendine. Kimi kırmızıyı, maviyi, yeşili, karayı. Kimisi gökkusağı örneği tümünü birden. Kimileri eğri yol zor, ama zevklidir demişlerdi. Kimileri önü açıklıktır diye, doğru yolu seçmişlerdi. Bir kısmı ise her ikisini. Yine de tümü özünde birdi.

Küçüktüler, büyüdüler. Büyüyünce çocukluklarını kustular daha büyüklerinin giysilerine. Artık onlar da gerçeğin acımasızlığına yeniktiler.

Biri bağırdı öfkeyle;

–Susmak erdem! Susmak erdem!...

Biri düşündü. Birilerinin doğrusu, susmak.

Bir başkası ekledi;

–Kimi doğrular vardır, bilinmemesi, söylenmemesi gereken doğrular. İnansak da yok sayılan. Doğrular çıkmazı! Ve doğrular çıkmazında insan ne küçük? Ne tilki? Ne yılan? Yılanlar ne çok? Tilkiler ne çok?

Ve kaplumbağalar, sırtlarında sığınakları, sessiz sakin ve yetingen. Kabukları kırılsa, sümüklüböcek olacak kadar yetingen!

Bir ses;

–Yumağı kendince saranlar kim, niçin saklanıyorlar?

Biri sessiz, sakin;

–Kıraç yüreklerden ayıklayacağız taşları, ellerimizde kanlı sancılar, esen yelde sağıltacağız.

Ve işte birisi.

Ani bir ivedilikle kıvrandı. Tutunduğu yerden zorla koparılmış bir sarmaşık gibi titredi, çiçeklerini döktü. Güzel bir anı olarak kaldı. Bitmemiş bir önsöz gibi. Mozart'tan "Küçük Bir Gece" gibi.

– III –

Tümünün ardında bir dekor. Doğa! Tümünün anası. Tek canlı, tek gerçek belki.

Gece çoktan kurtulmuştu. Nerdeyse uyanacaklardı. küçük mavi kelebekler, kapıların önündeki çiçeklikerden havalandılar.

Uykuyu yenmiş biri;

–Gece kurtuldu, üşüyorum. Günün ilk kelebeği omuzumu öptü. Ne şaşırtıcı?

Gününaydın küçük kelebek. Günümüz aydın!... Dün benim için önemliydi. Yalnızdım. Ama şimdi güneş doğmakta dağların ardından, tatlı acımsı kırmızılıkta. Söz veriyorum küçük kelebek. Sabah mavisi kanatların adına, öpücüğün adına. Yeniden doğanın tek o olmadığını, gururlu olanın tek o olmadığını göstereceğim, dedi.

Biri uyandı ve kendisiyle konuştu;

–Geceyi bağlayan ipler çözüldü. Gün kendini göstermede artık. Son yıldız söneli kaç zaman boşluğunu çaldı saatler! (Kaç yüzyılın boşluğunu...) Az sonra insanlar yeniden doğacak. Adını bilmediğim bir kadın çayı koyacak ocağa. Kimbilir, belki tek güzel sözcük geçmeyecek aklından. Masada bir tutam kırçiçeği olmayacak. Gece kurtulduğuna pişman sırasının gelmesini sabırsızlıkla bekleyecek.

Duygulandı biri, tarih düşürdü günlüğüne;

"10.5.1984

Ağaçların arkasındaydı ağaçlar. Çizmişlerdi boşluğu. Ilık rüzgarın sevgisiyle dağılıp dalgalanıyordu saçlar. Bilmem kaçıncı senfonisini çalıyordu Vivaldi'nin, Chopin'in ya da Beetlıoven'ın. Bilmem kaçıncı kez sevdim sandım. Belki de sevdim. Müziğin yükselişi gibi çığlık çığlık... Beyaz boyalı demir sandalyeler, masalar mutlu bir sevdadaydılar. Ve fıskiye biçimler çiziyordu havuzun suyuna..."

Anlattı bir diğeri:

—Sevmeyi bilmezdi. Nasıl yaşardı yeşilleri görmeden kuru dallar arasında? Bir gün turuncuya aktı yüreği. Bir semsiyenin güvenceliğinde yakaladı sevgiyi. Yağmur altında. İlk bana söyledi sevdiğini. (Kalbi ayaklarına düşmüş!) Sonraları "Deli turunç" oldu çıktı. Portakallara bile sevdalandı. Nerde turuncu görse, onu görmüşçesine göneniyordu. Diş fırçası, tarağı hep turuncuya kesti.

Biri sevdasını ölçtü, biçti. Uyduramadı kendi kendine. Aşıyordu benliğini. Kimi zaman kendi kadar yakın, çoğu zaman ulaşamıyacağı kadar uzaktı. Hiçbir ölçeğin tam karşılayamayacağı kadar gizemli. Sonunda vazgeçti.

Vuran oldu, kıran oldu, ölen oldu, şaşılası şeyler yapan oldu sevda için. Vazgeçen de vardı, umarsız da, sevdasız da. Kendini daha çok sevdi kimi. Sevdasından Nergis'e döndü. Nergis'e döndü. Döndü.

— IV —

Yaşam tiftik tiftikti. Kim ne koparırsa. Kim önce koşarsa. Kim işini bilirse...

"Hepsi benim" dedi. En öndeydi ama ardından yetişemediği bir kalp çarpıntısı vardı, soluğuna düşman. Ölesiye çekti istemediklerinden.

Pek hırslıydı bir diğeri. Düşleyemeyeceği denli yüksekten düştü bir gün. Burunsuz kaldı.

Tümü özünde birdi. Ucu sonu belirsiz bir labirentte bırakıldıkları köşeden başlıyorlardı. İpin ucu yoktu. Belli ki sonu da olmayacaktı. Onların olan tek şey vardı. Tiftik tiftik bir yaşam!..

MİTOLOJİNİN CENAZE TÖRENİNDE

Sımsıkı tutup da suyu
gökyüzüne fırlatıverdim ya
yarın kalmış kitaplar kütüphanesinde
törenle karşılandım
ey kılıbıklar kılıbığı tanrı!
buldun mu belanı
ateşle yakınlaştım.

tunca arslan

☆ ☆

BU GÜL BENİ HAY HAY

Ben veremden vebadan kopardım bu gülü
Kamu canıyla sızlandırıp
Rengi ruhsarıma taktım,
Tüylerden hafiftim dağlar farz oldu

Ne gittim ki izim olsun rezil patinaj

Ben şarkılar öğürdüm çok çok
Gülerek kanadım kanserinde
Mumlarla titreyen kavuklu çocuklardım
Baştanbaşa kimliktim
Evrakını yırta yırta dünyanın
Mihnetler eskittim

Ne buldum ki ne satayım ne ki tiraj

İşte bu gül zehir zıkkım
Dağları farz eden
Kıran çelik dalları
Beni zati
Beni hay hay...

nevruz uğur

ÖLÜM AYRINTILARI / SEVGİLİM SİZ KİMSİNİZ?

Ünal DİNÇKÖK

MASA

Masada oturuyordum. Sonra biri geldi yanıma. "Bir şeye ihtiyacın var mı abi?" diye sordu. "Evet" dedim. "Şöyle kocaman bir silah, mermileri kocaman, vurduktan sonra insanın için de patlayan cinsten. "Hemen verelim abi" dedi. "Şu nasıl?".

Bir saattir burada bekliyorum. Son paramı da silaha verdim. İçtiğim çayların parasını nasıl vereceğim bilmiyorum. Hâlâ gelmedi, şimdiye kadar gelmesi gerekirdi. "Siz kimsiniz beyefendi?"

Kafamı kaldırıp baktım, gelmişti işte sonunda.

Gözleri mermilerle bir kat daha büyümüş dudakları kıpkırmızıydı. "Siz kimsiniz?" diye yineledi. "Bilmek istiyorum, yoksa sizin için kötü olur". "Biliyorum" dedim. "kötü olur, kötü olması gerekir".

Sonra yeni aldığım silahım geldi aklıma, kocaman mermilerini ağzına sürmüş, emniyetini açıp öylece bırakmıştım. Şimdi onu hızlı çıkarmam gerekiyor diye düşündüm. Birden göz açıp kapayıncaya kadar bitmeli her şey. Bu arada izlemeyi unutmamalıyım; her şeyi çok iyi gözlemlemeliyim, hiçbir anı kaçırmaya gelmez, bütün nüanslarını kaydetmeliyim.

Birden kocaman silahın elimde yukarıya doğru kalktığını gördüm. İşte o anın nüansın birini kaçırmış oldum. Gözlerini göremedim. Silahımı hızla ona doğrulttuğumda gözlerini görmek istiyordum. Oysa ben ne yaptım, silahıma baktım ve gözlerini kaçırdım. O zaman daha fazla devam etmemeliydim. Tekrar baştan başlamalıydım.

"Siz kimsiniz?"

Şimşek gibi doğrulttum silahımı. Gözleri gözlerimin içinde idi, silah gözlerinin içinde parıldadı ve yine silahımı gördüm. Artık tekrara gerek kalmamıştı.

Tetiğe dokundum ve saniyede kaç mermi attığını yeni aldığımdan dolayı bilmediğim silah, elimden kaçıp gitmek istercesine titremeye başladı. Yukarıya çekip götürmek istiyordu beni. Elimle aşağıya doğru bastırdım, olabildiğince gücümün yettiğince aşağıya, Ama yine de yukarıya doğru yoluna devam etti. Karnından başladı yol, ilk mermi kasıklarının biraz üstüne dokundu patladı, kıvrılmaya fırsat bulamadan ikinci üçüncü, beşinci yukarıya doğru kandan bir yol açarak ilerledi. Bu sonuncu mermi olmalıydı gözlerinden birini göremez oldum. Sıçrayan göz kanla birlikte suratıma bulaştı, oradan aşağı çeketimin yakalarına doğru aktı. Onu bir daha göremedim artık ayakta durmuyordu.

Garson geldi "bir şey ister misin abi?" dedi.

"Bir çay dedim, ama ödeyecek param yok. İstersen silahımı sana verebilirim".

"Canın sağ olsun abi" dedi "alt tarafı bir çay". "Silahı istemiyor musun" dedim "hayır" dedi "silahın namlusunu garsona doğrulttum. İçinde mermi kalıp kalmadığını şiddetle merak ediyordum. Garsonun ağzını açtığını ve sadece A... diyebildiğini ayrımsayabildim. Artık nüanslar ilgilendirmiyordu beni, sadece silahımda mermi kalıp kalmadığını merak etmiştim. Garsonun A.. dan sonraki tüm sesini bastırdı tabancanın gürültüsü. Sonra askılığın çıkardığı madeni ses ve bardakların kırılışının şangırtısı.

"Evet varmış, içinde hâlâ kalan bir merini varmış" dedim. "Ama bu merakım bana çay içememeye mal olacak"

Kalktım artık gitmek istiyordun burada bir saniye daha duramazdım, durmamalıydım. Bilmiyorum niye, sadece durmamak istiyordum

SOKAK

Elimle yüzüme ve elbiseme bulaşan kanlı göz artıklarını silmeye çalıştım. Yıkamaya gerek var mı acaba dedim kendi kendime. Silahımdaki merminin artık tükendiğin

den kesinlikle emindim. Artık merak edecek bir şey kalmamıştı. Birden yedek şarjörüm geldi aklıma. Satıcı "bu da hediyem olsun abi" demişti verirken. Hediye şarjörümü çıkardım içi az önce kullandığım türden mermilerle doluydu. Ama artık gereksiz bir nesneydi benim için önce atmayı düşündüm. Sonra yoldan geçen birine "silah istermisiniz, en iyi cinsinden bakın burada" dedim. "Evet" dedi adam "ben de ne zamandır böyle bir silahım olsun istiyordum" "Ama korkarım fiyatını ödeyecek yeterli param yok", "olsun alın size hediyem olsun" dedim "ciddi mi söylüyorsunuz, bu ne incelik, hemen deneyebilir miyim?" dedi. "siz bilirsiniz" dedim. "Son olarak kapamaya karar verdiğimi anımsıyorum. Ama kapadım mı yoksa açık mı bıraktım bilemiyorum"

"Şimdi anlarız" dedi.

SORGU

"Siz kimsiniz?" dedi "çabuk söyleyin kimliğinizi görmek istemiyorum" "Ben" dedim. "Ben kim miyim? Nasıl sorabilirsiniz bu soruyu. Çünkü en karmaşık cevabım bile bilmiyorum olacaktır."

"Düşünmelisin artık bu konuyu, karar vermenin zamanı çoktan geldi geçiyor" dedi.

"Evet ama dedim yalnızca karar verebilirim"

"Ben doğmadan önce kim olduğumu biliyordum. Onun da sözlük karşılığı yok. Sonsuzluk, sonsuzluğu açıklamak için kullanılıyor zannedersem. Bunların açıklama için yeterli kelimeler olduğunu söyleyebilir misiniz?"

"Onun için yalnızca karar verebilirim".

"Sevgilim" dedi. "Gereksiz sözler söyleme, ben laf olsun diye sormuştum, kimsiniz" diye "Ama" dedim. "ben sizin sevgiliniz değilim, sizi tanımıyorum bile, sadece sorduğunuz soruyla tanıdım sizi" "Ama nasıl olur" dedi. "O tabancalı adam siz değil miydiniz? Hani o kocaman mermiler kusan o tabancanın kullanıcısı ya da o tabancanın kullandığı adam siz olmalısınız".

"Ama sizin ölmüş olmanız gerekirdi. Bakın gözlerinizden birinin kanlı izi hâlâ yakamda duruyor".

TEL: 5.7.1962

ölüm beni ararsa

boşuna

bu numarada
yaşam meşgul çalıyor

(kim sattıysa bu kadar çok jetonu ölüme
kim bebeleri, yaşam doluları al götür
çiçeği burnundakileri ara bul dediyse
öleceği olsun)

akgün akova

☆☆☆

GÖKOVA'LAR

"Anladım ilkin öğrenmek gerek güzelliği"
BEDRETTİN CÖMERT

Ne zaman otursam o kıyıda
devinir yüreğim
ve ne zaman maviliğine dalsam özgürlüğü
anımsarım.
İşte burdan gelir benim sevecenliğim
Sevdalar geçer üzerinden
Umut yüklüdür ambarlar
ve her akşam yeşili
kırmızıyla sarmaşdolaş kucaklarım
Karalara bakarım bir de
maviye, yeşile bakarım
O bitip tükenmeyen çelişkiye şaşarım sonra.
Martılar denizlerden
kuşlar ağaçlardan umut kesmeye görsün
Yeşermemeye yemin etmesin toprak
her devinim günü yeniden ölürüm
Mengene ellerimin arasında başım
düşünürüm de çıkamam içinden işin
ve derim;
Bacalara değil
Kafalara filtre takılmalı ilkin...

akın özdemir

Ümit ŞENTÜRK

BALKON

Ben balkonda yaşıyordum.

Yarım metre eninde, iki metre boyunda bir balkonda. Bir açılıp kapanır masa, iki sandalye, bir koltuk.

Ben balkonda yaşıyordum.

Birçok da saksı: Açmış, açmamış.

Ben bütün yaz, hatta ilkbaharın ortasından ilk yağmurlara –sonbahara– dek balkonda olurdum. Önceleri onlar yadırgadılar. Alıştılar. Onlar ne çoktular: çocuklar. Büyüdüler. Ben...

Ben balkonda yaşıyordum.

İlk yağmurlar sonrası: Sürgündü. Doğaya, insanlara yakınlığımı yitirirdim. Beklerdim: İlkbaharı. Özlerdim: İnsanları –uzaksı yakınlıkları–

Yirmi yaşında karar vermiştim: Hep balkonda yaşayacaktım. Onlar araba, ev sahibi olmak isterlerdi. Benimse, aklım fikrim balkonumdaydı. Üstelik daha iyisini bile düşünemeyecek kadar hoşnuttum.

Ben balkonda yaşıyordum.

Sabah erkenden kahvemi içerdim. Bilirdim ki, o saatte onlar kalkmamışlardır –içlerinde, tek tük de olsa kalkan var mıdır? Varsa, hâlâ içlerinde midir?– İlk ışıklarıyla güneşin, iki işçi kimsenin görmeyişinin rahatlığı ile çimlere basarak yürürlerdi.

İsterdim ki, balkondan altıyayım –intihar değildi amacım– o işçilerin ardından çimlere basarak –varsın, herkes görsün– gideyim.

Ben balkonda yaşıyordum.

Kimileyin çirkin yazımla güzel şeyler –neyler? Hep ben de bunu merak ettim– yazmaya çabalar, kimileyin ders çalışır, kimileyin kitap okurdum.

Onlar anlamazlardı ne yaptığımı hiç; değil ki, atlayıp işçilerin ardından çimlere basa basa gitmek istediğimi bilsinler.

Çalışırken okuduğumu, okurken çalıştığımı sanırlardı –yazdığımı bilmezlerdi; sanırım! Bir keresinde anlatmaya karar verdim. Nasıl anlatacaktım? Uzun uzun düşündüm –hem neyi anlatacaktım?–.

Ben balkonda yaşıyordum.

Onlar bunu biliyordu –sadece bunu–. Başka birşey anlatmam olanaklı değildi. Bağırsam duymazlar, duysalar; anlamazlardı... Onlarsa: İstesem de sesim çıkmaz, çıksa da anlaşılmaz. Saçma sesler çıkardı benden.

Anlatmayacak, ağlamayacaktım.

Ben balkonda yaşıyordum.

Çok zaman sıkılırdım. Kendimi zorlamazdım mutluluğa. O zaman onlara bakardım. Onlar çoktular, çocuktular.

Ve, ben yalnızdım.

5 Ağustos/13 Kasım 1982

YAYA GEÇİDİ, MAVİ

"Çabuk ve hızlı"dedi adam.

Yeşil yeni yanmıştı. Adamın bir elinden karısı, bir elinden oğlu tutuyordu. Geçtiler. Yaya geçidinden karşıya geçtiler. Herkes yaya geçidinden karşıya geçiyor. Ayrı ayrı yönlere.

Ben de geçtim karşıya. Bir resim sergisine kitapçıya, eskimiş bir dosta gidebilirdim. Hiçbiri çekmedi. Yaya geçidine gittim.

(Sen vardın yanımda birbirimize bakıyorduk, yanyanaydık. Biliyorum arabalara kırmızı dendiğinde ayrılacaktık. Önce sen karşıya geçtin karşıya, ben kaldım. Sırtın dönük gidiyor ve bekliyordun. Bense duruyordum. Bütün yeşilleri kırmızı sanıyordum.)

Kitapçının önündeyim "her kitap bir insana dokunmaktır". Ben sana dokunmak isterdim ya da sen sanarak bir başkasına... Bir resim sergisine giriyorum "Yeni" bir şey yok mu, yeni bir şey yok mu" sıkılıyorum. Sonra bir kitapçıya... Yeni çıkan kitaplara bakıyorum. Gene dışardayım, insanlara bakıyorum. Uzun uzun, incitmeden, farkettirmeden. İnsanlara bakıyorum anlamadan.

Kaldırımlarda öyle dolaşıyorum. Dolaşıyorum; resimler, kitaplar arasında.

Bir dizenin tadını –yarımyamalak– yaşıyorum.

Bir dergi alıyorum, köşedeki bayiden. Yağmur yağıyor bu mevsimde –hangi mevsimde?– bu yağmur! Yadırgıyorum –Dergi ıslanmasın–

Usumda hep bir sonraki güne ilişkin tasarılar. Bugünün ne olduğunu kestirebilsem.

Başkalarına, saat sorulur ama gün...

Aslında, bir keresinde sormuştum da: Başka başka günlerini söylemişlerdi aynı haftanın.

Herkes kendine bakıyor: Vitrinlerden, anılardan, insanlardan...

Kaldırımlarda öyle dolaşıyorum. Ne güzel büyük kent. Kimse ayırımında değil aynı yerden defalarca geçtiğimin.

Yaya geçidinden geçiyorum. Kimse bana "çabuk ve hızlı" demiyor. Yaşadığım bungunlukla dönüp başka bir ayın, başka bir gününün yaya geçidinden geçiyorum. Bir türlü kırmızılar, yeşile dönmüyor. İşte: O zaman mavi.

10 Temmuz/12 Kasım 1982

GELİŞİM VE BİR ELEŞTİRİ

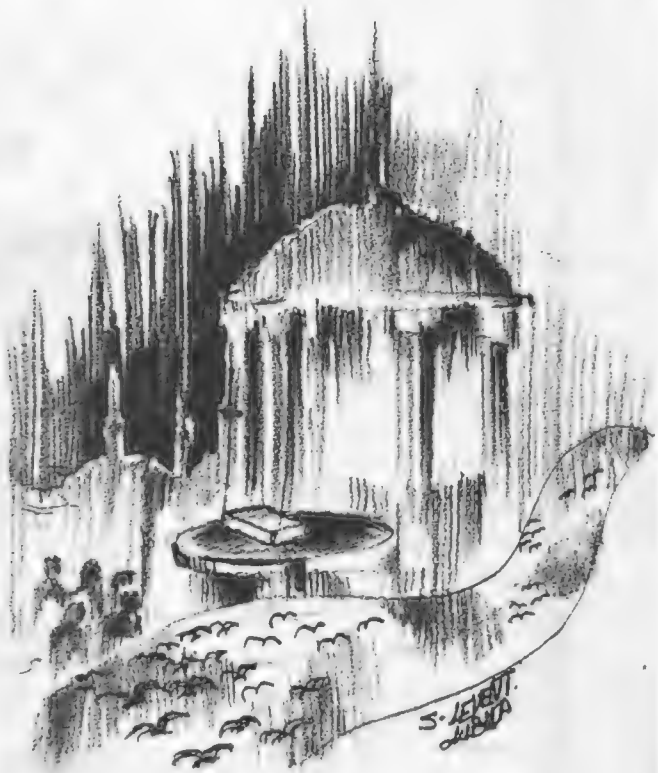

"Ölüm bir kere çalacak kapımızı
Hayattan öncesi ve sonrası yalan
Elleri göğsü ve altın başıyla
Ne güzeldir ayakta duran insan"

İLHAMİ BEKİR TEZ

Yüzgörümlük bir tutsaklık boşluğa itiliş
Uzanan el bükülen parmak ve
Boğazında biçimsiz kırılmış bir fındık kabuğu
Yağmurdan sonra kokan toprak ve türeyen
mantar
Kolun esneyişi ve gerilen kas, kopan düğme
Tenle kumaş arasına doluşan nem!
yalnızlığa sarkıtılan bir kova, kuyu ve bakış ve ip
Sessizlik; dipten akan bir duygu, sel fırtına
ve coşku ve ürkü

Asfalta yapışan fare, homurdayan motor ve
yanık lastik kokusu

"O gece, o saatin durduğu, ya da kırıldığı
anda, akrebin yelkovanı soktuğu, bir
aktel saçın kanatlanıp uçtuğu anda,
Sultanahmet meydanında, soluksuz, ılık
kan dolu bir ağzın yere kapaklanışı,
kırılan dişi, buğulanmayan taş...!
Ayasofya'nın kapısında geceyi üfleyen
bekçinin horultusu, / yalnızlığın ve
yağmurun ardından çamurlu bir
birikintiye düşen bir yıldız ve ay ve
sarhoş ve kusmuğu, / sinsi, acımasız,
hâlâ yanık ve sıcak, ceketsiz iki dal
arasında KİŞİ ve EVREN! / çözülen
beden yaşanmışlıklar tarihine
karışmıştır artık."

Bir ağız dolusu söylenen küfür gibi
(bir zamanlar III. Ahmet Çeşmesi'nden
akardı su.)

Dolup boşalan masalar, ters çevrili delikli
tabureler
En son, gün ağarmadan bir kız ve oğlanın sürekli
gelip oturdukları masada bulunmuş bir kitap:
"Türkiye'de Sosyalizmin Teorik Sorunları..."

Ve
Göksel ilk martılar
Galata Köprüsü dolaylarında
Dayanamayıp gökyüzünün bunca gözyaşlarına
Bulutları aralayıp kanatlarıyla
Saldılar güneşi İstanbul şehrine

Kan kırmızı bir sabahın muştusu belki de.

5.12.1983

ismail tepiroğlu

VARLIK

Üretkenliğinin Önünü Açan
Dinamik Dergi
Genel Sanat Danışmanı: Kemal Özer

★ ★ ★

Aralık sayısında:

SANATTA GERÇEKÇİLİK
Cengiz Gündoğdu, Mustafa Sercan, Aziz Çalışlar, Şükran Kurdakul, Afşar Timuçin konuyu tartıştılar

★ ★ ★

Ölümünün 10. Yıldönümünde Yakup Kadri
Ahmet Celâl'in Süregelen Yalnızlığı/Atilla Birkiye
Yakup Kadri'nin "Atatürk"ü/Muzaffer Uyguner

★ ★ ★

FOTOĞRAFÇILIĞIN SORUNLARI
Ünlü fotoğraf sanatçılarımızın soruşturma yanıtları

★ ★ ★

Yılmaz Onay:
Kukla Tiyatrosunda Kuram Tartışması

★ ★ ★

Ayrıca

Şiirleriyle: A.Kadir, Başaran, Şükran Kurdakul, Ruşen Hakkı, Behçet Aysan, Oktay Akıncı, Abdülkadir Budak, Yalvaç Ural. ***Yazılarıyla:*** Cengiz Gündoğdu, Sulhi Dölek, Mustafa Balel, Alpay Kabacalı, Uğur Ünel, Tarık Dursun K., Çetin Öner, İsa Çelik, Tahir Özçelik, Çetin A. Özkırım, Mahmut T. Öngören, Aris Abacı, Gültekin Emre. ***Çizgileriyle:*** Tan Oral, Gamze Baltaş.

VARLIK- Cağaloğlu Yokuşu 40/2 İstanbul

SATRANÇ-BULMACA

Ender HELVACIOĞLU

KARPOV – KASPAROV MAÇINDA BERABERLİKLER DİZİSİ

Dünya şampiyonluğu maçında son haftalarda. oynanan oyunların hepsi beraberlikle sonuçlandı. Bilindiği gibi Karpov 10. oyun sonunda 4 - 0 gibi ezici bir üstünlük elde etmişti. Fakat 10. oyundan sonra yapılan oyunda da taraflar yenişemediler. Satranç uzmanları Kasparov'un, Karpov önünde zayıf kaldığını ve bir defa bile onun savunmasını kıramadığını söylüyorlar. Gerçekten de pozisyonel ve risksiz oynayan bir satranççı olan Karpov karşısında, örneklerini daha önce Alekhine ve Fischer'de gördüğümüz çok güçlü ve sürpriz kombinezonlar bulmadan kazanmak adeta imkânsız. 4 - 0'dan sonra biraz daha toparlanan Kasparov'un açık oyunu bıraktığı, adeta "Ben saldırdım yenemedim, şimdi de sen saldır bakalım" diyerek onu riskli oyuna zorladığı gözleniyor. Futboldaki rakibi üstüne çekip kontrataklarla gol atmak taktiği gibi bir şey. Aslında beraberlikler dizisinin Kasparov'un taktiğindeki bu değişiklik olduğu söylenebilir.

SON HABER: Aldığımız son habere göre 40. hamlesinden sonra askıya alınan 28. oyunda Karpov 59. hamlede Kasparov'u terk ettirerek 5-0 öne geçti. Aşağıda bu oyunun 41 hamlesindeki pozisyonu ve daha sonraki hamleleri veriyoruz.

27.oyunun devamı
Karpov-Kasparov

41.Kg4	h3	51.c7	Kc8
42.g3	Ke8	52.Şb6	Şe3
43.Kg7	Kf8	53.Fc6	h2
44.Kxa7	Kf2	54.g4	Kh8
45.Şb4	Kxh2	55.Kd1	Fa2
46.c5 +	Şc6	56.Ke² +	Şf4
47.Fa4 +	Şd5	57.Ke4 +	Şg3
48.Kd7 +	Şe4	58.Kxe5	Şxg4
49.c6	Kb2 +	59.Ke2	Terk
50.Şa5	Kb8	1-0	

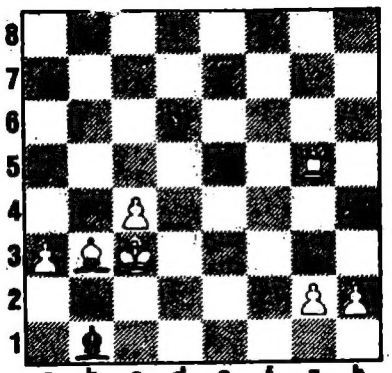

27. oyunun 40. hamlesindeki konum.

SATRANÇTA BAYANLAR

Bayanlar Dünya Şampiyonluğunda Levitina'yı 13 oyun sonunda 8 - 5 yenen Çiburdanidze ünvanını 3. kez korudu. 23 yaşındaki tıp öğrencisi olan Çiburdanidze'nin kazandığı oyunlardan birini veriyoruz:

CİBURDANİDZE - LEVİTİNA

Fransız

1.e4 e6 2.d4 d5 3.Ad2 a6 4.Agf3 c5 5.ed ed 6.Fe2 cd 7.0-0 Fd6 8.Ab3 Ac6 9.Abxd4 Age7 10.Axc6 bc 11.c4! 0-0 12.Fd3 dc 13.Fxc4 Ff5 14.b3 Ag6 15.Fb2 Ff4 16.Ve1 Ah4 17.Vc3 Axf3 18.Vxf3 Vg5 19.Vxc6 Kac8 20.Vf3 Fg4 21.Vd5 Vxd5 22.Fxd5 Kc2 23.Fa3! Kd8 24.Fe4 Ke2 25.Kfe1 K8d2 26.Kxe2 Fxe2 27.g3 Fe5 28.Kc1 g5! 29.Kc8 Şg7 30.Ff8 1-0

ÇİBURDANİDZE

Bayanlar satrançta hiç de erkeklerin gerisinde kalmıyorlar. Örneğin geleceğin dünya şampiyonu gözüyle bakılan ve 1984 yılı Satranç Oskar'ı sahibi Pia Cramling, geçenlerde erkeklerle birlikte oynadığı bir turnuvada ünlü büyük usta Korchnoi'yi güzel bir oyundan sonra alt etmesini bildi.

PİA CRAMLİNG - KORCHNOİ
Caro - Kann

1.e4 c6 2.c4 d5 3.exd5 cxd4 4.cxd5 Af6 5.Ac3 Axd5 6.Af3 e6 7.d4 Fb4!? 8.Fd2 Ac6 9.Fd3 Fe7!? 10.a3 Ff6 11.0-0 12.Ve2 Fxd4 13.Axd5 Vxd5 14.Fe4 Vd6 15.Fxc6 bxc6 16.Axd4 Vxd4 17.Fb4! Ke8 18.Kfd1 Vb6 19.Ve5 Vb5 20.Vc7 Vb6 21.Ve5 a5 22.Fc5 Vb3 23f4 Fa6 24.Kd7 Vc2 25.Fd4 Vg6 26.Ke1 f6?! 27.Vc5 Vf5 28.Vd6 e5?! 29.fxe5 fxe5 30.Fc5 Vf6? 31.Vxf6 gxf6 32.Ke3 Şh8 33.Kh3 Terk 1-0

KASIM AYI ÖDÜLLÜ BULMACASININ CEVABI

En başta toplanan hindistan cevizlerinin sayısı cebir yoluyla bulunabilecek iki bilinmeyenli bir denklemin tam sayı çözümleri olmak üzere sonsuz tanedir. Fakat bu sayıların en küçüğü (diğerleri da kabulümüzdür) 3121 dir.

N: en baştaki ceviz sayısı
F: sonuçta her adamın aldığı ceviz sayısı
A, B, C, D, E: sırasıyla adamların sembolleri olmak üzere

N = 5A – 1 4A = 5B – 1
4B = 5C – 1 4C = 5D – 1
4D = 5E – 1 4E = 5F
denklemleri indirgenirse

1024 N = 15625 F– 8404 iki bilinmeyenli denklemi bulunur. Şimdi ister deneme yanılma yoluyla, ister doğru çözümü bulan bir arkadaşın yaptığı gibi bilgisayarda programlayarak, ister çeşitli matematiksel karşılaştırma yöntemleriyle doğru çözüm bulunabilir. Biz, yeniden incelemek isteyenler için bu tip problemlerin daha genel bir çözüm kümesini verelim:

Eğer adam sayısı "tek sayı" ise;
Hindistan cevizi sayısı:
$1 - nk)n^n - (n - 1)$
Eğer adam sayısı "çift sayı" ise

Hindistan cevizi sayısı :
$(n - 1 - nk)\, n^n - (n - 1)$
(n: adam sayısı ve k = 0, 1, 2...)
Problemde n = 5 (tek sayı)dır.
k = 0 alırsak;
Hindistan cevizi sayısı:
$= (1 - 5 \cdot 0)\, 5^5 - (5 - 1)$
$= 3125 - 4$
$= 3121$ bulunur.

Gelen mektuplar arasında Celal Özçakır, Ayhan Varan, Mustafa Yavuzay, Nurettin Sunay Mutkı, Ayhan Kaya, Hüseyin Çavuş, Ahmet Dertsiz, Orhan Çevik adlı arkadaşlar doğru cevabı buldular.

Çekilen kurada Ahmet Dertsiz, Hüseyin Çavuş ve Celal Özçakır arkadaşlar altı aylık abonelik ödülümüzü kazandılar, kendilerini kutlarız.

ÖDÜLLÜ BULMACA

ARALIK SAYISI ÖDÜLLÜ BULMACASI

Dört pinpon topu aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi, herbiri diğer üç tanesine değmek koşuluyla yerleştirilebilir. Yine bir başka örnek olmak üzere beş madeni para herbiri diğer dördüne değmek koşuluyla aşağıda gösterildiği gibi yerleştirilebilir. Şimdi soruyoruz:

1) Altı sigarayı, hiç kırmadan ve bükmeden herbiri diğer beş tanesine değmek koşuluyla yerleştirebilir misiniz?

2) Aynı şartlarda yedi sigarayı herbiri diğer altı tanesine değmek koşuluyla yerleştirebilir misiniz?

Çözümleri düzgün bir biçimde çizerek gönderiniz. İki soruyu birden çözen arkadaşlarımızdan üçünu dergimize altı aylık abone yapacağız. Ayrıca sadece birinci soruyu çözenlerden üçüne de sürpriz bir ödülümüz olacak.

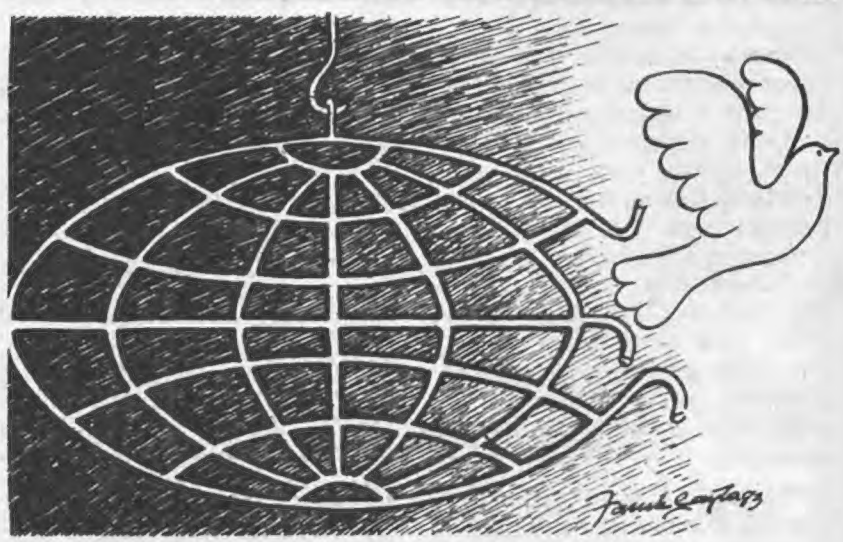

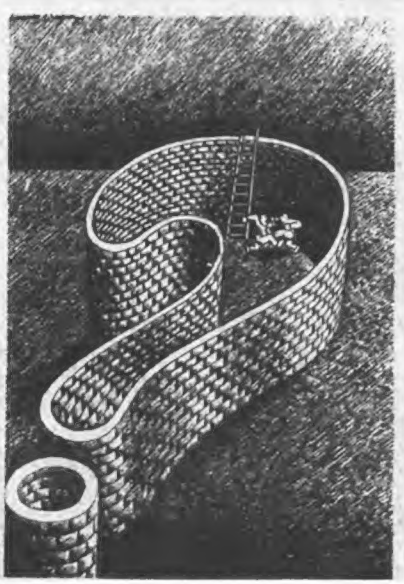

TÜRKÜ YAYINLARI
P.K. 731 Sirkeci-İstanbul

Tanınmış sanatçılarımızın fotoğraf ve desenlerinden oluşan 10 x 14 cm. ebatında 40 çeşit siyah-beyaz kart/tebrik... Kartların 10 tanesi ünlü ozanlarımızdan **Enver Gökçe, Hasan Hüseyin, A. Kadir, Rifat Ilgaz, Sabahattin Ali, Pir Sultan Abdal** ve **Âşık Veysel**'e aittir.... Lüks baskılı bu kartları, içinde 10'ar adet bulunan **4 ayrı poşet** halinde elde edebilirsiniz.
Her poşet 250.— liradır.

Türkü Kartları, dostlarınıza gönderebileceğiniz, en iyi armağandır....

kitaplarımız

Halk Türküleri
320 Sayfa 500.—

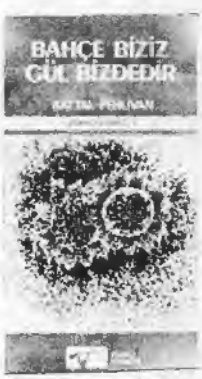

Öyküler
80 Sayfa 200.—

Öyküler
80 Sayfa 200.—

Bin Yıllık Hasret/Şiirler / Âşık Temeli ..... (Çıkacak)
Pir Sultan Abdal/İnceleme-Derleme / Battal Pehlivan .. (Çıkacak)
Genel Dağıtım: **YADA**

Merkez: Dr. Şevki Bey Sok. No: 6/A Divanyolu İSTANBUL Tel: 520 74 72
ŞUBE: Konur Sokak No: 17/5 Kızılay-Ankara Tel: 18 90 99

Çağdaş Yayınları

PTT giderlerinin yeniden artışı nedeniyle ödemeli kitap yollamak çok pahalılaştı. Neredeyse PTT ücreti, istenen kitabın ederine eş duruma geldi. Bu nedenle, kitap isteyenler ödemeli isteme yerine bedelini ve PTT giderlerini peşin yollarlarsa yararlarına olur.

Okuyucular için sipariş tutarına ortalama:

1 kitap için 80.–
2 kitap için 100.–
3 – 5 kitap için 125.–
6 – 10 kitap için 175.– lira

olan PTT giderlerini eklemelidir. İstek mektubunda gönderilen para makbuzunun tarih ve numarasını da belirtmek yararlı olur.

Kitap bedelini pul olarak gönderip, istekte bulunacakların yukarıda belirtilen PTT giderlerini de sipariş tutarlarına eklemelerini önemle rica ederiz.

Önemli Not: 1500 TL'den az siparişlerin ÖDEMELİ istenmemesini dileriz. Aksi halde yollayamayacağımızı bir kez daha belirtiriz.

Bu koşullarda ödemeli kitap isteyen okurlarımızdan isteklerini yenilemelerini rica ederiz.

BULUNAN YAYINLARIMIZ

DENEME DİZİSİ

Oktay Akbal:	Anılar ve Söyleşiler	250.–
Ahmet Rasim:	Anılar ve Söyleşiler	300.–
Vedat Nedim Tör:	Kemalizmin Dramı	200.–
Prof. Akşit Göktürk:	Okuma Uğraşı 2. bası	150.–
Şevket Süreyya Aydemir:	Kırmızı Mektuplar ve Son Yazıları	150.–
Prof. Macit Gökberk:	Değişen Dünya, Değişen Dil	150.–
Nadir Nadi:	Uyarılar 3. bası	250.–
Hıfzı V.Velidedeoğlu:	Yol Kesen Irmak	350.–
İlhan Selçuk:	Atatürkçülüğün Alfabesi 2. bası	200.–
Prof. Nusret Hızır:	Felsefe Yazıları 2. bası	250.–
Mehmet Kemal:	Şairler Dövüşür	250.–
Oktay Akbal:	Dünyaya Açılmak	200.-
Nadir Nadi:	Ben Atatürkçü Değilim. 4. bası	200.–
Samim Kocagöz:	Roman ve Yazarlık Onuru	200.–

TARİH – ANI – GEZİ – OLAY DİZİSİ

Mehmed Kemal:	Türkiye'nin Kalbi Ankara	350.–
Hıfzı V.Velidedeoğlu:	Ailenin Çilesi Boşanma	200.–
Hıfzı V.Velidedeoğlu:	Söylev 12. bası	400.–
Hıfzı V.Velidedeoğlu:	Söylev Belgeler	300.–
Azra Erhat:	Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı 2. bası	200.–
Kemal Üstün:	Menemen Olayı ve Kubilay 3. bası	150.–
Oktay Akbal:	Geçmişin Kuşları	250.–
Nadir Nadi:	Perde Aralığından 3. Bası	250.–
Meral Tolluoğlu:	Babam Nurullah Ataç	200.–
Nadir Nadi:	Olur Şey Değil 2. bası	200.–
Ebubekir Hazım	Belgelerle Kurtuluş Savaşı Anıları	200.–
Tepeyran:	Savaş Anıları	200.–
Erol Ulubelen:	İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye	350.–
Cemal Madanoğlu:	Anılar I. Bölüm	400.–
Talip Apaydın:	Köy Enstitüsü Yılları	300.–

BAĞIMSIZ DİZİ

Philipp Soupbult:	Şarlo	150.–
Kemal Özer:	Sanatçılarla Konuşmalar	150.–
Atena Deponte:	Yaşayan Kosta	150.–
Benjamin Farrington:	Darwin Gerçeği	200.–